

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

КАФЕДРА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

ОРГАНІЗАЦІЯ МАСОВИХ СПОРТИВНИХ ЗАХОДІВ І ПОКАЗОВИХ ВИСТУПІВ

Ужгород, 2023

Організація масових спортивних заходів і показових виступів: навч. посіб./ укладачі В.А. Товт, Н.В. Семаль, Е.М. Сивохоп – Ужгород: ТОВ «Бест-прінт», 2023. - 142 с.

Навчальний посібник «Організація масових спортивних заходів і показових виступів» призначений для підготовки здобувачів вищої освіти за освітньою програмою «Фізична культура і спорт», за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт. Посібник включає в себе лекційний курс з дисципліни «Організація масових спортивних заходів і показових виступів». Його складено у відповідності до освітньо-професійної програми з підготовки фахівців за вказаною спеціальністю та освітнім ступенем «магістр». В посібнику надаються теоретичні та практичні основи сучасних технологій організація масових спортивних заходів і показових виступів. Інформація в цьому посібнику може бути корисною як для підготовки магістрів фізичної культури і спорту, так і для науково-педагогічних працівників ЗВО.

Рецензенти:

канд. наук з фіз. виховання і спорту, професор Грибовська І. Б.
канд. наук з фіз. виховання і спорту, доцент Молнар М.В.

Рекомендовано до друку редакційно-видавничою радою
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
протокол № 1 від 17 лютого 2023 р.

Рекомендовано до друку Вченою радою
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
протокол № 2 від 21 лютого 2023 р.

Ужгород, 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	5
ГЛОСАРІЙ СПЕЦІАЛЬНИХ ТЕРМІНІВ	6
ПЕРЕДМОВА	10
Розділ 1. ВСТУП ДО ДИСЦИПЛІНИ «ОРГАНІЗАЦІЯ МАСОВИХ СПОРТИВНИХ ЗАХОДІВ І ПОКАЗОВИХ ВИСТУПІВ»	13
1.1. Вступ до дисципліни	13
1.2. Основні завдання масових спортивних заходів і показових виступів	20
1.3. Провідні поняття і спеціальні терміни	24
1.4. Форми і зміст спортивних заходів, типологічні групи видів спорту	26
1.5. Зміст показових виступів під час проведення спортивних заходів	30
Питанні для повторення пройденого матеріалу	31
Література та джерела	32
Розділ 2. ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ВИДИ МАСОВИХ СПОРТИВНИХ ЗАХОДІВ	33
2.1. Принципи ОРГАНІЗАЦІЇ масових спортивних заходів	33
2.2. Види масових спортивних заходів та їх значення	38
Питанні для повторення пройденого матеріалу	50
Література та джерела	51
Розділ 3. ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ МАСОВИХ СПОРТИВНИХ ЗАХОДІВ	52
3.1. Термін «Організація» - як соціальне утворення та функція	52
3.2. Основи організації масових спортивних заходів	56
Питанні для повторення пройденого матеріалу	63
Література та джерела	64
Розділ 4. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОВЕДЕННЯ МАСОВИХ СПОРТИВНИХ ЗАХОДІВ	65
4.1. Сучасні технології проведення масового спортивного заходу	65
4.2. Етапи підготовки масових спортивних заходів	68
4.3. Алгоритм проведення масових спортивних заходів	72
Питанні для повторення пройденого матеріалу	80
Література та джерела	81

Розділ 5. ОСОБЛИВОСТІ ПЛАНУВАННЯ МАСОВИХ СПОРТИВНИХ ЗАХОДІВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЛАНОВА ДОКУМЕНТАЦІЯ	82
5.1. Особливості планування масових спортивних заходів	82
5.2. Організаційно-планова документація масових спортивних заходів	87
Питання для повторення пройденого матеріалу	98
Література та джерела	98
Розділ 6. ОРГАНІЗАЦІЯ СУДДІВСТВА ТА ОБСЛУГОВУВАННЯ МАСОВИХ СПОРТИВНИХ ЗАХОДІВ	98
6.1. Склад суддівської колегії та їх обов'язки	98
6.2. Суддівство змагань з неігрових видів спорту, в яких оцінювання проводиться за якісними та кількісними показниками	111
6.3. Суддівство змагань з ігрових видів спорту та система розіграшів	113
Питання для повторення пройденого матеріалу	121
Література та джерела	121
Розділ 7. ОРГАНІЗАЦІЯ ПОКАЗОВИХ ВИСТУПІВ У ПРОЦЕСІ ПРОВЕДЕННЯ МАСОВИХ СПОРТИВНИХ ЗАХОДІВ	122
7.1. Загальні вимоги до показових виступів	122
7.2. Характеристика програм	126
7.3. Музичний супровід	134
7.4. Художнє оформлення	136
7.5. Організація та методика підготовки показових виступів	137
Питання для повторення пройденого матеріалу	139
Література та джерела	140

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

БК	– <i>вибірковий освітній компонент</i>
ДВНЗ	– <i>Державний вищий навчальний заклад</i>
ДСТУ	– <i>Державний стандарт України</i>
ЗВО	– <i>заклад вищої освіти</i>
ЗЗСО	– <i>заклад загальної середньої освіти</i>
ЗК	– <i>загальні компетентності</i>
МОН	– <i>міністерство освіти і науки</i>
НДР	– <i>науково-дослідна робота</i>
ОК	– <i>обов'язковий освітній компонент</i>
ОП	– <i>освітня програма</i>
ППФП	– <i>професійно-прикладна фізична підготовка</i>
ОМСЗ	– <i>організація масових спортивних заходів</i>
ОС	– <i>освітній ступінь</i>
СК	– <i>спеціальні компетентності</i>
УжНУ	– <i>Ужгородський національний університет</i>
ФКіС	– <i>фізична культура і спорт</i>
ФП	– <i>фізична підготовка</i>

ГЛОСАРІЙ СПЕЦІАЛЬНИХ ТЕРМІНІВ

Закономірність - об'єктивний, постійний і необхідний взаємозв'язок, між предметами, явищами або процесами, що впливає з їх внутрішньої природи чи сутності; це сукупна дія багатьох законів, що конкретизують та наповнюють певним змістом закономірність розвитку природи і суспільства. На відміну від законів закономірності можуть мати окремі винятки в межах встановленої похибки.

Засоби фізичного виховання і спорту - один з елементів структури системи фізичного виховання. До засобів фізичного виховання належать: фізичні вправи; оздоровчі сили природи; гігієнічні чинники, а також спортивні прилади і тренажери, комп'ютерна техніка, спеціальні майданчики, приміщення та інше, що використовується у процесі фізичного виховання.

Категорії - поняття, які набувають широкого змісту і вживаються у різних значеннях з декількома відтінками.

Норматив - показник визначеної документами норми, згідно з якою виконується певна робота або здійснюється що-небудь.

Професійно-прикладна фізична підготовка - один з напрямів системи спеціалізованого фізичного виховання, покликаною розвивати професійно значимі фізичні якості, формувати рухові уміння і навички, які визначають готовність особи до успішної професійної діяльності.

Показові виступи - спеціально організоване шоу з метою агітації і пропаганди спорту, яке проводиться за узгодженим планом задля створення видовищності спортивного заходу, і зазвичай включає послідовне виконання сольних та групових спортивних номерів, виступів артистів, виконання різноманітних музичних творів тощо.

Поняття - форма мислення, яка відображає істотні властивості та зв'язки між предметами і явищами в їхній суперечності; думка або декілька думок, що узагальнює та виділяє предмети деякої групи за специфічними для них ознаками.

Принципи – ключові, вихідні положення, вербальна форма систематизації знань. Принципи мають в своїй основі об'єктивні, не залежні від бажання людини закономірності.

Проблема - складне теоретичне або практичне питання, що потребує розв'язання, вивчення, дослідження.

Рухова активність - це будь-які форми руху, що потребують енергії, наприклад ходьба, фізична робота, фізичні вправи, заняття спортом тощо.

Рухова дія - цілісний комплекс взаємопов'язаних рухів, направлений на вирішення конкретного рухового завдання.

Руховий навичок – це така ступінь оволодіння технікою рухової дії, при якій управління рухами проходить автоматизовано, а точність вирішення рухового завдання вирізняється високою надійністю.

Рухове уміння – це така ступінь оволодіння технікою рухової дії, яка відрізняється підвищеною концентрацією уваги на основних рухових операціях, та нестабільним способом вирішення рухового завдання.

Системний аналіз - науковий метод пізнання, що являє собою послідовність дій з установлення структурних зав'язків між змінними або елементами досліджуваної системи. Спирається на комплекс загальнонаукових, експериментальних, природничих, статистичних, математичних методів.

Спорт (*цей термін походить від давньофранцузького слова disport - «дозвілля», «розвага»*) – діяльність, організована за певними правилами, що полягає в зіставленні фізичних та інтелектуальних досягнень людей. Спорт - це змагання за певними правилами. Зазвичай це специфічний вид фізичної або інтелектуальної активності, яку здійснюють з метою порівняння окремих здібностей, а також покращення здоров'я, отримання морального чи матеріального задоволення, прагнення до удосконалення і слави. Спорт, на відміну від фізичної культури чи фізичної активності, передбачає участь в офіційних змаганнях, за яку спортсмен може отримати матеріальну винагороду, титули, звання, нагороди. Крім власне змагань, складовою спорту є підготовка до них у формі тренувальних занять.

Спортивні заходи - одна із специфічних форм рухової активності, невід'ємна складова процесів фізичного розвитку і активного відпочинку, а також дієвий спосіб профілактики багатьох хвороб зміцнення фізичного і психічного здоров'я реабілітації обмежених фізичних можливостей людини.

Спортивні змагання – як невід'ємна частина навчально-тренувального процесу, є основною формою перевірки рівня підготовленості спортсменів, ефективним способом більш точно та об'єктивно підвести підсумки спортивної роботи за певний період. В той же час, це один із варіантів стимулювання інтересу та активності спортсменів з настановою на перемогу або досягнення високого результату в обраному виді спорту в рамках визначених правил конкурентної спортивної боротьби. Спортивні змагання

також сприяють вихованню морально-вольових якостей, розвитку почуття колективізму, дисципліни, та наполегливості.

Спостереження - метод наукового дослідження, що полягає в систематичному та планомірному сприйнятті об'єкта, в ході якого здобувається знання про його зовнішні сторони і властивості. Для спостереження використовуються спеціально створені прилади, що виступають як продовження й посилення органів чуття людини, а також - як знаряддя впливу на об'єкт.

Теорія - система знань, що полягає в передбаченні якого-небудь явища. Теорія формулюється, розробляється і перевіряється згідно з науковим методом. Стандартним методом перевірки теорій є експеримент.

Терміни - поняття, які сформульовані словом чи словосполученням, що несе конкретний предметний чи науковий зміст.

Термінологія - сукупність термінів, тобто слів або словосполучень, що висловлюють специфічні поняття з певної галузі науки, техніки чи спорту, а також сукупність усіх термінів, наявних у тій чи іншій мові. Від звичайних слів терміни відрізняються точністю семантичних меж.

Фізична культура - складова частина національної культури, пов'язана з системою фізичного виховання та спортивної діяльності громадян, спеціальними науковими дослідженнями в сфері фізичної культури і спорту, використанням технічних засобів фізичного тренування, гігієни спортивних приміщень і одягу, спортивних традицій та раціональної організації активного відпочинку тощо.

Фізична підготовка – спеціалізоване фізичне виховання з професійно-прикладним напрямом.

Фізична витривалість людини - це здатність протистояти стомленню, зберігаючи високу працездатність у фізичній роботі.

Фізичне виховання - педагогічний процес спрямований на фізичний розвиток, функціональне удосконалення організму, навчання основним життєво важливим руховим навичкам та вмінням, зв'язаних знаннями для майбутньої успішної професійної діяльності.

Фізичне навантаження - величина дії фізичної вправи на організм, а також ступінь подолання об'єктивних та суб'єктивних труднощів, тобто це є кількісна міра дії фізичної вправи.

Фізичні вправи (перше визначення) - елементарні рухи, складені з них рухові дії та їх комплекси, систематизовані у цілях фізичного розвитку.

Фізичні вправи (друге визначення) - рухова активність, організована у відповідності із закономірностями процесу фізичного виховання.

Функціональна система - функціональне утворення, яке об'єднує діяльність систем організму, участь яких необхідна для здійснення рухової дії.

ПЕРЕДМОВА

Навчальний посібник «Організація масових спортивних заходів і показових виступів» призначений для підготовки здобувачів вищої освіти за освітньою програмою «Фізична культура і спорт», за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт. Посібник включає в себе лекційний курс з однойменної дисципліни «Організація масових спортивних заходів і показових виступів». Його складено у відповідності до державних стандартів з підготовки фахівців за вказаною спеціальністю та освітнім ступенем (ОС) «магістр».

Представлена в посібнику навчальна дисципліна, входить до циклу дисциплін професійної підготовки, розділу «Обов'язкові дисципліни» освітньої програми та навчального плану. Вона вивчається на денній формі навчання і охоплює 14 тем навчального матеріалу, відповідно 14 годин лекційних занять, 44 години лабораторних занять та 92 години самостійної роботи студента, загалом 150 годин, або 5 навчальних кредитів. На заочній формі навчання дисципліна «Організація масових спортивних заходів і показових виступів» відповідно охоплює 14 тем навчального матеріалу, 12 годин лекційних занять, 4 години лабораторних занять та 134 години самостійної роботи студента.

Сім розділів посібника відповідають темам лекційного курсу зазначеної навчальної дисципліни. Кожен розділ складається з підрозділів, які є окремими структурними компонентами навчального матеріалу. Всі розділи та підрозділи тісно пов'язані між собою і загалом формують цілісну уяву про зміст освітнього компоненту відповідної освітньо-професійної програми. В кінці кожного розділу надаються варіанти питань для перевірки теоретичної підготовленості студентів, що на думку авторів, має практичну цінність для опанування навчальної інформації як для науково-педагогічних працівників, так і для студентів. Увесь теоретичний матеріал авторами викладено у систематизований і стислій формі, зручній для освоєння відповідної навчальної дисципліни.

В навчальному посібнику містяться важливі для здобувачів вищої освіти знання з основ організації масових спортивних заходів і показових виступів. В доступній формі даються роз'яснення основних принципів організації та представлена характеристика провідних видів масових спортивних заходів, розкрито основи їх організації, проведено аналіз сучасних технологій проведення, показано особливості планування та методи підготовки організаційно-планової документації, вимоги до організації суддівства і обслуговування, масових спортивних заходів. Особливу увагу приділено

технологіям організації показових виступів у процесі проведення масових спортивних заходів.

В навчальному посібнику надається інформація про найбільш поширені в Україні масові спортивні заходи, до яких належать: «Богатирські ігри», «Ігри патріотів», «Форт Боярд», «Лицарські турніри», «Козацькі забави», «Дні спорту», фестивалі, спартакіади закладів освіти та трудових колективів, футбольні турніри присвячені видатним спортсменам, спортивні заходи з нагоди державних та регіональних свят ін.

В окремих розділах посібника розкрито сутність поняття організації, як складної соціальної системи, до якої входить керуюча й керовані підсистеми, між якими існує прямий та зворотний зв'язок. Показано, що організаційна система будь-яких спортивних заходів функціонує у повній відповідності до основних положень теорії системного підходу. Також дається пояснення, від чого залежить успіх роботи (функціонування) будь-якої організації.

Велике практичне значення мають рекомендації з підготовки організаційно-планових документів масових спортивних заходів. В посібнику представлені зразки основних документів, необхідних для підготовки і проведення масових спортивних заходів.

Так як без спеціальних знань і навичок об'єктивно оцінити виступи учасників спортивних заходів неможливо, в посібнику надаються основи з практики суддівства спортивних змагань. При цьому вказується, що суддівство змагань – це складний процес. Воно повинно проводитися у суворій відповідності до Правил змагань, визначених тим чи іншим видом спорту.

В окремому розділі дається характеристика показовим виступам як важливої складової спортивних заходів. Вказується, що це свого роду шоу спеціально організоване з метою агітації і пропаганди спорту, яке проводиться за узгодженим планом задля створення видовищності спортивного заходу, і зазвичай включає послідовне виконання сольних та групових спортивних номерів, виступів артистів, виконання різноманітних музичних творів тощо.

Слід зважити, що в навчальному посібнику весь матеріал викладений в стислій, конспективній формі. Це не дає змогу достатньо повно представити інформацію, необхідну для вивчення навчальної дисципліни в повному об'ємі. Тому здобувачам вищої освіти рекомендується використовувати інші джерела, що дасть змогу краще розібратися у сутності провідних положень ОМСЗ і показових виступів, як навчальної та наукової дисципліни, сформує уміння використовувати здобуті знання в практичній роботі. Для кращого освоєння інформації важливо також вести дискусії з проблемних питань з колегами, робити нотатки з особистим критичним аналізом власного практичного

досвіду організації і проведення масових спортивних заходів та показових виступів. Все це допоможе краще засвоїти та ефективніше використовувати знання, отриманні під час вивчення дисципліни «Організація масових спортивних заходів і показових виступів».

Загалом навчальний посібник сприяє формуванню необхідних загальних та спеціальних (фахових) компетентностей магістра фізичної культури і спорту, передбачених відповідною освітньою програмою і навчальним планом. Посібник може бути корисним як для підготовки магістрів фізичної культури і спорту, так і для науково-педагогічних працівників ЗВО.

Розділ 1. ВСТУП ДО ДИСЦИПЛІНИ «ОРГАНІЗАЦІЯ МАСОВИХ СПОРТИВНИХ ЗАХОДІВ І ПОКАЗОВИХ ВИСТУПІВ»

- 1.1. Вступ до дисципліни
- 1.2. Основні завдання масових спортивних заходів і показових виступів
- 1.3. Провідні поняття і спеціальні терміни
- 1.4. Форми і зміст спортивних заходів, типологічні групи видів спорту
- 1.5. Зміст показових виступів під час проведення спортивних заходів

Питання для повторення пройденого матеріалу

Література

1.1. Вступ до дисципліни

Дисципліна «Спортивно-масові заходи і показові виступи» займає важливе місце в підготовці здобувачів вищої освіти за освітнім ступенем «магістр», які проходять підготовку за освітньою програмою «Фізична культура і спорт» та набувають професійних компетентностей за спеціальністю 017 фізична культура і спорт.

Знання, вміння та навички з організації і проведенні спортивно-масових заходів та показових виступів необхідні випускникам ЗВО для здійснення своєї професійної діяльності на посадах тренерів з виду спорту, науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, керівників фізкультурно-спортивних шкіл і установ. Організаторські здібності є важливою складовою професійних компетентностей тренера та науково-педагогічного працівника ЗВО.

Зазначені компетентності передбачені освітньою програмою з підготовки магістрів з фізичної культури і спорту, яка є змістом ліцензійної справи, схваленої МОН України, підтвердженої акредитаційною комісією Національної агенції з якості вищої освіти України (НАЗЯВО).

На важливість дисципліни «Організація масових спортивних заходів та показових виступів» вказує те, що вона входить до розділу обов'язкових (нормативних) дисциплін відповідної освітньої програми. Освітньою програмою «Фізична культура і спорт» та навчальним планом зі спеціальності 017 Фізична культура і спорт передбачено вивчення дисципліни «Організація масових спортивних заходів» в межах 5-х кредитів (150 годин), з яких лекційні заняття складають 14 академічних годин, практичні заняття – 44 години і самостійна робота - 58 годин. Для заочної форми навчання відповідно лекційні заняття складають 12 годин; практичні заняття – 4 години; самостійна робота - 60 годин. Підсумковими формами контролю отриманих здобувачами вищої освіти знань, умінь і навичок з цієї дисципліни для денної форми навчання є два модульних контролі та екзамен, для заочної форми навчання – контрольна робота та екзамен.

Мета вивчення дисципліни – сформувати знання, практичні уміння та навички організації і проведення масових спортивних заходів, а також професійні компетентності з організації показових виступів з різними категоріями населення.

*В освітньо-професійній програмі «Фізична культура і спорт» зазначається, що вивчення дисципліни повинно сприяти формуванню у здобувачів вищої освіти низку загальних та спеціальних **компетентностей**.*

Загальні компетентності (ЗК):

- ЗК4. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК7. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

Спеціальні компетентності (СК):

- СК4. Здатність управляти робочими або навчальними процесами у сфері фізичної культури та спорту, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів.
- СК5. Здатність розв'язувати проблеми у сфері фізичної культури та спорту у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності.
- СК8. Здатність впроваджувати у практичну діяльність результати наукових досліджень, спрямованих на вирішення прикладних завдань у сфері фізичної культури і спорту.
- СК12. Здатність організовувати оздоровчо-розважальні і спортивні заходи з урахуванням національних та регіональних традицій.

Передумовами вивчення навчальної дисципліни **«Організація масових спортивних заходів і показових виступів»** є опанування таких обов'язкових освітніх компонентів (ОК) і вибіркового освітніх компонентів (ВК) освітньо-професійної програми «Фізична культура і спорт» (ОПП):

ОК «Педагогіка вищої школи»;

ОК «Теорія та методика спортивного тренування у процесі багаторічної підготовки»;

ВК «Системи обробки інформації у фізичній культурі та спорті / Організація науково-дослідницької роботи у фізичному вихованні і спорті»;

ВК «Основи моделювання та прогнозування процесу підготовки спортсменів / Методика занять спортом у дорослому віці»;

ВК «Заходи безпеки в спорті».

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами вищої освіти після опанування навчальної дисципліни «Організація масових спортивних заходів і показових виступів» є такими:

- навчитися зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з питань фізичної культури та спорту до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються;
- вміти організовувати ефективну роботу колективу, спрямовану на досягнення визначених цілей з урахуванням економічних, правових та етичних аспектів;
- бути здатним аналізувати сучасний стан та тенденції розвитку національної системи фізичної культури і спорту;
- проводити ефективне планування професійної діяльності, володіти педагогічними навичками проведення урочних і неурочних форм занять руховою активністю та спортивних тренувань;
- володіти навичками організації фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів з урахуванням національних та регіональних традицій, бути обізнаним у правилах суддівства спортивних змагань;
- вміти виконувати професійну діяльність з дотриманням чинних стандартів якості життя різних верств населення;
- бути готовим до організації та управління у сфері фізичної культури і спорту, використання знань з техніки безпеки та профілактики травматизму.

Навчальна дисципліна «Організація масових спортивних заходів і показових виступів» передбачає вивчення здобувачами вищої освіти таких тем:

Тема 1. Вступ до дисципліни «організація масових спортивних заходів і показових виступів»

Тема 2. Принципи проведення та види масових спортивних заходів

Тема 3. Основи організації масових спортивних заходів

Тема 4. Сучасні технології проведення масових спортивних заходів

Тема 5. Особливості планування масових спортивних заходів

Тема 6. Організація суддівства та обслуговування масових спортивних заходів

Тема 7. Організація показових виступів у процесі масових спортивних заходів

Здобувачам вищої освіти необхідно знати, чому дисципліна «Організація масових спортивних заходів і показових виступів» має таке важливе вивчення? Справа в тому, що масові спортивні заходи і показові виступи, як одна із специфічних форм рухової активності, є невід’ємною складовою процесів фізичного розвитку і активного відпочинку, а також дієвим способом профілактики багатьох хвороб, зміцнення фізичного і психічного здоров’я, реабілітації обмежених фізичних можливостей людини. До того ж із засобів масової інформації нам відомо, що кількість населення в Україні продовжує невпинно зменшуватися. На разі воно складає 44,3 мільйони громадян. Вчені прогнозують, що за наступні 20 років населення в Україні зменшиться ще на 10 мільйонів. За даними МОЗ України зменшується водночас кількість здорового населення. Кожен 20 українець є інвалідом. Тільки 10 відсотків населення вважається практично здоровими.

В цьому контексті вивчення дисципліни має значення тому, що масові спортивні заходи разом із показовими виступами є необхідною умовою організації здорового способу життя громадян України. Вони вважаються ефективним інструментом залучення широких верств населення до занять фізичною культурою і спортом, загартування організму, підвищення фізичної підготовленості, виховання необхідних рухових навичок і вмінь. Спортивно-масові заходи є важливою передумовою підготовки дітей та молоді до занять спортом вищих досягнень. Участь у масових спортивних заходах найкраще сприяє підвищенню мотивації до систематичних занять фізичною культурою й спортом (Рис. 1.1.1).

Рис. 1.1.1. Участь у масових спортивних заходах найкраще сприяє підвищенню мотивації до занять фізичною культурою й спортом.

Національна система спортивно-масових заходів в Україні захищена низкою державних нормативно-правових документів:

- Законом України „Про фізичну культуру і спорт" № 910-IX від 17.09.2020 р.;
- Державною програмою розвитку фізичної культури і спорту в Україні Постанова КМУ від 23.12.2020 № 1371;
- Указом Президента України від 9 лютого 2016 року №42/2016 «Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року "Рухова активність - здоровий спосіб життя — здорова нація";
- іншими нормативними документами.

В процесі вивчення дисципліни буде розглянуто основні поняття: «Масові спортивні заходи» і «Показові виступи», їх ідейні, організаційні та методологічні засади.

Так, **масові спортивні заходи** передбачають проведення змагань з доступного для населення спорту, спорту для всіх.

Масовий спорт і спорт для всіх – це діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на забезпечення рухової активності людей під час їх дозвілля.

Під час проведення масових спортивних заходів використовуються технології, що не притаманні спорту вищих досягнень (Рис.1.1.2).

Рис.1.1.2. Під час проведення масових спортивних заходів використовуються технології, що не притаманні спорту вищих досягнень.

Для прикладу, в роботі з різним контингентом учасників з метою вирівнювання їхніх фізичних можливостей використовуються **гандикапи, фора, порівняльні коефіцієнти й заохочувальні бали**. Ці методи є специфічними організаційними інструментами саме для масового спорту.

Деякі вчені акцентують увагу на відмінностях між масовим спортом і спортом для всіх. Так відомий російський вчений Л.П. Матвеев зокрема підкреслював, що диференціація спортивних рухів та видів спорту в ході розвитку збільшує можливість задоволення різних потреб особистості та суспільства, які мають те чи інше відношення до спортивної діяльності. Так званий „**масовий спорт**”, на думку цього вченого, точніше було б визначати як „**загальнодоступний**” чи „**ординарний**” спорт.

Перший проректор з науково-педагогічної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України, доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор, заслужений працівник фізичної культури і спорту України М.В. Дутчак (2009) дає своє тлумачення значення спорту для всіх. На його думку, спорт для всіх: *«Це самостійне соціальне явище, що полягає у регулярному використанні різними групами населення під час дозвілля доступних видів організованої рухової активності середньої інтенсивності та належного обсягу у формальних та неформальних групах, або ж самостійно з метою відновлення працездатності, збереження здоров'я та покращення якості життя»*.

Не зважаючи на спільні ознаки масового спорту та спорту для всіх, різниця між ними все ж таки є. Вона вочевидь полягає в тому, що основою

змагань у масовому спорті є офіційно затверджені в Україні види спорту. А в спорті для всіх предметом змагань можуть бути окремо взяті рухові завдання (вправи), які не є загальноприйнятими видами спорту. Тим не менш, як масовий спорт та спорт для всіх можуть бути змістом масових спортивних заходів без будь-яких обмежень.

Таким чином, масові спортивні заходи можуть поєднувати у своєму змісті не тільки спортивні змагання призначені для перевірки навичок і вмінь, набутих у процесі спортивних тренувань, але й організацію активного оздоровчого відпочинку, релаксацію та при потребі -реабілітацію засобами спорту втрачених функцій організму. Це зумовлює розширення та урізноманітнення спортивних програм, використання новітніх технологій, поповнення технічного та тактичного арсеналу учасників цих заходів.

У зв'язку з тим, що в масових спортивних заходах може приймати участь населення різних вікових та соціальних груп, це підвищує вимоги до їх підготовки і проведення, впливає на завдання та зміст масових фізкультурно-оздоровчих заходів.

Рис.1.1.3. Показові виступи – це свого роду спеціально організоване спортивне шоу.

Показові виступи під час проведення спортивних заходів – це свого роду спеціально організоване спортивне шоу, яке проводиться за узгодженим

планом з метою створення видовищності спортивного заходу і зазвичай включає послідовне виконання сольних та групових спортивних номерів, виступів артистів, виконання різноманітних музичних творів тощо (Рис.1.1.3).

Показові виступи можуть використовуватися під час спортивних заходів як на початку, так і вкінці спортивних змагань. Інколи показовими виступами заповнюють паузи в перервах між таймами, ін.

Показові виступи проводяться з метою створення урочистого святкового фону для спортивного заходу та створення привабливості змагань для глядачів та учасників. Показові виступи без сумнівів сприяють підняттю настрою глядачів і учасників.

Спортивні змагання, конкурси, вікторини, спортивні номери, показові виступи та інші форми спортивної діяльності, здійснюються організаторами фізкультурно-оздоровчих заходів з метою залучення якомога більшої кількості різних груп населення до занять руховою активністю.

1.2. Основні завдання масових спортивних заходів і показових виступів

Масові спортивні заходи та показові виступи призначені створювати сприятливі умови для забезпечення права громадян на заняття фізичною культурою і спортом задля задоволення їхніх потреб в оздоровчих послугах за місцем навчання, проживання та у місцях масового відпочинку. Зокрема вони забезпечують виконання важливого завдання національного значення - популяризацію здорового способу життя серед населення.

Цільовий результат спортивної діяльності під час підготовки та проведення масових спортивних заходів не зводиться до „голів, секунд, чи очок”. Цей результат втілюється в тому, що веде до необхідного фізичного і духовного розвитку, зміцнення здоров'я людей, формуванню їх фізичної і психологічної готовності до повсякденного виконання своїх соціальних та біологічних функцій. В кінцевому значенні залучення населення до масових спортивних заходів необхідне не тільки учасникам цих заходів. В участі у спортивних заходах зацікавлена також держава. Її інтерес в тому, щоби громадяни країни були максимально фізично готовими до праці в мирному житті і до оборони держави у воєнний час.

Важливим завданням фізкультурно-оздоровчих, спортивно-масових заходів та видовищних показових виступів є створення сприятливих умов для рекреації всіх категорій населення України (Рис.1.1.2).

Рис.1.2.2. Важливим завданням фізкультурно-оздоровчих, спортивно-масових заходів та показових виступів є створення сприятливих умов для рекреації всіх категорій населення.

Цей напрям масової спортивної роботи в залежності від завдань поділяється на такі різновиди:

- базовий (головним чином „шкільний”) спорт; його призначення – сформувати основу фізичної готовності учнів до занять обраним видом спорту;
- фізкультурно-кондиційний спорт (часто його стали називати „спорт для всіх”); його призначення – підтримати набуті раніше фізичні кондиції, зберегти хорошу спортивну форму як найдовше за рахунок систематичних тренувань з помірним фізичним навантаженням;
- професійно-прикладний спорт (забезпечує фізичну готовність населення до виконання своїх професійних обов’язків); його призначення – вдосконалювати професійно важливі фізичні та психологічні якості, покращувати опірність організму до несприятливих умов роботи за обраною професією;
- рекреаційний і реабілітаційний спорт (допомагає відновити втрачену працездатність і здоров’я); його призначення – профілакувати можливі травми та захворювання за рахунок зміцнення опорно-рухового апарату

та вдосконалення адаптаційних можливостей організму, при необхідності сприяти відновленню втрачених функцій.

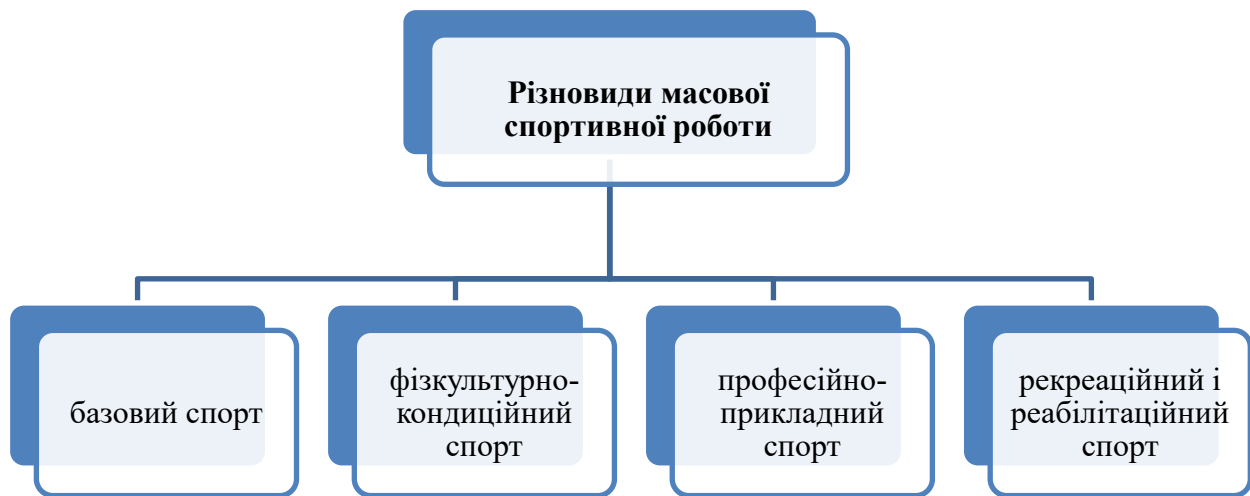

Рис. 1.2.4. Основні різновиди масової спортивної роботи

Стимулюючи зростання спортивно-технічних досягнень, сприяючи кращій фізичній підготовці й морально-патріотичному вихованню молоді, масові спортивні заходи та показові виступи вирішують багато актуальних **завдань соціального спрямування**, до яких належать:

- **пропаганда фізичної культури й спорту**, вона забезпечується наочністю, котра відповідає оформленням місць проведення, своєчасною грамотною інформацією про хід, сутність і підсумки заходу, видовищністю, естетичністю виступів;
- **реклама форм і видів фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходів** залежить від характеру й спрямованості заходу, його популярності серед населення;
- **розширення менеджментської та маркетингової спортивно-масової структури діяльності**, що дозволяє залучати до організації спортивного заходу здібних менеджерів, які здатні підготувати видовищне спортивне шоу, що буде приваблювати більше учасників та глядачів;
- **виявлення перспективної молоді для занять різними видами спорту** є одним з важливих завдань масових спортивних заходів; під час таких заходів талановита молодь має змогу вдосконалити та продемонструвати свою спортивну майстерність, організаторам дає можливість виявити

перспективних спортсменів та допомогти таким спортсменам реалізувати свої здібності:

- **виконання вимоги уряду щодо порядку проведення щорічного оцінювання фізичної підготовленості населення України;** одне із завдань спортивно-масових заходів – оцінити рівень фізичної та спортивної підготовленості різних груп населення; це необхідно для вироблення нових державних стратегій з вдосконалення національної системи фізичного виховання і спорту;
- **встановлення спортивних рекордів** для закладу освіти, підприємства, району, міста, області, країни, як основні орієнтири спортивних досягнень трудового колективу, чи то громади району, міста, області, країни;
- **національно-патріотичне виховання**, яке базується на традиційних основах фізичного виховання і спорту українського народу;
- **розширення сфери спілкування, інтелектуального збагачення, об'єднання інтересів, усвідомлення суспільної цілісності та особистої значущості.** Цьому допомагає спільна підготовка до змагань, участь у складі команд, присутність глядачів і вболівальників;
- **залучення населення до суспільно-корисної діяльності в галузі фізичної культури й спорту.** У сфері фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи важко домогтися успіху без залучення помічників, організаторів – фахівців фізичної культури та спорту, членів комісій, спортивних суддів, волонтерів, спонсорів, представників радіомовлення та преси;
- **виявлення найсильніших учасників і команд, комплектування збірних команд.** Це завдання важливе для організації багатоетапних і багаторівневих за масштабом фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходів (спартакіади на рівні навчального закладу, міста, району, області, України);
- **підведення підсумків, оцінка та контроль роботи фізкультурно-оздоровчих клубів, місцевих центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх», секцій, груп, визначення переможців масових заходів та якості фізкультурно-оздоровчої роботи;** підведення підсумків, оцінка та контроль є обов'язковими елементами функціонування будь-якої соціальної системи, зокрема і системи фізичного виховання та спорту; підведення підсумків, оцінка та контроль

дозволяють виявити недоліки у роботі та обґрунтувати механізми їх виправлення;

- **обмін досвідом роботи, демонстрація досягнень кращих колективів.** Це завдання вирішується завдяки залученню досвідчених фахівців фізичної культури і спорту, організації зустрічей з різними командами підсумків змагань, акцентуванню уваги учасників на досліджуваних предметах. У кожному окремому випадку при проведенні масового заходу ставляться конкретні завдання, що відповідають його головній меті та сприяють її досягненню в найбільш повній мірі.

Отже основним завданням фізкультурно-оздоровчих та масових спортивних заходів вважається створення сприятливих умов для рекреації населення та забезпечення права громадян на заняття фізичною культурою і спортом.

1.3. Провідні поняття і спеціальні терміни

Заняття спортивною діяльністю, як на професійному рівні, так і на аматорському, вимагають чіткого визначення провідних понять таких, як *спорт, підготовка спортсмена, спортивне тренування, тренуваність, спортивна форма та ін.* Це спеціальна спортивна термінологія, що дозволяє навчати початківців, здійснювати ефективне управління процесами, передавати набутий досвід один одному, проводити наукові дослідження, іншими словами, раціонально комунікувати всім учасникам спортивних заходів між собою.

В обмеженому значенні під поняттям “СПОРТ” розуміють переважно змагальну діяльність, яка історично виділилася та сформувалася у сфері фізичної культури у вигляді змагань як способу регламентовано-протиборчого виявлення, співставлення та оцінки людських можливостей а також як засіб максималізації людських здібностей у реалізації спортивної мети.

“СПОРТ” у розширеному значенні охоплює поняття власне змагальної діяльності, процес підготовки до неї, а також специфічні відносини і норми поведінки, які виникають на основі цієї діяльності.

ВИД СПОРТУ – сформований протягом розвитку спорту, вид змагальної діяльності, який вирізняється конкретним предметом змагань, переліком допущених дій і способів спортивної боротьби, регламентом змагання і критерієм оцінки результату.

СПОРТИВНА ПІДГОТОВКА – *направлене використання усієї сукупності засобів, методів і умов, з допомогою яких забезпечується готовність спортсмена до нових спортивних досягнень.*

СПОРТИВНЕ ТРЕНУВАННЯ у вузькому значенні – *системно побудована підготовка спортсмена за допомогою методів фізичної вправи.*

СПОРТИВНЕ ТРЕНУВАННЯ у широкому значенні – *це процес фізичного виховання, спеціалізований стосовно спортивної діяльності в обраному виді спорту.*

ТРЕНОВАНІСТЬ – *функціональні та морфологічні адаптаційні зміни, які проходять в організмі спортсмена під дією тренувального навантаження і проявляються у зростанні показників його працездатності.*

ЗАГАЛЬНА ТРЕНОВАНІСТЬ – *ступінь пристосування до комплексної дії фізичних, психологічних і емоційних навантажень, що діють на організм під час занять фізичним вихованням і спортом.*

СПЕЦІАЛЬНА ТРЕНОВАНІСТЬ – *ступінь пристосування організму до специфічних вимог в обраному виді спорту.*

СПОРТИВНА ПІДГОТОВКА – *це цілеспрямований процес спортивного тренування, направлений на поетапне досягнення проміжних та кінцевих спортивних досягнень.*

СПОРТИВНА ПІДГОТОВЛЕНІСТЬ – *це все те, що дає спортсмену спортивна підготовка, яка робить реально доступними певні спортивні досягнення (фізична, технічна, тактична, психологічна та розумова).*

СПОРТИВНА ФОРМА – *ступінь готовності спортсмена до спортивних досягнень; спортивне тренування у цьому значенні є процес доцільного управління розвитком спортивної форми.*

СПОРТИВНИЙ РЕЗУЛЬТАТ – *це певні спортивні здобутки, які можуть бути представлені у вигляді зайнятого місця у спортивних змаганнях, оцінкою за якість виконання всієї спортивної програми, чи окремої її частини, показниками швидкості подолання визначеної дистанції, піднятою вагою спортивного снаряду, дальністю штовхання чи метання спортивного снаряду, іншими показниками.*

ПОКАЗОВІ ВИСТУПИ – *спеціальне спортивне шоу, організоване за заздалегідь визначеною програмою, яке включає виступи значної кількості учасників, або невеликих груп спортсменів, а також окремі сольні номери, з метою створення святкового настрою у глядачів та учасників спортивного заходу, яке може проводитися під час відкриття спортивного заходу, або з*

метою заповнення вимушених перерв в ході спортивних змагань, або під час урочистого закриття спортивного заходу, інколи, як окремий спортивний захід задля організації здорового дозвілля та залучення людей до занять спортом.

1.4. Форми і зміст спортивних заходів, типологічні групи видів спорту

Формами спортивних заходів є змагання з різних видів спорту, конкурси, вікторини, ін. Змістом спортивних заходів можуть бути фізичні вправи або комплекси вправ, якщо їх виконання може бути упорядковано у відповідності з нормами, правилами та умовами змагальної діяльності (Рис. 1.4.1).

Рис. 1.4.1. Змістом спортивних заходів можуть бути фізичні вправи або комплекси вправ.

Однак не всяка вправа може бути використана як предмет змагань. У змаганнях можуть використовуватися тільки такі вправи, які сприяють прояву життєво важливих здібностей індивіда та ствердженню його особистої гідності. Такі змагання зазвичай є узаконеними міжнародними та національними нормативними документами: спортивною класифікацією, правилами змагань тощо.

Видів та різновидів спорту в наш час дуже багато. І їх кількість продовжує збільшуватися.

При загальному огляді всі види спорту можна об'єднати у п'ять типологічних груп:

1-а група – види спорту з високою руховою діяльністю, досягнення у який пов'язане з фізичними якостями та пов'язаними з ними здібностями

Швидкісно-силові види спорту - це види, коли головною якістю є прояв вибухової, короткою за часом і дуже інтенсивної фізичної діяльності (всі спринтерські дистанції, метання важка атлетика та інші);

Циклічні види спорту - це ті спортивні дисципліни, в яких відбувається змагання на швидкість і рух відбувається по замкнутому колу (плавання, ковзанярський спорт, легкоатлетичні дисципліни, пов'язані з долаттям дистанції різної довжини, ін.);

Ациклічні види спорту - це спортивні ігри і єдиноборства (футбол, волейбол, бокс, боротьба, ін.);

Гімнастичні багатоборства – це види спортивної гімнастики, де спортсмени виконують вправи на гімнастичних приладах, або з різними предметами і переможець визначається за сумою балів, які даються за результат у кожній дисципліні (спортивна і художня гімнастика);

Легкоатлетичні багатоборства - це змагання із кількох легкоатлетичних дисциплін, і переможець визначається за сумою очок, які даються за результат у кожній дисципліні (до сучасної олімпійської програми входять десятиборство у чоловіків та семиборство у жінок);

Інші види спорту.

2-га група – види спорту, пов'язані з управлінням зовнішніх засобів пересування

управління мотоциклом автомобілем, планером, літаком, яхтою та ін.
(мотоциклетний спорт, автомобільний спорт, планерний спорт, вітрильний спорт ін.).

**3-тя група – стрілецькі види спорту з використанням
вогнепальної та іншої зброї, в яких рухова активність спортсмена
жорстко лімітована умовами враження цілі**

Кульова стрільба - стрільба зі спеціальної спортивної нарізної або пневматичної зброї по спеціальних мішенях на влучність: стрільба з гвинтівки; стрільба з пістолету; стрільба по рухомих мішенях;

Стендова стрільба - стрільба з гладкоствольної але не пневматичної зброї шротом по спеціальних рухомих мішенях (тарілках), при цьому розрізняють три категорії стенової стрільби: стрільба на траншейному стенді або трап (від англ. trap-shooting); стрільба на круглому стенді або скит; дубль-трап або дабл-трап стріляння дуплетом по двох мішенях на траншейному стенді;

Спортинг - різновид стенової стрільби, котрий радше є її спортивно-мисливським варіантом і включає стріляння як по мішеням, що летять у повітрі, так і таких, що рухаються по поверхні;

Стрільба з лука - мистецтво та спорт, що полягає у вмінні стріляти з лука у ціль стрілами та ін.

**4-та група – абстрактно-ігрові види спорту, де результат у вирішальній
мірі залежить не від рухової активності спортсмена, а абстрактно-
логічного перегравання суперника**

Шахи - гра на спеціальній дошці, що має назву шахівниці й поділена на 64 світлі та темні клітини (поля), між 16 світлими (білими) і 16 темними (чорними) фігурами за встановленими для них правилами пересування;

Шашки - це гра, яка ведеться на шаховій дошці, гравці по чергово роблять хід, пересуваючи одну зі своїх шашок по діагоналі. Шашка може перестрибнути через шашку супротивника, якщо за тією є вільне поле. При цьому шашка супротивника знімається з дошки. При досягненні шашкою останнього ряду вона стає дамкою. Гра ведеться до повного знищення сил супротивника. Якщо такого знищення досягти неможливо, реєструється нічия.

Спортивний покер – це вид спортивних карткових ігор, в яких перемагають певні комбінації гральних карт.

Нарди – це гра для двох учасників. Гральні фішки рухаються відповідно до результату кидання гральних кісток, гравець перемагає, коли перемістить усі свої фішки з ігрового поля раніше за суперника. Існує велика кількість різних варіантів нард, але більшість з них мають спільні характерні риси.

Інші види спорту.

5-та група – *техніко-конструкторські види спорту, в яких порівнюються продукти модельно-конструкторської діяльності*

Авіамодельний спорт – це технічний вид спорту, в якому учасники змагаються у конструюванні та виготовленні моделей літальних апаратів (планерів, літаків, вертольотів, ракет тощо) та в керуванні ними при польотах на швидкість, дальність, тривалість польоту та у виконанні фігур вищого пілотажу;

Авто-, судноплаваючі модельні види спорту та ін.

У сучасному світовому спортивному русі достатньо чітко виділилися два типових напрями, які умовно називають **“масовий спорт”** інакше (**“загальнодоступний спорт” «Спорт для всіх»**) та **“спорт вищих досягнень”**. Головна різниця двох напрямів у тому, що у першому з них спортивна діяльність не стає домінуючим фактором. Отже затрати сил та часу обмежені, що накладає певні обмеження на результат.

В залежності від того, в якій із соціальних сфер культивується масовий спорт, система спортивних занять будується з певними особливостями. Ці особливості породжують наступні найбільш поширені модифікації спорту:

“шкільний спорт” – практика використання спорту у шкільній системі загальної освіти, де спортивна діяльність підпорядкована перш за все загально педагогічним принципам та будується в залежності з єдиною логікою навчально-виховного процесу;

“професійно-прикладний спорт” – практика використання спорту для підготовки до роботи за обраним фахом (виробничим, військовою службою ін.);

“фізкультурно-кондиційний спорт” – зрілих верств населення, у яких домінують не чисто спортивні настанови а придбання або збереження

попередньої “спортивної кондиції” з суворо регламентованою участю у змаганнях;

“оздоровчо-рекреаційний спорт” – практика використання елементів спорту як засобу досягнення здорового активного відпочинку та розваг;

“Інваспорт” – новий вид спортивної діяльності для осіб з обмеженими фізичними та ментальними можливостями як засобу відновлення здоров’я та працездатності;

«аматорський спорт» - різновид некомерційного спорту, який може бути як спортом для всіх, що є доступним та привабливим для широких верств населення, або ж спортом вищих досягнень, який не є для спортсмена способом заробітку.

У свою чергу, спорт вищих досягнень поділяється на такі модифікації:

“професійно-комерційний спорт” – як своєрідна галузь бізнесу, яка живе не стільки за законами спорту, скільки за законами отримання прибутків;

“некомерційний спорт вищих досягнень” – є саме тим типом спортивної діяльності, яка забезпечує максимальний прояв та розвиток природних здібностей та особистих якостей спортсмена, орієнтованого не на отримання прибутку від такої спортивної діяльності, а в максимальному розкритті своїх особистих фізичних здібностей та встановлення нових досягнень і рекордів в обраному виді спорту.

1.5. Зміст показових виступів під час проведення спортивних заходів

Змістом показових виступів, які проводяться під час спортивних заходів, є різноманітні фонові дії і спортивні номери, а саме: *виходи; вільні вправи; акробатичні вправи; вправи на приладах та спеціальних конструкціях; сольні вправи; масові шикування та піраміди, завершальні дії, тощо.*

Звісно організатори показових виступів мають право творчо підходити до складання їх змісту, на свій розсуд збільшувати кількість та покращувати якість виступів.

Основні фонові дії та спортивні номери, які можуть стати змістом показових виступів, представлені на рис. 1.5.1.

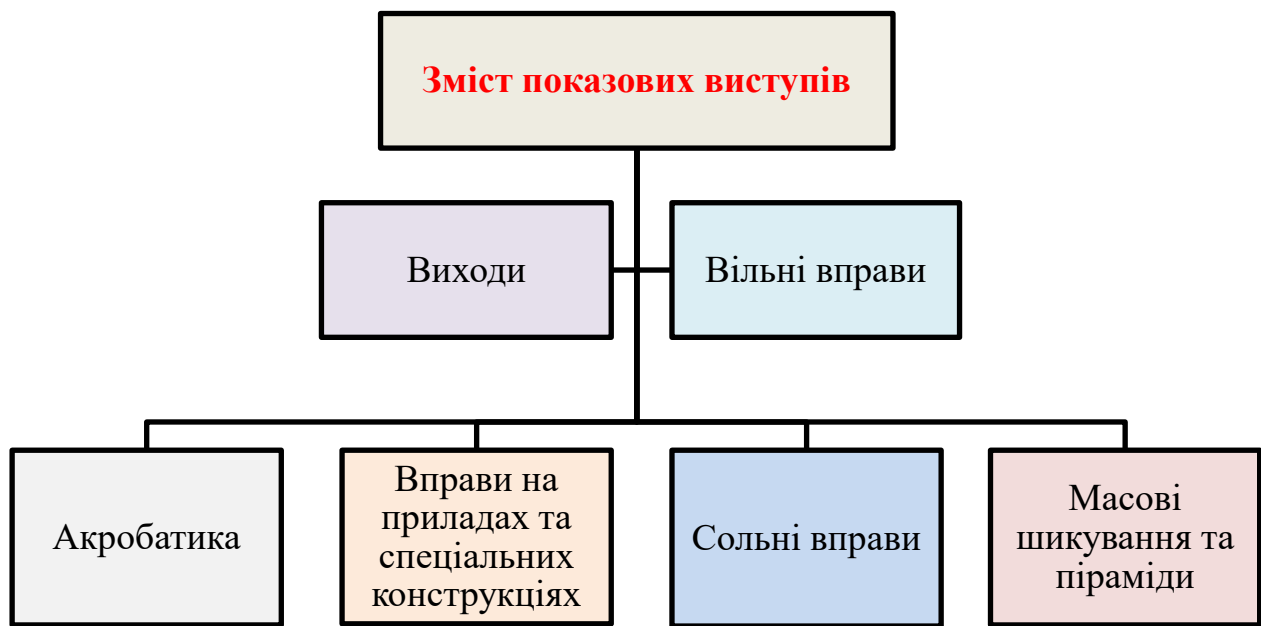

Рис. 1.5.1. Змістом показових виступів під час спортивних заходів є різноманітні фонові дії і спортивні номери.

Також до змісту показових виступів під час спортивних заходів можуть входити виступи артистів, співаків, поетів, танцюристів, фокусників, жонглювальників, клоунів, велосипедистів, мотогогонщиків, ін. Вони зазвичай презентують глядачам свої сольні номери. Доцільність включення таких номерів в програму показових виступів вважатиметься обґрунтованою, якщо звісно ці виступи будуть пов'язані хоча би опосередковано зі змістом спортивного заходу та виконуватися на достатньо професійному рівні.

Питання для повторення пройденого матеріалу

1. Організаторські здібності випускника магістратури зі спеціальності 017 Фізична культура і спорт є важливою складовою чого?
2. Що є метою вивчення дисципліни «Організація масових спортивних заходів»?
3. Чому вивчення дисципліни «Організація масових спортивних заходів» є важливим?
4. В яких державних документах представлена Національна система масових спортивних заходів в Україні?
5. В чому полягають особливості масових спортивних заходів?
6. Якими є соціальні завдання масових спортивних заходів?
7. Чим забезпечується пропаганда фізичної культури й спорту?
8. Навіщо виявляти у спорті перспективну молодь?

9. Від чого залежить реклама фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходів?
10. Навіщо потрібне встановлення спортивних рекордів?

Література та джерела

1. Єдина спортивна класифікація України. – К.: Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, 2006. – 462 с.
2. Основи теорії спорту для всіх. Метод. Посібник/Товт В.А., Ляховець Л.О., Ляховець-Булеца К.М., Степчук Н.В. – Ужгород: "Говерла", 2014. – 108 с.
3. Теорія і методика фізичного виховання в системі підготовки бакалаврів за спеціальністю Середня освіта (Фізична культура): навч. посіб./ укладач В.А. Товт, І.І. Маріонда – Ужгород: ТОВ «Бест-прінт», 2022. - 225 с.
4. Товт В.А. Теорія і технології оздоровчо-рекреаційної рухової активності: Метод. посіб./ В.А. Товт, Е.М. Сивохоп, І.І. Маріонда, В.Я. Сусла – Ужгород: "Фест-Прінт", 2015. – 88 с.
5. Товт В.А. Загальна теорія спорту для всіх/ Товт В.А., Сивохоп Е.М.. Метод. розробка для самостійної роботи студентів. – Ужгород: "Говерла", 2014. – 48 с.
6. Товт В.А. Теорія і практика національної системи спорту для всіх / Навчальний посібник / Укладачі: В.А.Товт, В.Я. Сусла. - Ужгород: ПП «Данило С.І.».2017 – 128 с.

Розділ 2. ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ВИДИ МАСОВИХ СПОРТИВНИХ ЗАХОДІВ

2.1. Принципи організації масових спортивних заходів

2.2. Види масових спортивних заходів та їх значення

Питання для повторення
пройденного матеріалу

Література

2.1. Принципи організації масових спортивних заходів

В попередньому розділі були надані визначення провідних понять та розглянуті основні завдання масових спортивних заходів і показових виступів. Метою цього розділу є ознайомлення з принципами організації спортивно-масових заходів та характеристика їх основних видів.

Для початку нагадаємо, що означає поняття «принцип»? У Вікіпедії під цим поняттям розуміють таке твердження, яке сприймається як головне, важливе, суттєве, неодмінне або, принаймні, бажане. У повсякденному житті принципами називають внутрішні переконання людини, ті практичні, моральні та теоретичні засади, якими вона керується в житті, в різних сферах діяльності.

Принципи є, свого роду, правилами роботи в конкретній сфері діяльності людей. Вони не придумуються швидко, а зазвичай є результатом спільного досвіду роботи великої кількості фахівців в межах достатньо тривалого історичного періоду. Не зважаючи на доволі сталий підхід у формулюваннях, тлумачення принципів можуть з часом змінюватися. Процес їх вдосконалення проходить через практичний досвід та значну кількість проб і помилок. В решті принципи стають важливими алгоритмами роботи та основними орієнтирами нашої з вами діяльності.

В науці принципами називають загальні положення, яким повинні задовольняти наукові припущення, гіпотези або теорії, наприклад, принцип причинності, принцип еквівалентності, принцип відповідності, принцип невизначеності тощо. Принципи відрізняються від законів природи тим, що їхнє формулювання має більш загальну форму, яка має право бути не достатньо конкретною. Від аксіом принципи відрізняються тим, що

обираються не довільно, як комусь заманеться, а формулюються в процесі пошуку істини, а тому можуть з'являтися, змінюватися і застарівати (джерело: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>).

Принципи організації спортивної роботи дошкільнят, учнів, здобувачів вищої освіти визначаються спеціальними програмно-нормативними документами, розробленими Міністерством освіти і науки України (МОН України) та Міністерством молоді і спорту України, відповідними управліннями обласних, міських та районних державних адміністрацій, закладами освіти, ін.

Використання принципів організації спортивної роботи в професії вчителя з фізичної культури, тренера з виду спорту дуже корисно тому, що принципи слугують важливими орієнтирами до мети, яку завжди ставлять перед собою фахівці в будь-якій професії. Дотримання встановлених принципів у фізичній культурі і спорті дозволяє обійти помилки та виконати завдання якомога точніше, якісніше і швидше.

Звісно в організації фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходів є свої специфічні принципи. Основними серед них вважаються принципи організації заходу, або інакше - організаційні принципи. Дотримання цих принципів забезпечує успішне проведення будь-яких фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходів. Тому при проведенні будь-якого спортивного заходу нам важливо знати і дотримуватися цих принципів.

«Організація масових спортивних заходів і показових виступів», як наука і навчальна дисципліна, передбачає, що кожен фізкультурно-оздоровчий та спортивно-масовий захід повинен проводитися у повній відповідності з організаційними принципами.

До основних організаційних принципів планування та проведення фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходів належать: відповідність масового спортивного заходу його завданням; прийнятність спортивного заходу за часом і місцем проведення; доступність змагальних вправ за складністю; безпека учасників, глядачів і суддів; видовищність, наочність, естетичність спортивного заходу.

Основні організаційні принципи планування і проведення традиційних фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходів представлені на рис. 2.1.1:

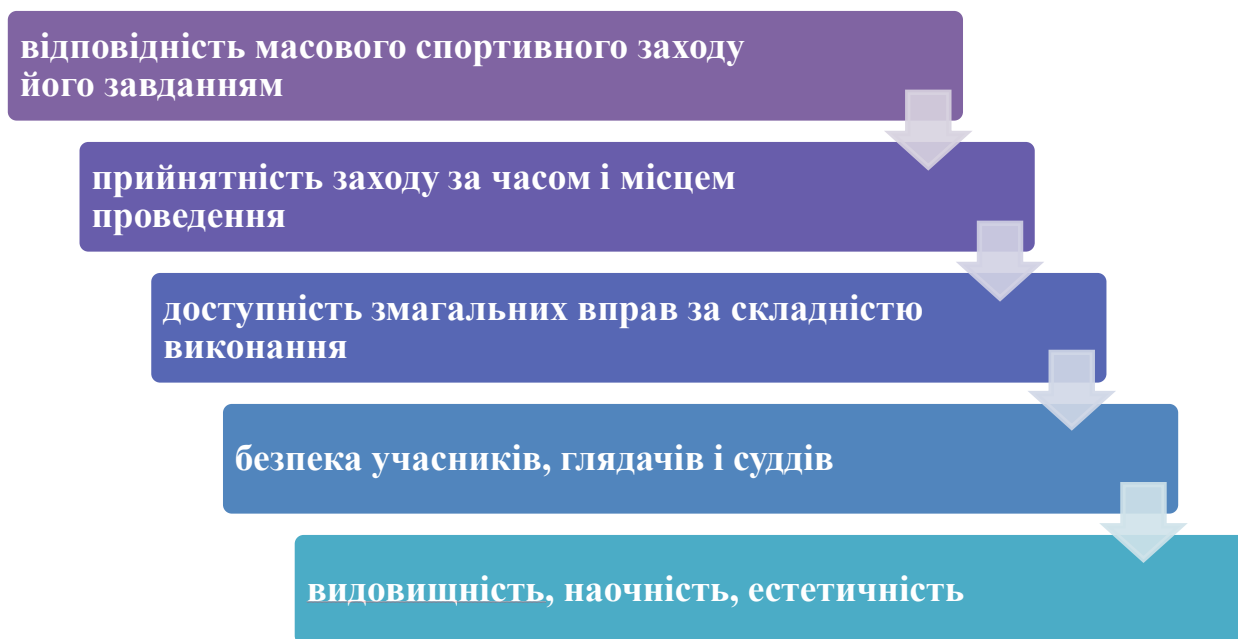

Рис. 2.1.1. Основні організаційні принципи фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходів.

Кожен з п'яти організаційних принципів має свою специфіку і відіграє свою особливу роль в організації фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходів:

- **відповідність масового спортивного заходу його завданням;** цей принцип передбачає, що характер, зміст, місце й час проведення масового спортивного заходу повинні вибиратися таким чином, щоби сприяти найбільш повному вирішенню його головних завдань; якщо, для прикладу, таким завданням є пропаганда фізичної культури й спорту серед громади, то захід потрібно проводити в місцях масового відпочинку, в центральній частині мікрорайону, біля житлових будинків, на відкритому спортивному майданчику або на стадіоні; спортивний захід повинен відбуватися у той час, коли за змаганнями спостерігатиме найбільша кількість глядачів; у плані підготовки таких заходів одним із головних завдань буде займати проблема організації хорошої реклами, усестороннього інформаційного забезпечення та бездоганного художнього оформлення; якщо ж метою спортивного заходу буде оздоровлення та відпочинок, для яких не важлива присутність глядачів, але більше підходитиме невимушена атмосфера, можливість максимально сконцентруватися на виконанні спортивної вправи, відпочити на свіжому чистому повітрі – в цьому випадку надмірна реклама спортивного заходу вже не буде настільки актуальною.

- прийнятність спортивного заходу за часом і місцем проведення - це другий організаційний і не менш важливий принцип планування спортивного заходу; його дотримання вимагає обов'язкового врахування таких факторів, як режим життєдіяльності учасників, їх вільний час, прийнятні умови проведення заходу, транспорт, погодні умови, тощо; зазвичай, дотримуючись принципу прийнятності, організатори спортивного заходу планують його проведення у вільний від роботи чи навчання час; масові спортивні заходи проводять у вихідні чи святкові дні; для проведення заходу важливим також є врахування погодних умов; без сумнівів для успішного проведення заходу мають значення температура повітря, його вологість, сонячна радіація, запиленість та загазованість навколишнього середовища; загалом умови проведення спортивного заходу мають бути максимально комфортними для учасників; у зв'язку з цим, доцільно планувати проведення спортивного заходу за містом в парковій зоні, подалі від автотранспорту та великого скупчення людей; в будь-якому випадку слід подбати про зручність під'їзду до його місць проведення;

- доступність змагальних вправ за складністю виконання - до участі у фізкультурно-оздоровчому та спортивно-масовому заході можуть залучатися учасники, різного віку, статі й рівня фізичної підготовленості; ці фактори необхідно враховувати при визначенні програми змагань; програма повинна включаючи вправи з доступним фізичним навантаженням, доступною складністю, оптимальною тривалістю в часових межах спортивного заходу й помірною інтенсивністю виконання; у зв'язку з тим, що в масових спортивних заходах можуть приймати участь різні категорії учасників, на виконання принципу доступності необхідно передбачити поділ учасників за віком, статтю і, можливо, за рівнем їх фізичної підготовленості на окремі групи (потоки), кожна з яких буде змагатися за своєю програмою і у різний час; це дозволить створити рівні умови для учасників та позитивно впливатиме на їх мотивацію до систематичної подальшої участі у подібних спортивних заходах;

- безпека учасників, глядачів і суддів - фізкультурно-оздоровчі та спортивно-масові заходи часто проводяться не на сертифікованих спортивних спорудах і майданчиках та із залученням недостатньо досвідчених суддів і учасників; тому принцип безпеки учасників, глядачів і суддів при проведенні масових спортивних заходів є особливо актуальним; цей принцип передбачає необхідність організувати належне медичне забезпечення, особливо ретельно підбирати суддів та обслуговуючий персонал, дбати про їх підготовку; важливо контролювати якість підготовки траси для кросу, сектори для метання й стрибків, майданчики для ігор, водойми для плавання, туристичні маршрути та маршрути для спортивного орієнтування ін.; принцип безпеки учасників, глядачів і суддів вимагає заздалегідь перевіряти спортивний

інвентар, установку огороження небезпечних зон, організацію пікетів й передбачити місця для розташування учасників та безпечно зберігання їхнього майна. Варто пам'ятати, що недотримання цього принципу може не тільки зіпсувати настрій учасникам, але й нанести шкоду здоров'ю, призвести до травм та інших непоправних наслідків;

- **видовищність, наочність, естетичність спортивного заходу** повинні сприяти розвитку особистості; цей принцип має проявлятися не тільки в підборі вправ з урахуванням статі, віку, інтересів учасників і глядачів, але й у мистецтві художнього оформлення місць, де проводитимуться спортивні заходи; принцип видовищності, наочності і естетичності спортивного заходу також передбачає створення відповідної дружньої і святкової атмосфери, організації музикального супроводу, проведення урочистої церемонії відкриття й закриття масового спортивного заходу, в охайності спортивного одягу учасників, і костюмів суддів, в етиці спілкування між учасниками, суддями й глядачами, в об'єктивності і прозорості оцінювання результатів змагань, своєчасності підведення підсумків спортивного заходу, дотримання процедури нагородження переможців, ін.

Рис. 2.1.2. Недотримання організаційних принципів проведення масових спортивних заходів часто створює ризики для здоров'я їх учасників.

Нехтування наведеними принципами організації масових спортивних заходів може негативно вплинути на успіх проведення спортивно-масових заходів та змагань, знецінити попередню організаційно-підготовчу роботу,

призвести до небажаних наслідків. Практика показує, що недотримання організаційних принципів проведення масових спортивних заходів часто створює ризики для здоров'я їх учасників (Рис. 2.1.2).

2.2. Види масових спортивних заходів та їх значення

Масові фізкультурно-спортивні заходи посідають важливе місце в системі організації здорового способу життя населення України (Рис. 2.2.1).

Вони є найкращим способом залучення широких верств населення до активних занять фізичною культурою й спортом, одним з ефективніших можливостей швидкого відновлення працездатності організму після напруженого трудового тижня. Масові фізкультурно-спортивні заходи підвищують рівень фізичної підготовленості, розвивають основні фізичні якості, вдосконалюють необхідні рухові вміння і навички, сприяють підвищенню мотивації до систематичних занять фізичною культурою й спортом.

Рис. 2.2.1. Масові фізкультурно-спортивні заходи посідають важливе місце в системі організації здорового способу життя людей.

Масові фізкультурно-спортивні заходи - це зазвичай змагально-ігрова діяльність, учасники якої з урахуванням їх віку, статі, фізичної підготовленості мають приблизно рівні можливості досягти особистих спортивних результатів або перемогти в доступних для них видах спортивних програм. Ця доступність створюється спеціальним підбором змагальних вправ за їх складністю, довжиною дистанцій, вагою спортивних снарядів, з якими працюють спортсмени, а також обґрунтованою тривалістю й доступною інтенсивністю виконання рухових завдань. Крім того, для створення рівних умов під час змагання з різним контингентом учасників заради вирівнювання їхніх фізичних можливостей, часто використовуються різного роду гандикапи, фори, порівняльні коефіцієнти й заохочувальні бали. Сутність цих

неоднакових технологій оцінювання результатів виступів спортсменів полягає в тому, що всі вони надають перевагу слабшим спортсменам. Таким чином слабші спортсмени отримують можливість конкурувати під час змагань з більш сильними своїми суперниками, що підвищує мотивацію до участі у змаганнях як в перших, так і в других.

Масові фізкультурно-спортивні заходи поєднують в собі не тільки ті спортивні змагання, що мають на меті перевірку навичок і вмінь, набутих у процесі попередньої фізичної підготовки. Вони ще передбачають проведення змагань, які проводяться з метою організації активного оздоровчого відпочинку, релаксації та відновлення втраченої фізичної форми. Це зумовлює високу мотивацію організаторів до розширення та урізноманітнення спортивних програм, використання новітніх організаційних технологій, постійного поповнення технічного та тактичного арсеналу підготовки учасників. Загалом залучення до участі в масових спортивних заходах осіб різних вікових та соціальних груп підвищує вимоги до підготовки та проведення цих заходів.

З цією метою в масових спортивних заходах не забороняється використовувати вправи, які не входять до узаконеними міжнародними та національними нормативними документами видів спорту. Зазвичай такі вправи носять професійно-прикладний характер (Рис. 2.2.2).

Рис. 2.2.2. Вправи професійно-прикладного характеру, що можуть бути включені до змісту спортивного заходу.

Масові фізкультурно-спортивні заходи проводяться в таких умовах (Рис. 2.2.3):

- під час навчання в школах, професійно-технічних училищах, закладах вищої освіти;
- в процесі виконання професійних обов'язків на виробництві;
- в соціально-побутовій сфері.

Рис. 2.2.3. Умови, в яких можуть проводитися масові фізкультурно-спортивних заходи.

Під час навчання в школах, професійно-технічних училищах, закладах вищої освіти фізкультурно-спортивна робота здійснюється у поєднанні з фізичним вихованням дітей та молоді з урахуванням їх віку, стану здоров'я і рівня фізичного розвитку (Рис. 2.2.4).

Рис. 2.2.4. Фізкультурно-спортивна робота здійснюється у поєднанні з фізичним вихованням дітей та молоді.

За організацію фізкультурно-спортивної роботи в навчально-виховній сфері відповідає Міністерством освіти і науки України та Міністерством молоді і спорту України.

На ці структури покладено керівництво фізичним вихованням учнів та здобувачів вищої освіти, розвиток оздоровчої фізичної культури, контроль за організацією фізкультурно-оздоровчих спортивних заходів під час навчального процесу, а також фізкультурно-оздоровчої роботи в позанавчальний час. Вони також є відповідальним за забезпечення навчальних закладів учителями фізичного виховання, науково-педагогічними

працівниками ЗВО, тренерами з видів спорту. Контролюють організацію підвищення кваліфікації, узагальнення та розповсюдження передового досвіду. МОН України та Міністерством молоді і спорту України разом із зацікавленими організаціями приймають участь у роботі студентських оздоровчих таборів, фізкультурно-оздоровчих спортивних заходах з дітьми та молоддю за місцем проживання; сприяють забезпеченню занять з фізичного виховання та оздоровчого тренування необхідним спортивним інвентарем і обладнанням, дбають про забезпечення фізкультурно-оздоровчої роботи відповідними навчальними програмами, методичними посібниками, підручниками, програмно-нормативними документами, здійснюють контроль за якістю проведення спортивних змагань, масових фізкультурно-оздоровчих заходів та фізкультурно-оздоровчої роботи.

Міністерством освіти і науки України та Міністерством молоді і спорту України виконують функцію забезпечення навчальних закладів учителями фізичного виховання, науково-педагогічними працівниками, тренерами з видів спорту. Під їх керівництвом здійснюється підготовка і перепідготовка кадрів, підвищення їх кваліфікації, проводиться узагальнення та розповсюдження інноваційного досвіду, організовується робота студентських спортивно-оздоровчих таборів, здійснюється контроль за забезпеченням закладів освіти необхідним спортивним інвентарем та обладнанням, стимулюється підготовка навчальних програм з організації фізкультурно-оздоровчої роботи, методичних посібників, підручників, надається допомога в організації спортивних змагань, масових фізкультурно-оздоровчих заходів.

Оздоровча фізкультурна робота в дитячих дошкільних установах організовується та проводиться за спеціально розробленими програмами вихователями або фахівцями з фізичного виховання під контролем управління освіти міста, району. До основних завдань фізкультурно-оздоровчої роботи в дошкільних установах належать: охорона та зміцнення здоров'я; сприяння нормальному фізичному розвитку дитини; формування базових рухових навичок, розвиток фізичних якостей; виховання морально-вольових якостей; формування інтересу до систематичних занять руховою активністю. Засобами оздоровчої фізичної культури дітей дошкільного віку є фізичні вправи гігієнічні чинники, оздоровчі сили природи.

Основними завданнями фізкультурно-оздоровчої і спортивної роботи в закладах загальної середньої освіти є зміцнення та збереження здоров'я учнів, розвиток фізичних якостей, формування рухових навичок, поглиблення спеціальних знань в сфері фізичної культури і спорту, формування свідомої мотивації до систематичних занять руховою активністю.

Програмно-нормативні документи з фізичного виховання учнів у системі професійно-технічної освіти передбачають взаємопов'язані форми організації фізичного виховання і спорту, а саме: заняття з фізичного виховання; фізкультурно-оздоровчі заходи під час навчального процесу та спортивна робота в позанавчальний час.

Фізичне виховання у вищих закладах освіти включає навчальні заняття із загальною та професійно-прикладною фізичною підготовкою, яка проводиться у формі факультативних занять, виконання фізичних вправ під час навчального процесу, тренувальних занять в групах спортивного вдосконалення, та масових спортивних заходів в позанавчальний час.

Фізкультурно-оздоровча спортивна робота в процесі виконання професійних обов'язків на виробництві – це обґрунтована система оздоровчих, професійно-прикладних фізкультурно-спортивних заходів, скерованих на збереження здоров'я, підвищення опірності організму до негативних впливів професійної діяльності та підвищення працездатності людини при виконанні своїх посадових обов'язків.

Фізкультурно-оздоровча спортивна робота на виробництві має два напрямки впровадження:

- загальнооздоровчий, що реалізується шляхом організації фізкультурної роботи в рамках фізкультурних осередків (колективів фізкультури) за місцем проживання;
- спеціальний, що включає систему фізкультурно-оздоровчих заходів, форми та зміст яких визначаються особливостями впливу на людину умов, характеру й організації праці.

Фізкультурно-оздоровча спортивна робота на виробництві виконує такі завдання:

- профілактика професійних захворювань і зміцнення здоров'я;
- створення найбільш сприятливих умов для оволодіння професією;
- сприяння підвищенню і збереженню професійної кваліфікації;
- швидке відновлення працездатності як у процесі роботи, так і в після робочий час;
- раціональне поєднання фізичних вправ з оздоровчими силами природи, гігієнічними чинниками та фізіотерапевтичними процедурами для профілактики негативних впливів професійної діяльності.

Фізкультурно-оздоровча спортивна робота на виробництві як соціально-педагогічна система проводиться в таких формах:

- виробнича гімнастика, основними завданнями якої є підвищення працездатності під час роботи за рахунок зниження втоми, прискорення відновлювальних процесів;
- самостійні заняття руховою активністю в післяробочий час, які сприяють прискоренню відновлювальних процесів після закінчення робочого дня;
- гігієнічна гімнастика, що включає профілактичні заходи до несприятливих факторів професійної діяльності, підвищує опірність організму до їх дії;
- професійно-прикладна фізична підготовка, яка передбачає розвиток або підтримку визначеного рівня професійно-значимих фізичних і психологічних якостей, рухових умінь та навичок.

Виробнича гімнастика може проводитися в трьох формах: ввідної, профілактичної і відновлювальної гімнастики.

Ввідна гімнастика включає в себе комплекс фізичних вправ, які готують людину до роботи. Це свого роду підготовча частина виробничої фізичної культури, яка використовується як окреме заняття в режим робочого дня з метою активізації працездатності. Під час ввідної гімнастики зазвичай виконується дві-чотири вправи загального розвитку, які повторюються 4-6 разів упродовж 20-30 с.

Профілактична гімнастика має на меті проведення занять профілактичного спрямування, що підвищують опірність організму до несприятливої дії навчальної чи трудової діяльності. Також формами занять фізичними вправами профілактичної спрямованості можуть бути заняття в профільованих групах здоров'я, самостійна рухова активність, заняття у фізкультурно-оздоровчих центрах підприємств та ін. Кожна з цих форм має свої особливості.

Відновлювальна гімнастика передбачає виконання комплексу фізичних вправ на розслаблення м'язів і в глибокому диханні, спрямованих на подолання наслідків втоми та швидкого відновлення втраченої працездатності. Зазвичай відновлювальна гімнастика виконується 3-7 хв. і включає послідовне виконання 4-6 вправ. Але чітких часових термінів проведення відновлювальної гімнастики не має. Все залежить від величини стомлення та швидкості процесів відновлення.

Професійно-прикладна фізична підготовка (ППФП) як різновид фізичного виховання, представляє собою педагогічно спрямований процес забезпечення спеціалізованої фізичної готовності до виконання професійних обов'язків в обраному виді діяльності. Кожна професія має свої специфічні вимоги до розвитку фізичних і психічних якостей та прикладних навичок людини. Ці специфічні вимоги часто дуже високі. У зв'язку з цим виникає необхідність профілювання процесу фізичного виховання при підготовці фахівців до трудової діяльності, поєднання загальної фізичної підготовки зі спеціалізованою підготовкою. Як вважають більшість науковців, основне призначення ППФП полягає у розвитку і підтримці на оптимальному рівні тих психічних та фізичних якостей людини, до яких професійна діяльність має підвищені вимоги (Рис. 2.2.5).

Рис. 2.2.5. Призначення ППФП полягає у розвитку і підтримці тих психічних та фізичних якостей людини, до яких професійна діяльність має підвищені вимоги.

Її завдання - поступове вироблення опірності організму до несприятливих умов професійної діяльності та формування специфічних для професії прикладних рухових умінь і навичок.

Організація фізкультурно-оздоровчої спортивної роботи в соціально-побутовій сфері передбачає здійснення фізкультурно-оздоровчої і спортивної діяльності за місцем проживання, у місцях масового відпочинку, в оздоровчо-рекреаційних та лікувально-профілактичних установах (Рис. 2.2.6).

Рис. 2.2.6. Організація фізкультурно-оздоровчої спортивної роботи в соціально-побутовій сфері.

На сьогодні у практиці фізкультурного руху України склалися різноманітні форми організації фізкультурно-оздоровчої і спортивної діяльності за місцем проживання. Однією з таких форм є організація роботи фізкультурно-спортивних клубів, які створюються в житлових мікрорайонах на базі державних та громадських організацій. Робота фізкультурно-спортивних клубів організовується згідно з «Положенням про фізкультурно-спортивний клуб за місцем проживання». Окрім фізкультурно-оздоровчих клубів, останнім часом почали утворюватися оздоровчо-спортивні комплекси та фітнес-центри, які надають платні послуги населенню.

Численні дослідження свідчать, що на сьогодні набуває популярності проведення вільного від роботи часу в місцях масового відпочинку. До таких місць належать міські парки, озера, річкові і морські пляжі, відкриті спортивні споруди, палаци культури, ін. Фізкультурно-оздоровча та спортивна діяльність у місцях масового відпочинку знаходиться у компетенції відповідних відділів: культури, молоді і спорту, охорони здоров'я, держадміністрацій, фізкультурно-спортивних товариств, рятувальних служб на воді, інших організацій.

Заходи з оздоровчої фізичної культури та спорту часто проводяться в оздоровчо-рекреаційних установах, до яких належать табори різних типів: оздоровчого спрямування, бази відпочинку, спортивні табори. Ці установи дбають про активний відпочинок та зміцнення здоров'я відпочиваючих. Спортивні табори призначені для відпочинку спортсменів у перехідний період тренувального процесу. Для відпочинку учнівської молоді в канікулярний

період створюються оздоровчо-спортивні табори, в яких поєднується суспільне корисна праця з фізкультурно-оздоровчою діяльністю учнівської молоді. Наразі популярності набувають військово-спортивні табори на кшталт організації українських скаутів – перш за все для фізичної підготовки молоді до військової служби в лавах Збройних сил України. На базі загальноосвітніх шкіл, закладів культури та охорони здоров'я зорганізується робота дитячих літніх туристичних баз й таборів. Практично в кожній області працюють заміські бази рибалок та мисливців. За тривалістю та характером роботи табори можуть бути: одно-, дводенні, позмінні; літні, зимові, постійно діючі, стаціонарні та пересувні.

Форми організації та проведення фізкультурно-оздоровчої і спортивної діяльності в соціально-побутовій сфері можна умовно поділити на оздоровчі, оздоровчо-тренувальні та спортивні. Оздоровчі форми можуть бути груповими та індивідуальними. До таких форм належать ранкова гімнастика, холодове загартування, заняття в групах здоров'я. Оздоровчо-тренувальні форми передбачають організацію занять з урахуванням фізкультурно-спортивних інтересів тих, хто займається.

Спортивні форми занять – це організація та проведення різноманітних спортивних заходів, змагань, конкурсів, вікторин згідно зі спеціально розробленими положеннями та сценаріями. Такі заходи можуть бути як епізодичними, тобто не запланованими заздалегідь, так і такими, які проводяться відповідно до плану-календаря спортивних заходів.

Фізкультурно-оздоровча та спортивна робота, що проводиться в соціально-побутовій сфері, передбачає різновиди фізкультурно-оздоровчих груп, які формуються з урахуванням особливостей контингенту, залученого до занять. Так, заняття можуть проводитися в групах загальної фізичної підготовки, спеціальних медичних групах (СМГ), в групах здоров'я і в групах спортивного вдосконалення. Кожна з цих груп може бути змішаною, тобто для осіб чоловічої та жіночої статі, які займаються разом, або об'єднувати тільки чоловіків чи тільки жінок.

Фізкультурно-оздоровча та спортивна робота, зазвичай базується на тих чи інших видах спорту, або на їх елементах. Основний зміст фізкультурно-оздоровчої роботи складають спортивні вправи. Джерелом вибору вправ для фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи є база видів спорту Всеукраїнського центру фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх».

Спорт для всіх є саме тим соціальним спортивним рухом, який дозволяє кожному обрати свій вид рухової активності за власним вподобанням та вид змагань, що є доступним для певного рівня спортивної підготовленості. Часто спортсмени надають перевагу найпопулярнішим видам спорту. Тому

Міжнародний олімпійський комітет (МОК) оприлюднив рейтинг найпопулярніших та наймасовіших видів спорту серед населення країн - учасниць Олімпійських Ігор (табл. 2.1.1).

Таблиця 2.2.1. Найпопулярніші та наймасовіші види спорту за даними Міжнародного олімпійського комітету

№	Вид спорту	Кількість спортсменів у відсотках від усіх, хто займається
1	Легка атлетика (ходьба, біг)	9,60
2	Футбол	8,40
3	Плавання (в тому числі дайвінг)	8,10
4	Йога	7,40
5	Велосипедний спорт	6,40
6	Баскетбол	5,70
7	Волейбол (в тому числі пляжний)	5,40
8	Хокей	10,5
9	Теніс	4,90
10	Бодібілдинг	4,70
11	Гольф	4,50
12	Спортивні танці	3,80
13	Лижний спорт	3,40
14	Єдиноборства (вільна, греко-римська боротьба, бокс, дзюдо, ушу, карате, дзюдзюцу)	3,40
15	Настільний теніс	3,10
16	Спортивне орієнтування (туризм)	3,00
17	Національні види спорту	2,7 4
18	Скелелазіння	2,60
19	Ролер-спорт	2,0 4
20	Екстремальний спорт	1,10

Крім змагань визнаних в Україні видів спорту, великою популярністю серед населення користуються **лижні перегони, масові естафети й пробіги, флешмоби, фестивалі, спортивні свята атлетів, велосипедистів, комплексні змагання, день здоров'я, день плавця, день бігуна, день людей похилого віку, день захисту дітей, день міста ін.** Учасниками таких фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходів можуть бути представники різних верств населення, вікових груп та різного рівня фізичної підготовленості. Головна мета таких заходів - створити сприятливу емоційну атмосферу, стимулювати ріст майстерності й результативності учасників, покращити їх фізичний стан.

Однак серед великої кількості різновидів спортивних заходів спортивні змагання залишаються найбільш розповсюдженими.

В залежності від мети, форми, масштабу та характеру спортивні змагання поділяються на наступні **види** (Рис. 2.2.7):

1. **За напрямом (метою):** навчальні, відбіркові, першості, матчеві (дружні) зустрічі, змагання з інваспорту, масового спорту, спорту для всіх, змагання, які проводяться за спрощеною програмою;
2. **За формою заліку:** особисті, командні та особисто-командні;
3. **За масштабом:** шкільні, вузівські, районні, міські, обласні, всеукраїнські, міжнародні;
4. **За представництвом:** територіальні та відомчі;
5. **За значимістю:** класифікаційні, некласифікаційні, закриті, відкриті, конкурси, змагання “з листа”.

Рис. 2.2.7. Поділ спортивних змагань на види за напрямом, формою заліку, масштабом, значимістю.

Змагання у програмі широкомасштабних фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходів доцільно проводити за спрощеними правилами. Змістом таких спортивних заходів можуть бути **рухливі ігри, туристичні та спортивні естафети, змагання на доріжках здоров'я, майданчиках, змагання веселі старту ін.**

На етапі засвоєння техніки спортивних вправ і опанування навичками змагальної діяльності, можна організувати змагання спортивної спрямованості, головними завданнями яких є:

- досягнення найвищого результату, установлення рекордів (у тому числі особистих);
- виявлення переможців;
- добір найсильніших учасників до збірних команд.

З цією метою проводяться змагання з видів спорту за загальними правилами (першості, чемпіонати, кубки). Змагання можуть бути комплексними, що включають декілька видів спорту одночасно.

Наразі в наш час найбільш поширеними масовими спортивними заходами в Україні вважаються «Богатирські ігри», «Ігри патріотів», «Форт Боярд», «Лицарські турніри», «Козацькі забави», «Дні спорту», фестивалі, спартакіади закладів освіти та трудових колективів, футбольні турніри присвячені видатним спортсменам, спортивні заходи з нагоди державних та регіональних свят ін.

Рис. 2.2.7. Спортивні заходи є засобом пропаганди здорового способу життя

Такого роду спортивні заходи є не тільки засобом пропаганди здорового способу життя, але й потужним засобом виховання патріотизму й національної самовираженості (Рис. 2.2.7).

Важливим призначенням вказаних спортивних заходів виховання справжньої особистості, громадянина України з високим рівнем морального виховання, фізично та психологічно готового до виконання своїх обов'язків за обраною професією та до захисту своєї держави.

З метою популяризації та реклами, зростанню інтересу до фізичної культури, доцільно залучати до спортивно-масових заходів відомих політиків, державних діячів, бізнесменів, видатних спортсменів, почесних громадян. При цьому бажано, щоб серед учасників таких змагань була якомога більша кількість учнівської та студентської молоді, тобто ті вікові категорії населення, в яких проходить інтенсивне формування звичок до здорового способу життя.

Важливими вимогами до організації масових спортивних заходів є такі:

- створення сприятливих умов для активного відпочинку (рекреації) населення;
- забезпечення права громадян на заняття фізичною культурою і спортом;
- задоволення потреб населення в оздоровчих послугах за місцем проживання та у місцях масового відпочинку;
- популяризації здорового способу життя.

Також у кожному окремому випадку при проведенні масового спортивного заходу формуються конкретні вимоги відповідно до головної мети та завдань масового спортивного заходу та сприяють досягненню мети заходу в найбільш повній мірі.

Слід зазначити, що головною мотивацією людей до участі у масових спортивних заходах є їх природна потреба в активній руховій діяльності. Ця потреба формувалася в процесі постійної адаптації до зовнішнього середовища, тривалої еволюції і природного добору протягом мільйонів років.

Висновок. Отже характеристика основних видів спортивно-масових заходів вказує на біологічну і соціальну природу рухової активності людини. Це відображається на закономірностях впливу рухової активності на людину, як на особистість, і на її організм, як біологічну систему. Вона генетично закріплена у регуляторних системах організму відповідними інстинктами і механізмами адаптації. Рухова активність також тісно пов'язана з біологічними ритмами природних процесів геокосмічної сфери.

Питання для повторення пройденого матеріалу

1. Що означає поняття «Принцип» з наукової точки зору?
2. Чому використання принципів у будь-якій професії є корисним?
3. Чим принципи відрізняються від законів природи?
4. Що використовують організатори спортивних заходів для створення рівних умов для учасників?

5. Які види спорту є найпопулярнішими та наймасовішими?
6. Яка головна мета масових спортивних заходів?
7. Якими є основні організаційні принципи масових спортивних заходів?
8. Якими є найбільш поширені масові спортивні заходи в Україні?
9. В залежності від мети, форми, масштабу та характеру на які види поділяються змагання?
10. Що мотивує людей до участі у масових спортивних заходах?

Література та джерела

1. Єдина спортивна класифікація України. – К.: Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, 2006. – 462 с.
2. Товт В.А. Теорія і технології оздоровчо-рекреаційної рухової активності: Метод. посіб./ В.А. Товт, Е.М. Сивохоп, І.І. Маріонда, В.Я. Сусла – Ужгород: "Фест-Прінт", 2015. – 88 с.
3. Основи теорії спорту для всіх. Метод. Посібник/Товт В.А., Ляховець Л.О., Ляховець-Булеца К.М., Степчук Н.В. – Ужгород: "Говерла", 2014. – 108 с.
4. Товт В.А. Загальна теорія спорту для всіх/ Товт В.А., Сивохоп Е.М.. Метод. розробка для самостійної роботи студентів. – Ужгород: "Говерла", 2014. – 48 с.
5. Товт В.А. Теорія і практика національної системи спорту для всіх / Навчальний посібник / Укладачі: В.А.Товт, В.Я. Сусла. - Ужгород: ПП «Данило С.І.».2017 – 128 с.

Розділ 3. ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ МАСОВИХ СПОРТИВНИХ ЗАХОДІВ

4.1. Термін «Організація» - як соціальне утворення та функція.

4.2. Основи організації масових спортивних заходів.

Питання для повторення
пройденого матеріалу

Література

3.1. Термін «Організація» - як соціальне утворення та функція

Для розуміння того, як працюють різні технології організації спортивних заходів, на початку необхідно розібратися, що означає сам термін «організація».

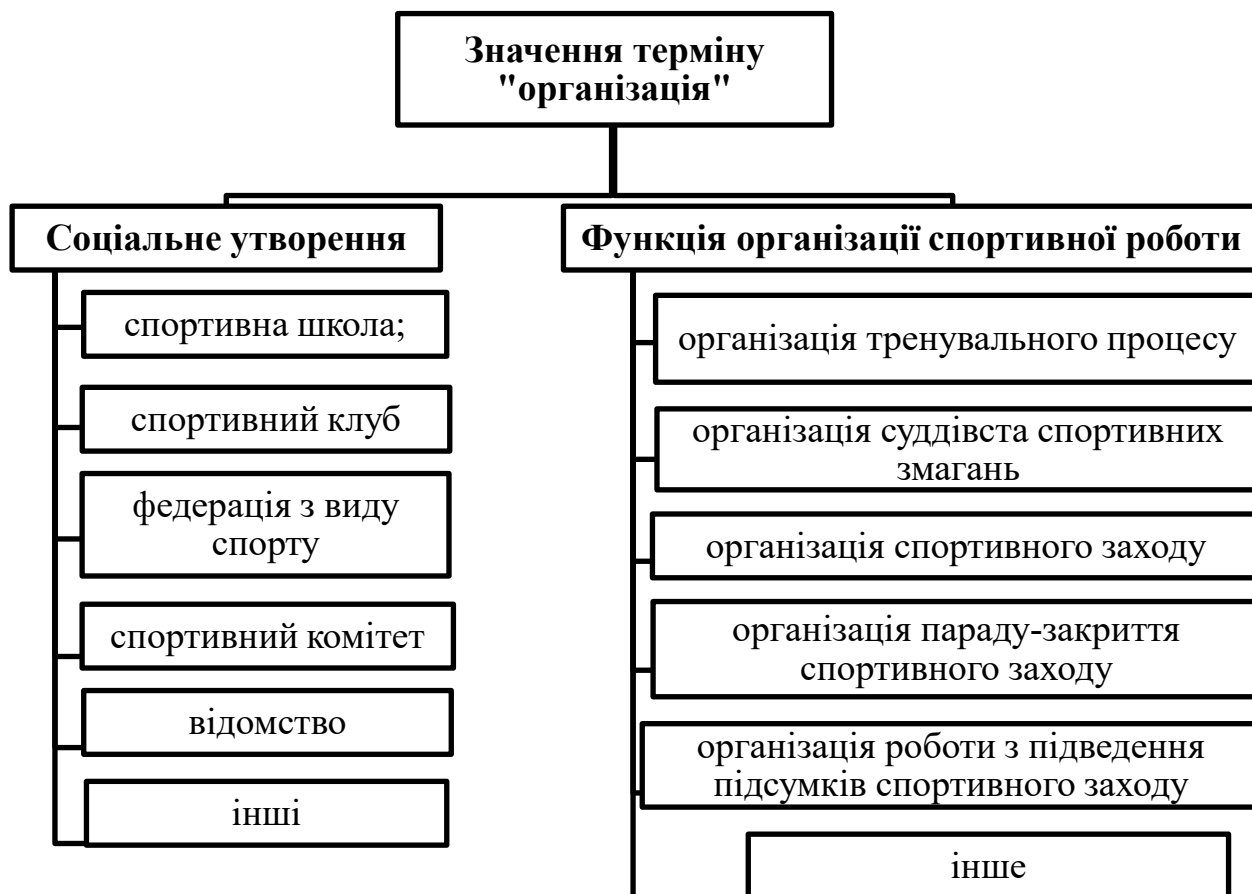

Рис. 3.1.1. Термін "організація" в спортивному менеджменті вживається в двох значеннях.

Термін "організація" в спортивному менеджменті вживається в двох значеннях (Рис. 3.1.1):

- у першому значенні - під організацією розуміється соціальне утворення (спортивна школа, спортивний клуб, федерація з виду спорту, спортивний комітет, відомство, ін.);
- в другому значенні – як функція організації спортивної діяльності (організація тренувального процесу, організація суддівства спортивних змагань, організація спортивного заходу, організація параду-закриття спортивного заходу, організація роботи з підведення підсумків, ін.).

Загалом, друге значення поняття, «Організація як функція», обов'язково розглядається в контексті першого, «Організація як соціальне утворення», бо організаційна функція будь-якої людської діяльності загалом, – і зокрема спортивної, залежить від структурних елементів побудови соціального або державного утворення, якими і є спортивна організація.

Саме поняття «Організація» означає соціальне утворення, що об'єднує групу людей, діяльність яких має певну суспільно корисну мету й певним чином координується громадою та державними органами влади.

В українському законодавстві організації, які мають статус юридичної особи, називаються підприємствами. На практиці щодо спортивних організацій використовуються терміни «спортивна школа», «спортивний клуб», «федерація з виду спорту», «спортивний комітет», «відомство», тощо.

Організації поділяються на формальні та неформальні. Формальні організації - це такі організації, в яких діяльність людей організовується свідомо й регламентується певними законами, наказами, обов'язками, правами ін. Неформальні організації виникають спонтанно й функціонують за неформальними правилами.

Організація є складною соціальною системою, до якої входить керуюча й керовані підсистеми, між якими існує прямий та зворотний зв'язок. Тобто організаційна система будь-яких спортивних заходів функціонує у повній відповідності до основних положень теорії системного підходу.

Успіх роботи (функціонування) будь-якої організації залежить від низки чинників (Рис. 3.1.2):

- від працівників (кваліфікація, моральні якості, мотивація до роботи, досвід організації спортивних заходів);
- від ефективного управління (менеджменту);
- від ресурсів, які забезпечують виконання;

- від впровадження нових технічних засобів і технологій;
- від впливу зовнішнього середовища.

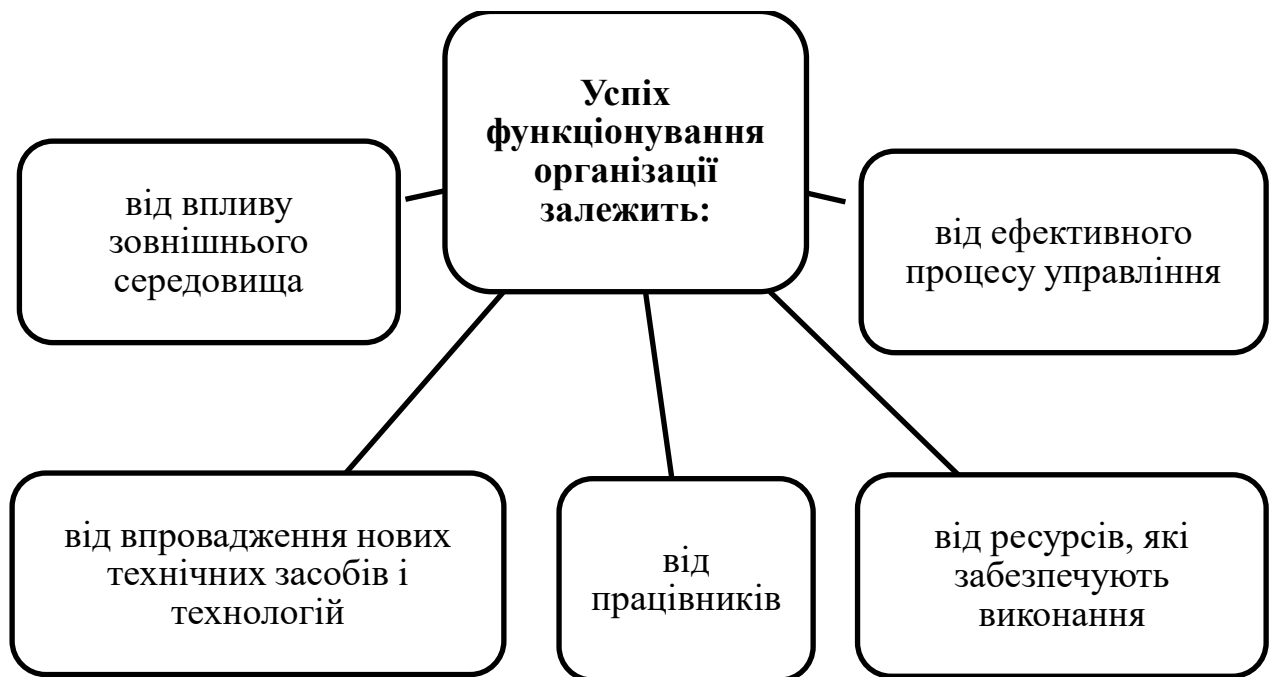

Рис. 3.1.2. Чинники, від яких залежить успіх функціонування будь-якої організації.

По-перше, успіх роботи (функціонування) будь-якої спортивної організації залежить від спортивних кадрів. Має значення як їх кваліфікація, так і моральні якості, мотивація до роботи, досвід організації спортивних заходів.

По-друге, успіх роботи (функціонування) будь-якої спортивної організації залежить від ефективного управління (менеджменту).

По-третє, успіх (функціонування) будь-якої спортивної організації залежить від впровадження **нових технічних засобів і технологій**. Це прилади діагностики, спортивні снаряди та обладнання, засоби технічної підтримки тощо. Мають значення і новітні технології організації спортивних заходів. Пошук новітніх технологій тренування, планування, проведення спортивних заходів ведеться невпинно.

Важливо пам'ятати, що будь-яка організація піддається впливу **внутрішнього і зовнішнього середовища**.

Внутрішнє середовище, що може впливати на організацію, складають цілі, завдання, технологія та структура організації (Рис. 3.1.3).

Рис. 3.1.3. Внутрішнє середовище, що впливає на організацію, складають цілі, завдання, технологія та структура організації.

Структурні елементи внутрішнього середовища, які впливають на організацію:

- **цілі** - це очікувані кінцеві результати діяльності організації на певному проміжку часу.
- **завдання** - це види робіт з предметами праці, людьми та інформацією, які необхідно виконати певним способом у відповідні терміни.
- технологія - це засіб перетворення вхідних елементів організації у вихідні.
- **структура** - це рівні управління від центрального органу до найнижчої ланки, а також види робіт (функціональні обов'язки), які виконують служби або підрозділи органів управління.

Зовнішнє середовище, яке впливає на організацію, складають такі фактори:

- законодавчі акти і нормативні документи;
- постачальники і споживачі послуг;
- конкуренти;
- система економічних відносин у державі;
- міжнародні події;
- науково-технічний прогрес, тощо.

Законодавчі акти і нормативні документи – це закони України, постанови КМУ, доктрини розвитку соціальної системи, положення про порядок роботи, накази, розпорядження, інструкції, ін. Ці документи регламентують спосіб функціонування організації в просторі і часі, а значить безпосередньо впливають на її роботу.

Постачальники і споживачі послуг здійснюють вплив через стимулювання збільшення або зменшення кількості послуг, які надає організація. Вони безпосередньо впливають на можливості розвитку чи банкрутства організації, стимулюють підвищення якості послуг та розвиток організації.

Конкуренти – це організації, які надають подібні послуги і здійснюють вплив на розвиток організації за законами конкурентної боротьби та добросовісного змагання за якість надання послуг і залучення якомога більшої кількості споживачів.

Система економічних відносин у державі відіграє важливу роль у створенні та розвитку організації. Її вплив здійснюється через регуляторну функцію. Регулюються зазвичай відносини між організацією і державою, відносини з іншими суб'єктами в цій сфері послуг і, на сам перед, трудові відносини всередині самої організації.

Міжнародні події мають епізодичний та опосередкований вплив на розвиток організації. На стабільність роботи організації впливають міжнародні зв'язки, міжнародні гранти, економічні кризи, війна тощо.

Науково-технічний прогрес відіграє особливу роль в розвитку будь-якої організації. Використання сучасних інформаційних технологій, інноваційних технічних засобів роботи, комп'ютерної техніки, приладів та обладнання дозволяють організації швидко рухатися вперед, завойовуючи нові ринки надання послуг. Це дає можливість збільшувати кількість робітників та примножувати прибутки.

3.2. Основи організації спортивних заходів

Організація спортивних заходів передбачає такий алгоритм управлінських дій (Рис. 3.2.1):

- планування;
- підготовку спортивного активу (організаторів, суддів та обслуговуючого персоналу);

- підготовку місць проведення змагань;
- матеріальне, фінансове та медичне забезпечення.

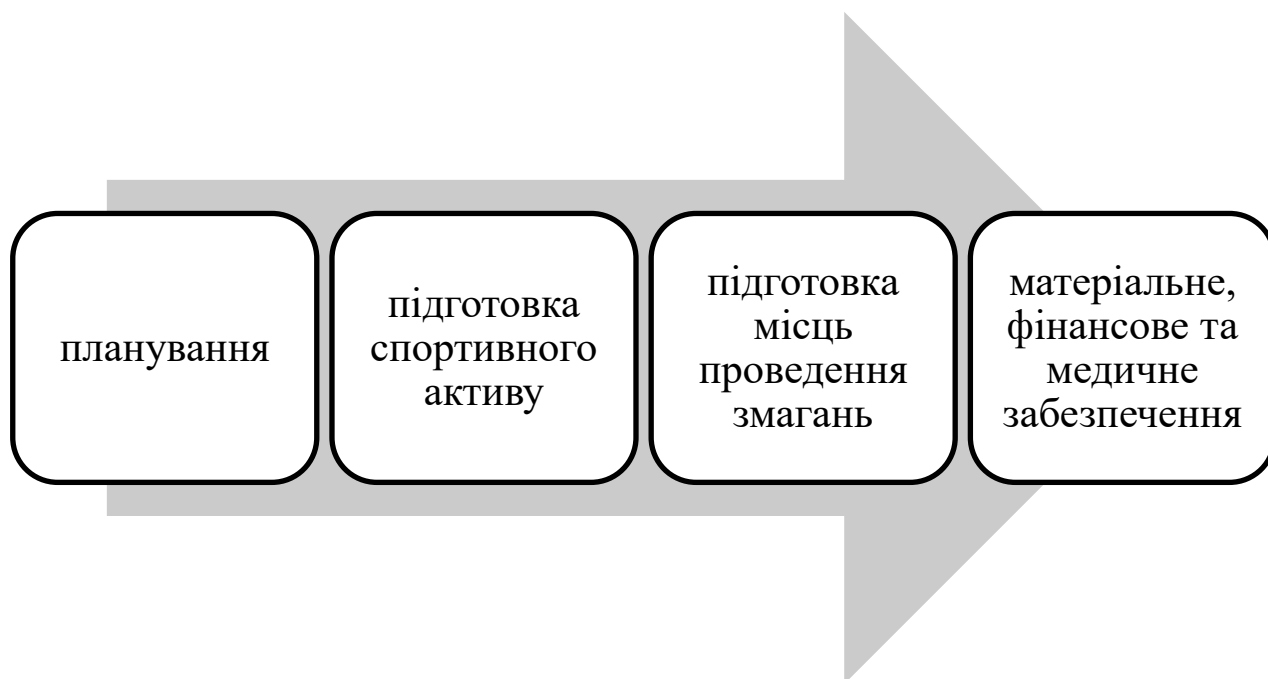

Рис. 3.2.1. Алгоритм управлінських дій під час організації спортивних заходів.

Планування спортивних заходів – перший і важливий етап їх організації. Планування передбачає визначення строків проведення змагань. Слід зважити, що від строків проведення змагань залежить також планування учбово-тренувальної роботи, порядок роботи спортивних секцій. Тому календарний план спортивних заходів має бути ретельно продуманим. Як правило, такий календарний план складається на один рік.

При складанні річного календарного плану спортивних змагань з того чи іншого виду спорту необхідно врахувати строки їх проведення в районі, місті, в спортивному товаристві. Так, наприклад, якщо міські змагання чи змагання на першість області з легкоатлетичного кросу заплановано провести 15 - 20 травня, то змагання з кросу в районних центрах спорту для всіх чи навчальному закладі планують провести на один-два тижні раніше з тим, щоби після проведення змагань меншого масштабу визначити й підготувати команди до участі у загальноміському або загальнообласному кросі.

Головне в плануванні спортивних заходів домогтись того, щоби вони не мали епізодичного характеру, а провадились протягом року, багаторазово. Це дієвий стимул для молоді, що займається спортом, так як без спортивної боротьби, яка відбувається під час поєдинків з підготовленими суперниками,

не можуть зростати спортивні результати. Тому в календарному плані спортивних заходів спортивної команди повинна передбачатися участь кожного спортсмена у 6-8 змаганнях протягом року, а у спортсменів-розрядників - 10-15 відповідно.

Важливим елементом планування спортивних заходів вважається включення до плану спеціальних заходів агітаційного характеру: проведення різних спортивних свят, показових виступів кращих спортсменів, відкритих стартів для всіх, що бажають помірятись силою, швидкістю, спритністю. Це можуть бути конкурси на кращого єдиноборця, бігуна, стрибуну, стрільця, плавця, конкурси силачів тощо.

Дуже важливо, щоби до проведення змагань більш високого рангу були організовані змагання на першість заводу, цеху, бригади, фермерського підприємства, факультету, класу і т. д. Вони сприятимуть підготовці спортивних кадрів, забезпечуватимуть певні умови відбору сильніших спортсменів для комплектування відповідних збірних команд. Календарні плани спортивних заходів з окремих видів спорту входять до загального річного плану оздоровчо-рекреаційного центру «Спорт для всіх». Цілком очевидно, що проведення великої кількості змагань протягом року вимагає великої роботи зі створення й утримання в належному порядку учбово-спортивної бази, інвентарю, обладнання тощо, а також роботи з організації та проведення семінарів суддів, створенню суддівських колегій або суддівських груп; систематичного вдосконалення кваліфікації суддівських кадрів.

Зазвичай кожен спортивний захід має декілька завдань. Наприклад, на першості вузу можна підвести підсумки спортивної роботи, виявити кращих, визначити склад збірної команди вузу. Всі завдання обов'язково вказуються у програмі та положенні про спортивний захід.

Підготовка спортивного активу (суддів) важливий етап роботи організаторів спортивного заходу. Тут необхідно зважати на кваліфікацію суддів (для кожного рангу спортивних заходів повинні бути судді певної кваліфікації). Має значення і спортивна спеціалізація суддів. Крім суддів необхідно подбати і про інших учасників, а саме про відповідальних осіб за різні ділянки роботи щодо технічного, медичного, інформаційного забезпечення.

Підготовка місць проведення змагань – наступний етап організаційної роботи. Місця змагань повинні бути ретельно підготовлені та перевірені щодо їх придатності до проведення заходу.

Матеріальне, фінансове та медичне забезпечення здійснюють відповідні фахівці, що мають допуски до цього роду діяльності. Відповідальність за їх кваліфікацію та якість роботи несе головний суддя спортивного заходу.

Що стосується організації спортивних заходів, то ретельність такої організаційної роботи залежить, в першу чергу, від масштабу заходу. Але, незалежно від масштабу, їх організація повинна проводитися задовго до початку.

Загалом організація підготовки і проведення спортивних заходів включає в себе 3 структурні елементи (Рис. 3.2.2):

- 1) організацію роботи з підготовки спортивного заходу;
- 2) керування ходом проведення спортивного заходу;
- 3) підведення підсумків спортивного заходу.

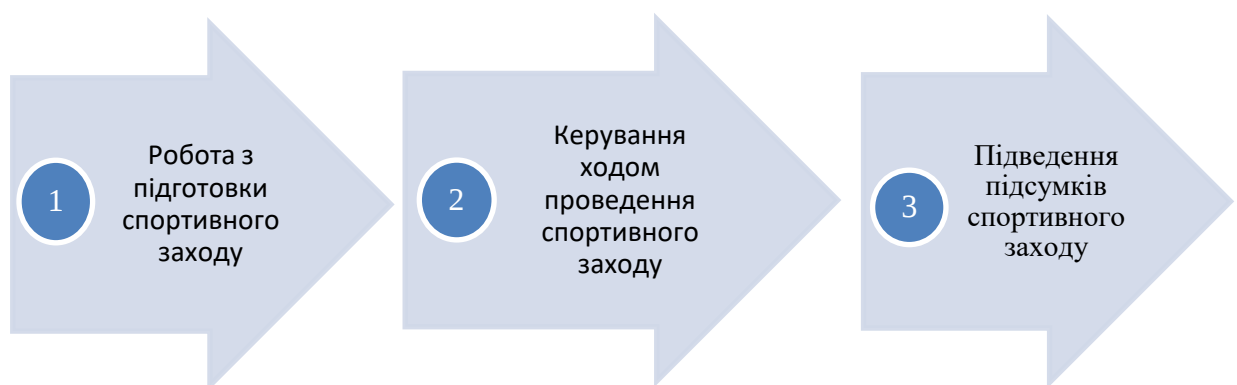

Рис. 3.2.2. Основні структурні елементи організації підготовки і проведення спортивних заходів.

Організація роботи з підготовки спортивного заходу включає в себе чітко визначений алгоритм дій, що передбачає послідовне проведення організаторами спортивного заходу трьох етапів роботи: організаційного, основного і завершального, про які йтиме мова в наступному розділі.

Керування ходом проведення спортивного заходу здійснюється на основі положень, визначених наукою про принципи і методи керування різними системами, процесами та об'єктами. Відповідно до цих положень на початку проводиться системний аналіз об'єкту керування і складається модель

(або план) процесу проведення спортивного заходу, після чого розробляється алгоритм керування цим процесом для отримання бажаних характеристик або досягнення цілей керування, передбачених планом проведення спортивного заходу.

Керування можна розділити на два види – стихійне і свідоме.

При стихійному керуванні дія відбувається як підсумок взаємодії суб'єктів (синергетичне керування).

Свідоме керування - це планомірна дія об'єкта (ієрархічне керування).

Процес свідомого керування можна розділити на п'ять етапів:

- 1) збір і обробка інформації про спортивний захід;
- 2) аналіз, систематизація, синтез інформації про спортивний захід;
- 3) постановка задач, вибір методів керування, прогноз результатів;
- 4) безпосереднє здійснення керування за допомогою вибраних методів;
- 5) оцінка ефективності результатів керування за допомогою зворотного зв'язку.

Існує три типи циклів керування: відкритий цикл керування; замкнутий цикл керування; змішаний цикл керування.

У випадку із відкритим циклом керування спортивним заходом здійснюється особами, які не присутні на заході і впливають на його хід опосередковано через директивні документи або за допомогою технічних засобів зв'язку.

Замкнений цикл передбачає керування спортивним заходом особами, які безпосередньо присутні на заході за своїми посадовими обов'язками і впливають на його хід через відповідні команди і розпорядження.

На практиці найбільш прийнятним є змішаний цикл керування, при якому керівництво спортивним заходом здійснюється як самими учасниками процесу (суддями, призначеними відповідальними особами), так і керівниками різного рівня, які не є присутніми на спортивному заході.

Підведення підсумків спортивного заходу - останній структурний елементом організації його проведення. Однак цей елемент є не менш важливим від інших елементів, а саме – від організації роботи з підготовки спортивного заходу та від керування ходом проведення спортивного заходу.

Для швидкого підведення підсумків спортивного заходу важлива чітка робота судді-секретаря, який перевіряє правильність виведення середнього і кінцевого балу в кожному протоколі для кожного учасника, сумує його з

результатами попереднього виду, визначає кінцеву суму балів учасників у багатоборстві з урахуванням результатів виступів попередньої зміни, виводить командні результати, заповнює грамоти, готує кубки, призи, інші нагороди.

Завершуються спортивні заходи урочистим парадом, при дотриманні спеціальних ритуалів: виклик переможців на п'єдестал пошани, опускання прапору змагань новими чемпіонами (Рис. 3.2.3).

Рис. 3.2.3. Завершуються спортивні заходи урочистим парадом, при дотриманні спеціальних ритуалів.

На парад-закриття спортивних заходів доцільно запрошувати всіх учасників (як виняток – учасників останньої зміни). Команди розташовуються починаючи з правого флангу у відповідності до зайнятих місць. Оголошуються підсумки, проводиться нагородження переможців. Після спуску прапору учасники урочистим маршем покидають місце проведення парад.

Нагородження переможців проводиться до закриття змагань. Ритуал нагородження повинен бути завжди урочистим та цікавим як для учасників, так і для глядачів.

По завершенню спортивного заходу головний суддя та суддя-секретар складають звіт, в якому зазначається наступне:

- назва та програма змагань, місце та час їх проведення;
- результати особистої та командної першості, а також інформація про виконання розрядних вимог;
- склад суддівських бригад по видам багатоборства;

- окремі недоліки та пропозиції на наступні змагання.

Для вирішення комплексу різних питань, які виникають при підготовці та проведенні спортивного заходу, створюється організаційний комітет (Рис. 3.2.4).

Рис. 3.2.4. Для вирішення комплексу різних питань, під час підготовки та проведення спортивного заходу, створюється організаційний комітет.

Кількісний та якісний склад організаційного комітету залежить від масштабу заходу. Важливо, щоби до його складу входили досвідчені спортсмени, бізнесмени з організаторськими здібностями, представники спортивних федерацій, ін. Головне, щоби всі члени організаційного комітету, незалежно від їх спортивних досягнень, були ентузіастами спорту з щирими переконаннями в його вагомій ролі у справі виховання підростаючого покоління. Успіх проведення спортивного заходу у великій мірі залежатиме від злагодженої командної роботи всіх членів організаційного комітету

Зокрема на організаційний комітет покладається відповідальність за всю організацію спортивного заходу. Він здійснює контроль за роботою суддів і відповідальних осіб, внесення змін до змісту заходу та виправлення організаційних і суддівських помилок.

На засіданні організаційного комітету визначається основний перелік завдань, які повинні бути розв'язані в процесі підготовки до заходу та під час його проведення. Члени оргкомітету в демократичний спосіб розподіляють між собою обов'язки з вирішення всіх проблемних питань. Вони працюють від початку до завершення спортивного заходу.

Під час підготовки заходу члени організаційного комітету контролюють виконання обов'язків покладених на суддів і відповідальних осіб. При необхідності надають їм правову, організаційну та технічну допомогу.

Під час проведення спортивного заходу члени оргкомітету здійснюють моніторинг виконання всіх організаційних питань. Вони втручаються у роботу суддів та відповідальних осіб тільки у крайніх випадках, якщо останні грубо порушують правила поведінки, або не виконують своїх безпосередніх обов'язків. В подібних випадках, якщо в питаннях організації допущені помилки, члени організаційного комітету підказують головному судді чи секретарю спортивного заходу про допущені організаційні прорахунки, але не мають права здійснювати тиск на їх рішення. Головна їх місія – допомога відповідальним особам і суддям у виконанні своїх обов'язків.

На етапі підведення підсумків спортивного заходу члени організаційного комітету можуть бути залучені до процедури нагородження переможців. Якщо до складу організаційного комітету входять керівник закладу освіти, або керівники спортивних організацій, то вони можуть на параді закритті спортивного заходу виступити з вітальним словом перед учасниками.

Питання для повторення пройденого матеріалу

1. Хто вирішує комплекс різних завдань, пов'язаних з організацією та проведенням спортивного заходу?
2. Якими є завдання з підготовки спортивного заходу?
3. Які дії передбачає організація масових спортивних заходів?
4. При організації масових спортивних заходів що необхідно передбачити?
5. Які структурні елементи доцільно виділити у плані масових спортивних заходів?
6. В яких значеннях вживається в спортивному менеджменті термін "організація"?
7. Від чого залежить спіх роботи (функціонування) організації?
8. Що являють собою спеціальні заходи агітаційного характеру?
9. Хто здійснює матеріальне, фінансове та медичне забезпечення спортивного заходу?
10. Хто є відповідальним за забезпечення організації спортивного заходу?

Література та джерела

1. Загальна теорія спорту для всіх/ Товт В.А., Сівохоп Е.М.. Метод. розробка для самостійної роботи студентів. – Ужгород: "Говерла", 2014. – 48 с.
2. Єдина спортивна класифікація України. – К.: Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, 2006. – 462 с.
3. Основи теорії спорту для всіх. Метод. Посібник/Товт В.А., Ляховець Л.О., Ляховець-Булеца К.М., Степчук Н.В. – Ужгород: "Говерла", 2014. – 108 с.
4. Організація та методика спортивно-масової роботи: навч. посібник / уклад.: Цибульська В.В., Безверхня Г.В.– Умань : ВПЦ «Візаві», 2014. – 220 с.
5. Теорія і практика національної системи спорту для всіх / Навчальний посібник / Укладачі: В.А.Товт, В.Я. Сусла. - Ужгород: ПП «Данило С.І.».2017 – 128 с.
6. Товт В.А. Теорія і технології оздоровчо-рекреаційної рухової активності. Метод. посіб. /Товт В.А.,Сівохоп Е.М.,Маріонда І.І., Сусла В.Я. / – Ужгород: "Фест-Прінт", 2015. – 88 с.
7. Фізичне виховання дорослого населення: навч. посіб./ укладачі В.А. Товт, Л.М. Джуган. – Ужгород: «ТОВ "РіК-У"», 2020. - 165 с.

Розділ 4. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОВЕДЕННЯ МАСОВИХ СПОРТИВНИХ ЗАХОДІВ

4.1. Сучасні технології проведення масового спортивного заходу

4.2. Етапи підготовки масових спортивних заходів

4.3. Алгоритм проведення масових спортивних заходів

4.1. Сучасні технології проведення масового спортивного заходу

Фахівцями фізичної культури і спорту накопичений достатньо великий досвід історичного масштабу в проведенні масових спортивних заходів. Через значну кількість проб і помилок були вироблені достатньо ефективні технології їх організації і проведення.

Щоби розібратися в уже існуючих технологіях проведення масових спортивних заходів, а тим більше, ефективно використовувати їх в практиці фізичної культури і спорту, для початку необхідно дати визначення поняттю «Технологія».

Термін «техно» походить від грецького слова, що означає майстерність. Термін «логос» в перекладі означає передавати знання. Отже виходить, що «Технологія» - це наука про структуру, зміст і послідовність операцій, їх режими впровадження для забезпечення виконання певних соціальних, навчальних медичних, технічних, оздоровчих або інших завдань.

Насправді термін «технологія» має декілька базисних значень. Так, у першому значенні, під технологією розуміють сукупність засобів і методів виконання робіт, операцій і процесів, необхідних для досягнення конкретної мети. До складу сучасної технології відносять і техніку планування, виконання та контролю результатів. Технологія значною мірою зумовлює якість надання послуг, їх собівартість, продуктивність праці тощо. Вона пов'язана з науково-технічним прогресом, питаннями організації праці та, в обов'язковому порядку, з досвідом роботи в цій сфері.

У другому значенні, під технологією розуміють сукупність знань про методи здійснення організаційних процесів, а також означає наукову

дисципліну, що описує, розробляє і вдосконалює зазначені вище способи, процеси та порядок (регламенти, режими) їх здійснення.

Як наукова дисципліна технологія сприяє впровадженню найефективніших процесів, що потребують найменших затрат часу і матеріальних ресурсів. Розвиток технології зумовлюється ширшим застосуванням малоопераційних, малозатратних технологічних процесів, досконалих методик та використання систем математичного аналізу і прогнозування, засобів електронної та обчислювальної техніки.

Будь-яка технологія передбачає:

- предмет праці (предмет технологічного впливу, технологічний об'єкт; в нашому випадку – це процеси організації, елементи структури спортивних заходів, ін.);
- засоби праці (технологічні засоби; в нашому випадку – це фізичні вправи, оздоровчі сили природи, гігієнічні фактори, спортивний інвентар, прилади, обладнання, спортивні приміщення і майданчики);
- наявність носія технологічних функцій (працівника, колективу; в спортивному заході – це члени організаційного комітету, судді, учасники);
- рівень технологічного розвитку суспільства (використання сучасних досягнень наукового, інформаційного та технічного розвитку).

Технологія має безпосереднє значення та специфічний прояв у структурі технологічного процесу того чи іншого виду діяльності.

У промисловості і сільському господарстві термін технологія використовується в документах, що іменуються операційними картами технологічного процесу (при докладному описі) або маршрутними картами (при короткому описі). У кіномистецтві технологія виконання вистав, п'єс, зйомки кінофільмів, описуються сценарієм. В політекономії та економіці для впливу на громадську думку, застосовується термін Пі-Ар (від Англ. PR — Public Relations, тобто зв'язок з широкою громадськістю. В політиці, починаючи з 70-х років минулого століття, встановився термін дорожня карта (дослівний переклад англomовного терміну Road map). Технологіями морального плану називаються закони предків (які вказують нам чого робити не можна або що і як можна робити), правила поведінки людини в суспільстві (кодекс честі), конституція (у цивілізованому суспільстві), життя по поняттям (у кримінальному світі). У фізичному вихованні і спорті термін технологія використовується в значеннях: комплекс методів, способи організації, алгоритм дій, тощо.

Загальний рівень розвитку технологій і їх «сума» складають технологічний уклад. Технологічний уклад є важливою складовою культури, що істотно впливає на сталість розвитку держави, відтак є однією з найхарактерніших визначальних рис цивілізації.

Серед інших технологій, часто виділяють найбільш високорозвинуті (найсучасніші) технології, достатньо «наукоємні», тобто які інтенсивно використовують найновіші наукові досягнення. Наприклад, виробництво мікропроцесорів, сучасних автомобілів тощо. Прийнято вважати, що такі технології є найважливішими з точки зору «забезпечення майбутнього» людства.

Однак не менш важливими для забезпечення нашого майбутнього вважаються сучасні технології процесів інтелектуального і фізичного розвитку особистості. Одним з елементів фізичного розвитку особистості є технології проведення масових спортивних заходів. Зупинимося на цих елементах більш детально.

Отже для початку технології проведення масових спортивних заходів розділимо на такі складові: 1) організаційну; 2) основну; 3) завершальну (Рис. 4.1.1).

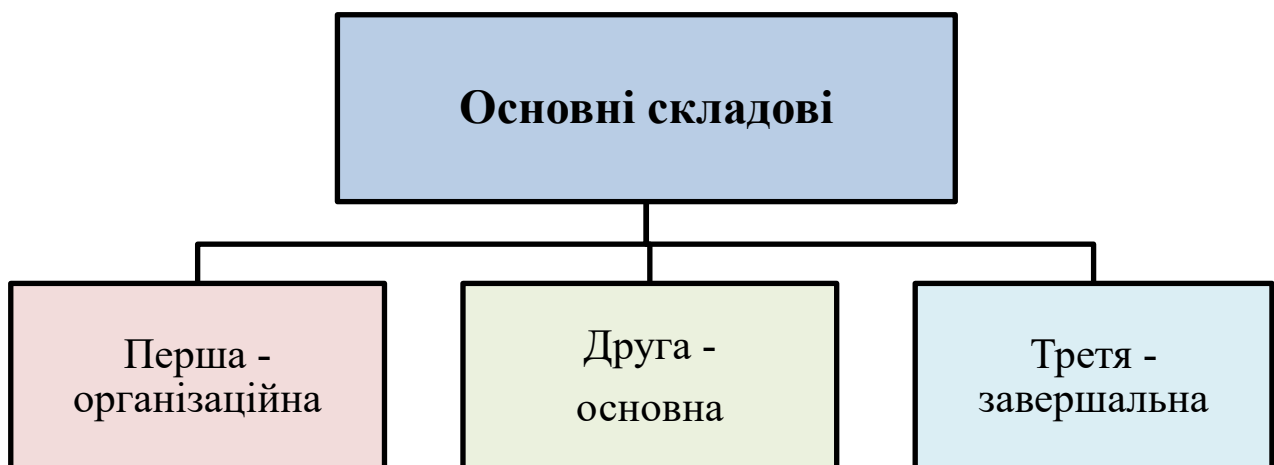

Рис. 4.1.1. Складові технології проведення масового спортивного заходу

Організаційна складова технології проведення масового спортивного заходу, призначена для виконання необхідних підготовчих робіт і включає такі елементи: планування, підбір відповідальних осіб і суддів, матеріальне та медичне забезпечення, визначення способів управління, контролю та оцінки результатів.

Основна складова технології проведення масового спортивного заходу включає дії, які безпосередньо пов'язані з його проведенням, і включає такі

елементи: проведення параду-відкриття спортивного заходу, виконання програми спортивного заходу згідно графіка змагань, забезпечення належних умов для виступів учасників, організацію та контроль роботи суддів.

Завершальна складова технології проведення масового спортивного заходу включає дії, які безпосередньо пов'язані з його завершенням, і включає такі елементи: складання робочих протоколів по видам багатоборства та зведеного протоколу з особистої і командної першості, організацію роботи апеляційної комісії; проведення парад-закриття спортивного заходу; нагородження переможців; підготовка звіту головного судді про змагання; підготовка підсумкового наказу про проведені змагання; підготовка прес-релізу з повідомленням про результати змагань для засобів масової інформації.

4.2. Етапи підготовки масових спортивних заходів

Підготовча робота незалежно від масштабу спортивного заходу повинна проводитися задовго до його початку. Як зазначалося, вона здійснюється спеціально створеним організаційним комітетом і включає в себе підготовку необхідної документації, підбір суддів та відповідальних осіб, підготовку місць змагань, спортивного обладнання, інвентарю, ін.

Підготовки масового спортивного заходу має свою специфіку. Вона включає три етапи, кожний з яких має свої завдання і зміст.

Рис. 4.2.1. Підготовку масового спортивного заходу доцільно розділити на 3 етапи.

Весь процес підготовки масового спортивного заходу доцільно розділити на 3 етапи (Рис. 4.2.1). Це полегшує планування підготовчих робіт і дозволяє більш ретельно підійти до вирішення всіх проблем.

Так на першому етапі підготовки масового спортивного заходу організаторами визначаються терміни, масштаб, місце проведення, готується

та затверджується відповідне положення про його проведення. Зразок положення про організацію та проведення спортивного заходу представлений нижче.

Зразок положення

ЗАТВЕРДЖУЮ
Ректор ДВНЗ «УжНУ»
_____ **В. Смоланка**
“ 20 ” вересня 2022 р.

ПОЛОЖЕННЯ про організацію та проведення спортивного заходу, присвяченого Дню здоров'я

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ

1.1. Спортивний захід проводиться з метою відзначення державного свята «День здоров'я» у відповідності з Планом-календарем спортивних заходів ДВНЗ «УжНУ» на 2021-2022 навчальний рік для широкого залучення здобувачів вищої освіти університету до занять спортом.

1.2. Головні завдання змагань:

- сприяти залученню здобувачів вищої освіти до занять спортом;
- популяризувати серед здобувачів вищої освіти університету здоровий спосіб життя.

2. МІСЦЕ І ТЕРМІНИ ПРОВЕДЕННЯ

2.1. Спортивні заходи проводитимуться на базі оздоровчо-спортивного комплексу УжНУ, вул. І.Франка, буд.1 (тел. (031-22) 61-29-78) з 22 по 24 вересня 2021 р. Початок змагань: 10.00 годині.

3. КЕРІВНИЦТВО ТА ФІНАНСУВАННЯ

3.1. Безпосереднє керівництво змаганнями здійснюється кафедрою фізичного виховання.

3.2. Спортивний клуб ДВНЗ «УжНУ» несе витрати на придбання 3 кубків, 18 грамот для переможців, бланків протоколів змагань, підготовку суддів.

3.3. Медичне обслуговування змагань забезпечують працівники студентської медичної поліклініки.

4. УМОВИ ПРОВЕДЕННЯ ЗМАГАНЬ

4.1. Командно-особистісні змагання за чинними правилами змагань з видів спорту; для визначення командних місць передбачається для спортсменів І дорослого розряду, КМС та МС до оцінок надавати коефіцієнти відповідно 1,1, 1,2 та 1,3.

4.2. Змагання серед чоловіків проводитимуться з футболу, плавання і легкої атлетики; серед жінок – відповідно з волейболу плавання і легкої атлетики, .

5. ВИМОГИ ДО КОМАНД І УЧАСНИКІВ

5.1. До участі у змаганнях допускаються збірні команди факультетів УжНУ . До складу команд входять здобувачі вищої освіти університету денної форми навчання віком від 16 до 28 років, які включені до заявки на участь у змаганнях з виду спорту;

5.3. Склад команди згідно заявки - до 24 осіб (12 осіб жіночої статі та 12 осіб чоловічої статі). Заліковими у командному виді змагань є по шість кращих результатів.

6. ПОРЯДОК ВИЗНАЧЕННЯ ПЕРЕМОЖЦІВ

6.1. Місця серед команд визначатимуться за максимальною сумою балів, отриманих всіма заліковими учасниками з врахуванням коефіцієнтів.

6.2. Особистісна першість визначатиметься в кожному з видів змагань з видів спорту, передбачених програмою заходу, за максимальною сумою балів, яку набрав учасник.

7. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ТА НАГОРОДЖЕННЯ

7.1. Нагородження в кожному з видів змагань трьох команд переможців кубками, медалями і грамотами проводять організатори змагань одразу після закінчення змагань.

7.2. Нагородження переможців особистої першості медалями, грамотами, цінними призами проводиться по закінченню фінальних змагань окремо в кожному розряді.

Положення підготував К. Колесник
Тел. 0509995555

Також видається наказ про проведення комплексу змагань, що входять до плану проведення масових спортивних заходів. Відповідає за підготовку проекту наказу про проведення спортивного заходу головний суддя та затверджує керівник організації, яка його проводить.

Наказ про проведення масових спортивних заходів, це важливий юридичний та фінансовий документ. Він розподіляє обов'язки між організаторами та визначає міру відповідальності кожного. В наказі зазначаються часові терміни проведення всіх етапів спортивного заходу. Тому його якісна підготовка має особливе значення.

Наказ про проведення масових спортивних заходів складається з розділів, в яких вказується:

- 1) з якою метою та на підставі яких документів планується проведення спортивного заходу?
- 2) терміни та місце проведення;
- 3) склад суддів та відповідальних за підготовку місць змагань, радіофікацію, медичне забезпечення;
- 4) кошти на оренду спортивних споруд, харчування і проживання іногородніх учасників, оплату суддів, транспортні розходи, якщо це необхідно;
- 5) грамоти, призи та нагороди для переможців;
- 6) термін складання звіту про проведений спортивний захід;
- 7) організації та особи, які повинні бути ознайомлені з наказом.

До наказу зазвичай додається План підготовки та проведення масового спортивного заходу, в якому зазначається:

- 1) матеріальне та організаційне забезпечення (підготовка місць, інвентарю, зустріч учасників та глядачів, список обслуговуючого персоналу та відповідальних осіб, ін.);
- 2) план-календар або графік проведення змагань, який готує головний суддя.

Зразок наказу про організацію та проведення спортивного заходу ДВНЗ «Ужгородський національний університет», приуроченого Дню здоров'я, представлений нижче.

НАКАЗ

від “_____” _____ 2022 р.

№ _____

Про організацію та проведення
спортивного заходу, приуроченого Дню здоров'я

У відповідності з Планом-календарем спортивних заходів ДВНЗ «УжНУ» на 2021-2022 навчальний рік з метою широкого залучення здобувачів вищої освіти університету до занять спортом

НАКАЗУЮ

1. Провести спортивний захід, присвячений Дню здоров'я, на базі спортивно-оздоровчого комплексу УжНУ та стадіоні «Авангард» із залученням здобувачів вищої освіти університету з 22 по 24 вересня 2021 р.
2. Деканам факультетів взяти під особистий контроль організацію збірних командув ввірених навчальних підрозділів та створення умов для їх участі у спортивних змаганнях відповідно до положення про проведення спортивного заходу.
3. Відповідальним за проведення спортивного заходу призначити завідувача кафедри фізичного виховання Івана Маріонду.
4. Лікарю студентської поліклініки О. Желізняк забезпечити медичне обслуговування здобувачів вищої освіти під час проведення спортивного заходу.
5. Проректору з адміністративно-господарської роботи, Дмитру Юрійовичу Соймі, надати допомогу в підготовці місць проведення спортивних змагань.
6. Головному бухгалтеру передбачити кошторис розходів на оренду бігових доріжок стадіону «Авангард», придбання спортивної екіпіровки для студентів, прання та полагодження спортивної форми, придбання нагород для кращих студентів.
7. Головному судді підготувати проект Звіту про проведений спортивний захід до 26 вересня 2021 р.
8. Контроль за виконання наказу покласти на проректор з науково-педагогічної роботи – Ігоря Івановича Короля.

Ректор

В.І. Смоланка

Наказ підготував К. Колесар
Тел. 0509995555

Навч. частина, проректори, бухгалтерія, каф. фіз. виховання, деканати

На другому етапі підготовки масового спортивного заходу уточнюються графіки проведення змагань, підбираються та затверджуються суддівські бригади, готується організаційна документація. Головною суддівською колегією проводяться наступні підготовчі роботи:

- 1) складаються схеми розташування приладів та затверджується відповідальна особа (комендант змагань);
- 2) формується склад команд (за попередніми заявками), уточнюється графік, та кількість потоків;
- 3) формується склад суддівських бригад по видам багатоборства, здійснюється підбір складу апеляційної комісії;
- 4) готуються бланки робочих та підсумкових протоколів, інформаційні таблиці, інші документи.

На третьому етапі підготовки активується робота мандатної комісії з перевірки листів-заявок на участь у змаганнях та відповідності учасників встановленим вимогам, проводиться нарада представників команд, готуються умови для проведення жеребкування, перевіряються місця проведення змагань надійність приладів, якість дистанцій для бігу, хімічний склад води в басейні, тощо. При необхідності проводиться випробування приладів та пробне суддівство бригадами суддів, перевіряється готовність всіх відповідальних осіб, задіяних у змаганнях.

4.3. Алгоритм проведення масових спортивних заходів

Організація масових спортивних заходів передбачає певний алгоритм їх проведення.

Термін «алгоритм» означає набір інструкцій, які описують порядок дій виконавця, щоб досягти результату розв'язання задачі за скінченну кількість дій. Також під терміном «алгоритм» розуміють систему правил виконання дискретного процесу, яка досягає поставленої мети за скінченний час. Для візуалізації алгоритмів часто використовують блок-схеми.

Кожен алгоритм передбачає існування початкових (вхідних) даних та в результаті роботи призводить до отримання певного результату. Робота кожного алгоритму відбувається шляхом виконання послідовності деяких елементарних дій. Ці дії називають кроками, а процес їхнього виконання називають алгоритмічним процесом. В такий спосіб відзначають властивість дискретності алгоритму.

Важливою властивістю алгоритмів є масовість, або можливість застосування до різних вхідних даних. Тобто, кожен алгоритм покликаний розв'язувати клас однотипних задач.

Необхідною умовою, яка задовольняє алгоритм, є детермінованість, або визначеність. Це означає, що виконання команд алгоритму відбувається у єдиний спосіб та призводить до однакового результату для однакових вхідних даних.

Вхідні дані алгоритму можуть бути обмежені набором припустимих вхідних даних. Застосування алгоритму до неприпустимих вхідних даних може призводити до того, що алгоритм ніколи не зупиниться, або потрапить в стан зацикленості (зависання) з якого не зможе продовжити виконання.

У фізичному вихованні і спорті **алгоритм проведення** масового спортивного заходу - це чітка послідовність дій з управління процесом проведення змагань.

Чітке управління ходом змагання залежить від **першого кроку - наради** представників команд, де головний суддя повинен представити організаторів та суддівську колегію, розібрати окремі пункти положення, надати пояснення про техніку суддівства, інформувати про порядок проведення змагань. До наради представників доцільно підготувати папки з програмою та графіком проведення змагань для учасників спортивного заходу, тощо.

Алгоритм проведення передбачає початок спортивного заходу парадом учасників, який є обов'язковим елементом організації цього етапу заходу. Цю частину спортивного заходу слід проводити урочисто з запрошенням максимальної кількості глядачів. Місце для проведення параду повинно бути святковим і радіофікованим. Учасники повинні виходити на парад у супроводі музикального маршу. Переможцям попередніх змагань дається почесне право підняти прапор під звуки гімну України, що вмотивовує учасників на спортивну боротьбу.

Алгоритм управління ходом змагань передбачає вихід чергової зміни, початок та закінчення розминки, зміну видів. Цю послідовність виконання завдань здійснює замісник судді або суддя при учасниках.

Оцінка виступів теж проводиться за певним алгоритмом. Оцінку виступів учасників і команд здійснює суддівська бригада (на змаганнях з багатоборства - відповідно суддівські бригади по видам багатоборства). Суддівська бригада складається з старшого судді і суддів. Старший суддя керує бригадою та учасниками змагань, слідкує за їх дисципліною, виявляє причини розходжень у оцінках, заповнює робочий протокол.

Алгоритм матеріально-технічного обслуговування спортивного заходу включає установку, перевірку справності, ремонт та заміну спортивних

приладів, постачання магnezії, каніфолі і інших атрибутів змагань. Матеріально-технічне обслуговування спортивного заходу здійснює комендант, який підкоряється головному судді. Лікарське обслуговування та контроль на етапі проведення спортивного заходу здійснює лікар змагань (помічник головного судді з медичного обслуговування). Для висвітлення ходу командної боротьби та оголошення лідерів змагання призначається досвідчений суддя-інформатор. Його дії теж регламентуються визначеним алгоритмом.

Підведення підсумків теж проводиться за визначеним алгоритмом. Так швидко і якісно підведення підсумків залежить від алгоритму чітких дій судді-секретаря. Суддя-секретар перевіряє правильність запису результату в кожному протоколі, сумує його з результатами оцінювання виступів спортсменів на попередніх видах програми. Він визначає кінцеву суму балів у багатоборстві з урахуванням результатів виступів попередньої зміни, виводить командні результати, заповнює грамоти. Завершуються змагання урочистим парадом, при дотриманні спеціальних ритуалів, алгоритм виконання яких передбачає виклик переможців на п'єдестал пошани, опускання прапору змагань новими чемпіонами ін. (Рис. 4.3.1).

Рис. 4.3.1. Завершуються змагання урочистим парадом, алгоритм виконання яких передбачає виклик переможців на п'єдестал пошани та їх нагородження.

Важливими елементами алгоритму роботи організаторів спортивного заходу є основні етапи його підготовки та проведення. Кожний етап вирішує свої специфічні завдання і планується окремо, як самостійний елемент системи. Однак всі етапи підготовки і проведення спортивного заходу пов'язані між собою єдиною метою – забезпечення комфортних умов для участі спортсменів у спортивних змаганнях.

Типові завдання, які повинні бути розв'язані в процесі підготовки спортивного заходу та під час його проведення, є такими:

1. Зустріч та розміщення команд

2. Робота транспорту та організація виїзду команд (при необхідності)

3. Випробовування спортивних споруд та тренування у дні змагань

4. Харчування учасників змагань (при необхідності)

5. Підготовка спортивних споруд, спорядження та інвентаря

6. Спільна нарада оргкомітету, головної суддівської колегії та учасників

7. Реклама, пропаганда і агітація

8. Медичне обслуговування змагань

9. Відкриття та закриття змагань

10. Нагородження переможців

11. Складання звіту про проведення спортивного заходу

1. Зустріч та розміщення команд

Будь-який захід починається з моменту прибуття команд на місце його проведення. Організатори заходу замовляють транспорт для зустрічі учасників, призначають відповідальну особу за зустріч кожної команди, бронюють місця в готелях, передають адміністрації готелю список учасників із зазначенням попередньої дати їх прибуття.

2. Робота транспорту та організація виїзду команд (при необхідності)

Настрій учасників заходу і точність проведення заходу у багатьох випадках залежить від роботи транспорту, який обслуговує захід. Тому організатори повинні заздалегідь розробити маршрути доставки учасників на тренування і змагання, скласти графік руху транспорту за маршрутами. Розклад руху автобусів для всіх команд передається водіям, диспетчеру, адміністраторам готелю та спортивної споруди, представникам і учасникам. В разі необхідності надається допомога для придбання чи бронювання проїзних документів.

3. Випробовування спортивних споруд та тренування у дні змагань

Усім командам, що приїжджають на змагання, організатори повинні до початку змагань дати час для випробовування місця проведення заходу. Зазвичай дають можливість протягом не менш ніж години провести тренування на тому майданчику, де будуть проходити змагання. Розклад тренувальних занять на ігровій арені складається в послідовності, яка вказана в розкладі ігор. Спочатку тренується команда, назва якої стоїть у розкладі першою, тобто «господарка» зустрічі першої пари, після неї тренується інша команда з першої пари – гість, третьою починає тренування команда – господарка другої пари, за нею – команда-гість другої пари і так далі. Існує традиція – команда, яка представляє спортивні споруди для змагань, має право вибирати для тренувань один і той самий час, тому при складанні розкладу потрібно мати на увазі це побажання. Крім того, необхідно передбачити, щоб між закінченням тренування та початком гри було вдосталь часу для обіду і післяобіднього відпочинку – зазвичай 4-5 годин.

4. Харчування учасників змагань

До початку змагань заступник головного судді з медичної частини повідомляє адміністрації закладу харчування очікувану кількість учасників змагань, режим їх харчування, складають разом приблизний перелік продуктів. Окремо треба домовитися з адміністрацією про режим харчування у вечірній час, тому що зазвичай останні ігри закінчуються пізно.

5. Підготовка спортивних споруд, спорядження та інвентарю

Зазвичай ця робота виконується організацією, яка проводить спортивний захід та суддівською колегією назначеною для проведення заходу. До приїзду команд перевіряється місце проведення заходу, стан кімнат для перевдягання. Якщо неможливо виділити кожній команді окрему роздягальню, необхідно організувати окреме приміщення для зберігання особистих речей гравців. Перевіряють розмітку майданчика, наявність і стан обладнання та інвентарю.

6. Спільна нарада оргкомітету, головної суддівської колегії та учасників

Нараду тренерів і представників команд потрібно підготувати особливо ретельно, тому що це єдина можливість у спокійних умовах розв'язати всі організаційні питання.

На цій нараді обов'язкова присутність усього складу оргкомітету, щоб можна було на місці оперативно розв'язати питання та побажання, які виникають у тренерів та представників команд:

- уточнити розпорядок дня, програму проведення заходу та розклад ігор;
- вирішити питання про відправку учасників і суддів після закінчення змагань;
- повідомити рішення пленарної комісії, тим самим виключивши в подальшому претензії з допуску гравців;
- уточнити колір форми в тих випадках, коли можлива трансляція по телебаченню;
- уточнити розпорядок тренувань, особливо у вільний від ігор день (на цей день зазвичай намічаються культурно-масові заходи для учасників).

Для оперативного й централізованого вирішення всіх фінансових розрахунків, пов'язаних з розміщенням, харчуванням, оформленням білетів на від'їзд учасників, виділяється відповідальний представник.

7. Реклама, пропаганда і агітація

Реклама – це не лише афіші з анонсом змагань, але і програми, проекти змагань. Бажано для кожних змагань робити емблему. Можна використовувати в спортивних емблемах зображення аксесуарів виду спорту (волейбол: м'яч, сітку, майданчик, а також фігуру спортсмена). Святкове, виразне оформлення місць змагань грає важливу роль у пропаганді та розвитку спорту. Святково прикрашений зал, святкова обстановка у залі викликають у глядачів особливий настрій, бажання бути присутнім і брати

участь в спортивних змаганнях. Інформаційна підтримка – ролики на радіо, ролики на телебаченні, публікації в друкованих та електронних ЗМІ та ін.

8. Медичне обслуговування змагань

На змаганнях будь-якого рангу повинен бути присутнім лікар. Суддя зустрічі несе безпосередню відповідальність за нещасні випадки, які трапилися з гравцями під час зустрічі, у відсутності лікарського контролю та першої медичної допомоги. Лікар, який обслуговує змагання на правах заступника головного судді, здійснює медичне обслуговування змагань і тренувань. Заступник головного судді з медичної частини бере участь у роботі пленарної комісії, у нараді представників, тренерів, контролю дотримання санітарно-гігієнічних норм у місцях розміщення та харчування учасників, у роздягальнях, за необхідності викликає «швидку допомогу» для надання невідкладної допомоги при особливо тяжких травмах учасників.

9. Відкриття та закриття змагань

Церемонії відкриття та закриття змагань, ритуал нагородження переможців повинні бути яскравими й незабутніми, тому що вони мають важливе пропагандистське і виховне значення. Це урочисті дії, які складаються з парадів, підняття прапорів, звучання гімну України, нагородження, привітання, обміну вимпелами тощо. Урочисте відкриття змагань треба проводити тоді, коли присутня найбільша кількість глядачів. Зазвичай це перерва між двома зустрічами. Для проведення урочистого відкриття змагань складається сценарій відкриття, до якого додається схема виходу і розташування команд на ігровому майданчику. Порядок виходу команд визначається за алфавітом, господарі змагань завжди виходять останніми. Якщо змагання проводяться вперше, тоді право підняти прапор надається найтитлованішому спортсмену, який бере участь у змаганнях.

10. Нагородження переможців

Нагородження переможців проводиться під час парад-закриття змагань. Нагородження проводять керівники заходу або відомі особистості. Ритуал нагородження повинен бути завжди урочистим та цікавим як для учасників, так і для глядачів (Рис. 4.3.2). Після закінчення церемонії нагородження переможців диктор зачитує короткий текст щодо головних результатів спортивного заходу і запрошує до вітального слова особу, визначену організаційним комітетом. Невелике привітання, з яким офіційна особа звертається до учасників змагань, повинне закінчуватися словами: «Змагання оголошую закритими!». Команди продовжують залишатися на своїх місцях.

Рис. 4.3.2. Ритуал нагородження переможців.

Після процедури нагородження диктор оголошує: «Право опустити прапор надається капітану команди-переможниці змагань!» За установленою традицією право опустити прапор спортивного заходу зазвичай надається капітану команди-переможниці (Рис. 4.3.3).

Рис. 4.3.3. За установленою традицією право опустити прапор зазвичай надається капітану команди-переможниці.

По завершенню спортивного заходу диктор повідомляє: «Змагання оголошуються закритими!».

11. Складання звіту про проведення спортивного заходу.

Протягом визначеного в наказі часу про проведення масового спортивного заходу головний суддя та суддя-секретар складають звіт про його проведення. В звіті про проведення масового спортивного заходу повинно вказуватися наступне:

- назва та програма змагань, місце та час їх проведення;
 - результати особистої та командної першості, а також інформація про виконання розрядних вимог;
 - склад суддівських бригад по видам багатоборства;
 - окремі недоліки та пропозиції на наступні змагання.
-

Висновок. Дбайливо підготовлені та проведені масові спортивні заходи, не залежно від їх масштабу, кількості учасників, місця проведення, є невід’ємною складовою національної системи фізичної культури і спорту України. Це важливий чинник фізичної та спортивної підготовки молоді і дорослих, найкраща форма агітації здорового способу життя, пропаганди засобів доступного спорту серед населення.

Питання для повторення пройденого матеріалу:

1. Скільки етапів включає в себе підготовка масових спортивних заходів?
2. Що вказується в Плані підготовки та проведення масового спортивного заходу?
3. Кого повинен представити головний суддя на першій нараді представників команд?
4. Що є обов’язковим елементом організації відкриття спортивного заходу?
5. Хто здійснює медичне обслуговування спортивних заходів?
6. Які документи необхідно готувати для проведення спортивного заходу?
7. Що визначається на першому етапі підготовки спортивного заходу?
8. Що включає в себе Положення про спортивний захід?
9. Що виконується на другому етапі підготовки спортивного заходу?
10. Що виконується на третьому етапі підготовки спортивного заходу?

Література та джерела

1. Загальна теорія спорту для всіх/ Товт В.А., Сівохоп Е.М.. Метод. розробка для самостійної роботи студентів. – Ужгород: "Говерла", 2014. – 48 с.
2. Єдина спортивна класифікація України. – К.: Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, 2006. – 462 с.
3. Основи теорії спорту для всіх. Метод. Посібник/Товт В.А., Ляховець Л.О., Ляховець-Булеца К.М., Степчук Н.В. – Ужгород: "Говерла", 2014. – 108 с.
4. Організація та методика спортивно-масової роботи: навч. посібник / уклад.: Цибульська В.В., Безверхня Г.В.– Умань : ВПЦ «Візаві», 2014. – 220 с.
5. Теорія і практика національної системи спорту для всіх / Навчальний посібник / Укладачі: В.А.Товт, В.Я. Сусла. - Ужгород: ПП «Данило С.І.».2017 – 128 с.
6. Товт В.А. Теорія і технології оздоровчо-рекреаційної рухової активності. Метод. посіб. /Товт В.А.,Сівохоп Е.М.,Маріонда І.І., Сусла В.Я. / – Ужгород: "Фест-Прінт", 2015. – 88 с.
7. Фізичне виховання дорослого населення: навч. посіб./ укладачі В.А. Товт, Л.М. Джуган. – Ужгород: «ТОВ "РіК-У"», 2020. - 165 с.

Розділ 5. ОСОБЛИВОСТІ ПЛАНУВАННЯ МАСОВИХ СПОРТИВНИХ ЗАХОДІВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЛАНОВА ДОКУМЕНТАЦІЯ

5.1.Особливості планування масових спортивних заходів

5.2.Організаційно-планова документація масових спортивних заходів

Питання для повторення пройденого матеріалу

Література

5.1. Особливості планування масових спортивних заходів

Планування масових спортивних заходів – обов’язковий елемент їх організації. Воно має свої особливості. Перш за все планування передбачає визначення строків проведення спортивного заходу. Слід зважити, що від строків проведення масових спортивних заходів залежить також планування учбово-тренувальної роботи, організація роботи спортивних секцій.

Відповідальними за планування є організації, на базі яких здійснюється робота спортивних секцій, груп спортивного вдосконалення, тощо. Такими організаціями можуть бути заклади освіти, державні чи приватні підприємства, спортивні школи і клуби, органи виконавчої влади різних рівнів.

Рис. 5.1.1. Відповідальними за планування є організації, на базі яких здійснюється робота спортивних секцій, груп спортивного вдосконалення, тощо.

У процесі планування масових спортивних заходів необхідно враховувати цілу низку чинників, а саме (Рис. 5.1.1):

1	• спортивну підготовленість, можливостей та вподобань учасників;
2	• можливості реалізації обраних учасниками спортивних програм;
3	• наявність спортивного інвентарю і необхідних спортивних споруд;
4	• кліматичні умови;
5	• забезпеченість спортивними кваліфікованими судьями та та обслуговуючим персоналом;
6	• забезпеченість матеріальними та фінансовими ресурсами.

Рис. 5.1.1. У процесі планування масових спортивних заходів необхідно враховувати низку чинників.

Перераховані чинники планування масових спортивних заходів тісно пов'язані між собою через взаємний вплив. Так, спортивна підготовленість впливає на можливості реалізації обраних учасниками спортивних програм, які за своєю складністю повинні відповідати їх рівню підготовленості. Забезпеченість матеріальними та фінансовими ресурсами впливає на наявність спортивного інвентарю і необхідних спортивних споруд, оренда яких часто не є дешевою. Можна продовжити характеристику подібних зв'язків між чинниками планування масових спортивних заходів, однак наразі предметом нашого вивчення є характеристика вказаних чинників планування масових спортивних заходів, а не їх зв'язків.

Отже, врахування спортивної підготовленості учасників, їх можливостей та вподобань є обов'язковою вимогою щодо планування масового спортивного заходу. Спортивну підготовленість зазвичай оцінюють спортивними розрядами та званнями. Звісно є різниця у плануванні спортивного заходу, в якому беруть участь кваліфіковані спортсмени рівня майстра спорту чи кандидата у майстри спорту, або ж це будуть спортсмени-початківці, які ще не мають спортивних розрядів. Останні, для прикладу, не

потребують кваліфікованих суддів і точних вимірювальних приладів на кшталт інфрачервоного фіксатора фінішу у спринтерському бігу. Можливості та вподобання учасників теж доцільно враховувати у плануванні масового спортивного заходу. Такими можливостями можуть бути: стан здоров'я, фізичні кондиції, спортивна екіпіровка, ін. Звісно в учасників є і свої вподобання щодо фізичних вправ, які є змістом спортивної програми. Ці вподобання безпосередньо впливають на мотивацію до участі у спортивному заході. Бувають випадки, коли не врахування цього фактору у плануванні спортивного заходу призводить до відмови окремих учасників продовжувати спортивну боротьбу.

Можливості реалізації обраних учасниками спортивних програм – важливий чинник, який необхідно обов'язково враховувати при плануванні спортивного заходу. Ця вимога означає, що при плануванні заходу необхідно подумати про можливість адаптування спортивних програм до можливостей учасників. Так, для прикладу, можна скоротити дистанцію плавання до 25 м., обмежити кількість вправ гімнастичного багатоборства до однієї вправи, яка складатиметься з 4-5 простих елементів акробатики, спростити правила проведення змагань, ввести обмеження щодо категорії учасників за віком, статтю, рівню підготовленості, тощо. З іншого боку, якщо такі можливості не будуть враховані при плануванні заходу, це може призвести до серйозних наслідків організаційного ґатунку і навіть нашкодити здоров'ю.

Наявність спортивного інвентарю і необхідних спортивних споруд завжди враховується при плануванні будь-якого спортивного заходу. Почнемо з того, що без спортивного інвентарю і необхідних спортивних споруд практично неможливо провести жодного спортивного заходу. Для проведення будь-яких спортивних змагань потрібні спеціальні приміщення, спортивні майданчики, спортивні снаряди і спеціальний інвентар. Більшість спортивних змагань не дозволено проводити без засобів безпеки: поролонових матів чи піску для стрибків, засобів рятування в плаванні, ін. Також заздалегідь плануються для кожного виду програми інструменти фіксації спортивних результатів: секундоміри, хронометри, стартові пістолети, прапорці, ін. Перелік таких спеціальних приміщень, спортивних майданчиків, спортивних снарядів і інвентарю повинен бути відображений в документах планування в обов'язковому порядку.

При плануванні масового спортивного заходу повинні враховуватися кліматичні умови, особливо у випадках, коли спортивний захід проводиться не в спортивному приміщенні, а на відкритих майданчиках, футбольному полі чи в парковій зоні. При цьому слід враховувати не тільки прогноз погоди та обирати найбільш сприятливий час з комфортними погодними умовами, але в

планах проведення заходів вартує передбачати план «Б» на випадок, якщо такі погодні умови неочікувано погіршаться.

Однак часто спортивні заходи на відкритому повітрі проводяться в теплу пору року, інколи під дією сонячного випромінювання, яке у поєднанні з інтенсивним виділенням внутрішнього тепла під час активної фізичної роботи може призвести до порушення теплового балансу організму. У зв'язку з цим організаторам спортивного заходу треба передбачати заздалегідь можливе виникнення у деяких учасників таких порушення. Необхідно пам'ятати, що при порушеннях режиму теплового навантаження можливі серйозні випадки погіршення стану здоров'я та необхідності надання невідкладної медичної допомоги.

Характерними симптомами таких порушень температурного балансу організму є неприємність, опіки і тепловий удар (Рис. 5.1.2).

Неприємність	Опіки	Тепловий удар
• найчастіше спостерігається у осіб зі схильністю до гіпертонії. • Симптоми: запаморочення, нудота, відчуття задухи, стиснення у грудній клітині, нестача повітря, блідість обличчя, слабкість, порушення координації, порушення зору та слуху.	• найчастіше бувають незначні опіки - 1-го ступеня. • Симптоми: виражене почервонінні шкіри, припухлість тканин, гостре відчуття жару, свербіж, больові відчуття на окремих ділянках шкіри.	• викликається порушенням терморегуляції організму. • Симптоми: запаморочення, головна біль, нудота, шум у вухах, порушення серцевої та дихальної діяльності, поява ціанозу (синюшність губ), розширення зіниць, настання коматозного стану.

Рис. 5.1.2. Характерні симптоми порушення теплового балансу організму при дії теплових агентів.

Неприємність найчастіше спостерігається у осіб зі схильністю до гіпертонії. Симптоми: запаморочення, нудота, відчуття задухи, стиснення у грудній клітині, нестача повітря, блідість обличчя, слабкість, порушення координації, порушення зору та слуху.

Опіки найчастіше бувають незначні, що класифікуються як опіки 1-го ступеня. Симптоми: виражене почервонінні шкіри, припухлість тканин, гостре відчуття жару, свербіж, больові відчуття на окремих ділянках шкіри.

Тепловий удар викликається порушенням терморегуляції організму. Симптоми: запаморочення, головна біль, нудота, шум у вухах, порушення серцевої та дихальної діяльності, поява ціанозу (синюшність губ), розширення зіниць, настання коматозного стану.

Знання вказаних симптомів та готовність організаторів до надання при необхідності першої невідкладної медичної допомоги є вкрай важливе.

Забезпеченість кваліфікованими спортивними судьями та обслуговуючим персоналом – фактор, який також має обов'язково враховуватися при плануванні спортивного заходу. Від роботи спортивних суддів та обслуговуючого персоналу напряму залежить успіх проведення спортивного заходу. Тому підбір цієї категорії осіб має таке велике значення. Кваліфікованими вважаються судді, що пройшли кваліфікаційний відбір та отримали відповідну суддівську категорію. В спорті прийнято наступну класифікацію суддівських категорій: судді по спорту III, II і I категорій, суддя національної категорії і суддя міжнародної категорії. Чим вища категорія суддів, що обслуговують спортивний захід, тим вищим вважається ранг заходу. Однак на практиці не завжди вдається залучити до суддівства змагань висококваліфікованих суддів. Часто для виконання обов'язків з суддівства змагань доводиться залучати колишніх спортсменів без належного досвіду. Тому організаторам при плануванні спортивного заходу необхідно проводити швидко підготовку та обов'язкові інструктажі осіб, які погодилися на цю роботу. А в процесі спортивних змагань проводити постійний моніторинг якості суддівства та при необхідності надавати допомогу.

Забезпеченість матеріальними та фінансовими ресурсами – наступний фактор, який також має обов'язково враховуватися при плануванні спортивного заходу. Варто зауважити, що матеріальні та фінансові ресурси дехто з фахівців фізичної культури і спорту порівнюють з кров'ю, яка постійно підживлює організм. Без матеріальних та фінансових ресурсів неможливо провести жодного спортивного заходу. Спортивні приміщення, майданчики, спортивні снаряди і спеціальний інвентар – це товари, які коштують чимало грошей. Навіть якщо ці товари є у організаторів, або, їх надали у вигляді спонсорської допомоги, то потрібні кошти на їх утримання і ремонт, закупівлю призів, грамот, медалей, канцелярських товарів, ін. Окрім матеріальних ресурсів, організаторам потрібно ще подбати про оплату послуг за суддівство і обслуговування спортивного заходу. Для того, щоби не потрапити в халепу з проблемами у фінансуванні спортивного заходу, необхідно передбачити всі імовірні розходи заздалегідь. Для цього головний суддя спортивного заходу, або його довірена особа повинна скласти кошторис

витрат. Цей документ має пройти обов'язкове обговорення членами організаційного комітету та офіційне узгодження з юридичною особою – розпорядником коштів. Кошторис спортивного заходу зазвичай передбачає два джерела фінансування: державні і спонсорські кошти. Незалежно від джерел фінансування, кошторис розходів має бути затвердженим та доданим до наказу про проведення спортивного заходу. Як тільки документ буде затверджено, від набуває юридичну силу і відступати від запланованих статей розходів вже не можна. Грошові витрати слід робити прозоро та обов'язково зберігати фінансові документи, які підтверджують ці витрати. Так при нагородженні переможців необхідно заповнити відомість видачі кубків, медалей, інших цінних призів з підписами одержувачів. Після завершення заходу головний суддя повинен скласти фінансовий звіт, який має бути схвалений у демократичний спосіб організаторами спортивного заходу. Зазвичай всі фінансові документи перевіряються бухгалтерією установи, яка відповідає за проведення заходу.

5.2. Організаційно-планова документація масових спортивних заходів

Первинним документом планування спортивних заходів є календарний план проведення спортивних заходів. Як правило, такий календарний план складається на один рік. Бажано, щоби всі спортивні заходи були враховані в календарному плані заздалегідь.

Календарний план спортивних заходів має бути ретельно продуманим. При складанні річного календарного плану спортивних заходів з включенням до їх змісту змагань з того чи іншого виду спорту, бажано врахувати строки проведення таких змагань в районі, місті, в спортивному товаристві. Так, наприклад, якщо міські змагання чи змагання на першість області з легкоатлетичного кросу заплановано провести 15 - 20 травня, то змагання з кросу в районних центах спорту для всіх чи навчальному закладі планують провести на один-два тижні раніше з тим, щоби після проведення змагань меншого масштабу визначити й підготувати команди до участі у загальноміському або загальнообласному кросі.

Перед плануванням фізкультурно-оздоровчого та спортивно-масового заходу необхідно завчасно **створити команду активістів-організаторів** з підготовки заходу (організаційний комітет). До неї можуть входити працівники управлінь та відомств фізичної культури та спорту, викладачі, тренери, фахівці фізичної культури та спорту і тих організацій, які можуть

бути корисні в підготовці, проведенні та забезпеченні змагань, фестивалів, атракціонів і розваг.

З метою впорядкування роботи команди організаторів в **плані підготовки спортивного заходу** зазначаються його мета, рівень підготовленості учасників, зміст змагальних вправ, особливі умови проведення і можливості організаторів забезпечити проведення заходу. План передбачає конкретизацію змісту організаційної роботи, терміни виконання окремих етапів роботи, визначення відповідальних та відомості про всі організації, про учасників і суддів, задіяних у заході.

При складанні плану спортивно-масового заходу необхідно орієнтуватися на плани обласних, міських та районних управлінь (відділів) з питань фізичної культури та спорту. Це дозволить забезпечити систематичність і послідовність проведення змагань, своєчасну підготовку збірних команд і учасників особистої першості до змагань вищого рівня: на першість району, міста, області. Практично доведено, що за місцем проживання населення доцільно проводити на місяць не більше 1-2 фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходів традиційних для цієї громади, які проводяться вже не один рік. Їх доцільно проводити у одні й ті ж календарні строки, що дозволяє краще підготуватися до змагань, так як вони стають звичними, що стимулює учасників приймати в них участь. До участі у спортивних заходах доцільно залучати всі верстви населення. Варто рівномірно розподіляти масові спортивні заходи впродовж усього календарного року.

У плані масового спортивного заходу доцільно виділити два розділи:

- 1) комплексні спортивно-масові заходи з включенням до їх змісту народних ігор, поєдинків, фестивалів, естафет, конкурсів, спартакіад, універсіад;
- 2) змагання з видів спорту за офіційно визнаними спортивними програмами.

Крім назви і термінів проведення в плані можна вказати й іншу інформацію, що може сприяти кращій організації (передбачувані нагороди, призи, ін.).

У плані масового спортивного заходу бажано передбачити наступний алгоритм дій:

- 1) розробка і затвердження положення про спортивно-масовий захід та кошторису витрат;
- 2) розробка сценарію (розгорнутого плану проведення), враховуючи церемонії відкриття, проведення, закриття, нагородження, використання символіки, гімну, музичного супроводу та ін.;

- 3) підбір та затвердження списків, організаторів, технічних керівників, суддів, членів журі, їх інструктаж;
- 4) підготовка, місць проведення змагань, реклама, оформлення засобами наочної агітації й пропаганди, маркування трас, ігрових майданчиків, установка покажчиків, огороження ін.;
- 5) підготовка устаткування, інвентарю, спорядження, придбання призів, підготовка бланків грамот, протоколів, ін.;
- 6) виготовлення засобів наочної агітації, складання коментаторських текстів, афіш, оголошень, бланків «експрес-інформації» ін. ;
- 7) організація медичного забезпечення, підбір лікарів, придбання медичних препаратів. у разі проведення заходу не на типових спортивних спорудах, а з виїздом за місто, в плані підготовки змагання повинен бути додатковий медичний пункт;
- 8) організація транспортного медичного й побутового обслуговування. у цьому пункті необхідно передбачити порядок забезпечення учасників і суддів транспортом, підготовку тимчасових укритті від дощу або спеки, забезпечення питною водою. у деяких випадках варто передбачити спорудження тимчасової роздягальні, вбиральні, організацію харчування, прокату спортивного інвентарю й ін.

Документи планування масових спортивних заходів виконують дві функції:

- **алгоритмічну** (функція дозволяє здійснювати чітке управління заходом);
- **нормативно-правову** (функція визначає права та обов'язки учасників спортивного заходу: організаторів, суддів, представників команд, спортсменів, глядачів).

Загалом оргкомітет повинен підготувати низку документів, без яких проведення спортивних заходів не можливе. Нижче дається перелік цих документів.

1. Положення про проведення спортивного заходу
2. Наказ на проведення
3. Оголошення про проведення спортивного заходу (афіша)
4. Програма (сценарій) спортивного заходу
5. Графік проведення
6. Склад суддівських бригад

7. Пам'ятки суддям з витягом із правил суддівства змагань
8. Листи-заявки на участь команд у спортивному заході
9. Робочі протоколи
- 10.Зведений протокол змагань особистої та командної першості
- 11.Звіт головного судді про змагання
- 12.Підсумковий наказ про проведення спортивного заходу
- 13.Прес-реліз з повідомленням про результати спортивного заходу для засобів масової інформації
- 14.(інші документи готуються за необхідністю)

Положення про проведення спортивно-масового заходу є основним документом, який регламентує порядок його проведення. Положення готується заздалегідь з врахуванням вимог основних нормативних документів та затверджується в установленому порядку.

Підготовка Положення про проведення спортивного заходу передбачає наповнення змістом таких його розділів: I. Мета і завдання; II. Терміни і місце проведення; III. Організація та керівництво проведення заходу; IV. Вимоги до учасники заходу; V. Програма проведення; VI. Безпека та підготовка місць проведення спортивного заходу; VII. Медичне забезпечення; VIII. Порядок визначення переможців та нагородження; IX. Умови фінансування. Зміст розділів за необхідністю може бути доповненим і іншими розділами, важливими з точки зору організаторів спортивного заходу.

Нижче вказані варіанти змісту основних розділів Положення про проведення спортивного заходу.

I. Мета і завдання

В цьому розділі положення про проведення спортивного заходу вказується мета і перераховуються завдання спортивного заходу. Зазвичай – це залучення населення до рухової активності, пропаганда фізичної культури та спорту, протиставлення здорового способу життя шкідливим звичкам, зміцнення здоров'я учасників, підбиття підсумків навчальної роботи, популяризація спортивної гри, визначення кращої команди для участі в змаганнях вищого рангу. Завдання залежать від масштабу і виду змагань.

II. Терміни і місце проведення

В цьому розділі зазначається інформація про терміни і місце проведення спортивного заходу: час і дата початку та закінчення спортивного заходу, місце (база), де планується його проведення.

III. Організація та керівництво проведення заходу

В цьому розділі вказується повна назва організації, що проводить спортивний захід, її обов'язки та права. Можуть вказуватися поіменно відповідальні особи за виконання окремих ділянок роботи. Якщо до фінансування спортивного заходу залучені інші організації, або підрозділи, то це теж повинно бути зазначено в цьому розділі Положення. Також можуть вказуватися старші судді по видам спорту, склад апеляційної комісії, їх кваліфікація та обов'язки.

IV. Вимоги до учасники заходу

В цьому розділі зазначаються назви команд, вимоги до кількісного і якісного складу команди, вік учасників, їх спортивна кваліфікація, тощо. Також можуть вказуватися вимоги до форми одягу та спортивної екіпіровки.

V. Програма проведення

В цьому розділі вказується повна інформація про всі деталі програми проведення заходу, її етапи, зміст, графіки виступів, ін.

Програма спортивного заходу розробляється та затверджується юридичною особою (організацією), що бере на себе зобов'язання його проведення.

Спортивний захід може проводитись в декілька етапів, наприклад:

I етап – на місцевому рівні (у селах, селищах, містах районного та обласного значення, підприємствах та організаціях різних форм власності);

II етап – змагання серед переможців I етапу на першість району, міста (обласного значення);

III етап – фінал області серед переможців II етапу.

Під час проведення спортивного заходу передбачається проведення інформаційно-просвітницької кампанії, показових виступів спортсменів та інших заходів, спрямованих на пропаганду здорового способу життя та занять фізичною культурою та спортом серед молоді.

Послідовність, за якою відбувається старт учасників під час проведення фіналу Заходу, встановлюється за жеребкуванням суддівської комісії.

VI. Безпека та підготовка місць проведення спортивного заходу

В цьому розділі вказується повна інформація про те, як будуть організовуватися заходи безпеки та здійснюватися підготовка місць проведення спортивного заходу.

Підготовка місць проведення спортивного заходу здійснюється відповідно до затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 18 грудня 1998 року № 2025 положення «Про порядок підготовки спортивних споруд та інших спеціально відведених місць для проведення масових спортивних та культурно-видовищних заходів». Положення визначає порядок підготовки спортивних споруд та інших спеціально відведених місць для проведення масових спортивних та культурно-видовищних заходів і є обов'язковим для всіх осіб, які беруть у цьому безпосередню участь, а саме для:

- власників та орендарів спортивних споруд, які відповідають за їх підготовку і технічний стан;
- організаторів - міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, федерацій з видів спорту, фізкультурно-спортивних товариств, підприємств, установ, організацій та фізичних осіб, згідно із затвердженими планами (календарями) яких проводяться заходи, та організацій, що відповідають за їх проведення;
- учасників спортивних заходів;
- глядачів.

Відповідальність за безпеку дітей під час змагань несуть організатори змагань, батьки та представники команд. У зв'язку з цим організатори змагань наполягають, щоби кожний учасник мав свій індивідуальний страховий поліс.

VII. Медичне забезпечення

В цьому розділі вказується повна інформація про порядок медичного забезпечення та відповідальну особу, яка буде обслуговувати спортивний захід.

Медичне забезпечення спортивних змагань повинні здійснювати кваліфіковані медичні працівники. Однак одна тільки медична кваліфікація не дає право здійснювати медичне обслуговування учасників спортивного заходу. Відповідно до українського законодавства між організацією, що проводить спортивний захід і лікарською установою (юридичною особою) в обов'язковому порядку укладається договір про медичне обслуговування. Тільки в цьому випадку робота лікаря буде вважатися легітимною. А лікарська

установа, зазвичай це може бути місцева поліклініка, бере на себе всю повноту відповідальності за надання необхідної медичної допомоги в разі потреби. Головний лікар відповідно до договору призначає свого медичного працівника для виконання обов'язків лікаря спортивного заходу з обов'язковим табелюванням відпрацьованих годин.

Лікар, залучений до змагань входить до складу суддівської колегії на правах заступника головного судді. Усі його рішення в межах його компетенції обов'язкові для учасників, суддів, організаторів змагань.

Якщо в учасника спортивного заходу є проблеми зі здоров'ям, він зобов'язаний повідомити про це організаторів змагання. В деякій мірі кожен учасник несе персональну відповідальність за стан свого здоров'я та приховану інформацію про наявні проблеми.

VIII. Порядок визначення переможців та нагородження

В цьому розділі Положення вказуються порядок нагородження і види нагород для команд-переможців та учасників заходу (медалі, дипломи, грамоти, кубки, подяки, призи, пам'ятні подарунки). В розділі повинно бути зазначено, за які місця передбачаються нагороди і які це будуть нагороди. Якщо крім грамот та медалей учасники будуть отримувати ще й цінні подарунки, це також має бути відображено в цьому розділі.

IX. Умови фінансування

В цьому розділі Положення вказуються умови та джерела фінансування спортивного заходу. Нагородження активних учасників та переможців може здійснюватися за рахунок бюджетних коштів, а також позабюджетних (спонсорських) та інших джерел фінансування, не заборонених чинним законодавством України. Однак це має бути чітко прописано в цьому розділі.

X. Терміни та порядок подання заявок на участь у спортивному заході

В цьому розділі Положення вказуються терміни та порядок подання заявок на участь у спортивному заході. Також в розділі можуть зазначатися вимоги до оформлення заявки на участь.

Заявки на участь у змаганнях є офіційним документом, який засвідчує не тільки наміри учасників прийняти участь у спортивному заході, але ще й підтверджує їх готовність до змагань, а також відповідність учасників вимогам цього Положення. Заявка на участь у спортивному заході завіряється керівником установи, що делегує спортсменів на спортивне змагання. Вона обов'язково підписується представником команди та лікарем.

В заявці навпроти прізвищ учасників повинні бути позначки лікаря про допуск до участі. Несвоєчасно подана або не правильно оформлена заявка є підставою про недопущення команди до участі у спортивному заході. Нижче представлений зразок Листа-заявки на участь команди в масових спортивних заходах.

Зразок листа-заявки на участь у спортивному заході

Затверджую
Проректор ДВНЗ «УжНУ»
С. Каменяш
“_____” травня 2022 року

Лист-заявка

на участь команди ДВНЗ „УжНУ” в масовому легкоатлетичному забігу студентів
ЗВО Закарпатської області «Студентська Миля»

8 травня 2022 року

м. Ужгород

№ п.п.	Прізвище та ім'я	Рік народження	Спортивний розряд	Примітки	Допуск лікаря
1	Шкура Валерій	2002	1	чол.	<i>допущений</i>
2	Габор Микола	2003	1	чол.	<i>допущений</i>
3	Молнар Мар'ян	2004	2	чол.	<i>допущений</i>
4	Шпак Вікторія	2004	3	жін.	<i>допущена</i>
5	Горзов Вікторія	2004	3	жін.	<i>допущена</i>
6	Дворник Маріанна	2005	3	жін.	<i>допущена</i>

Старший команди О. Бабанін
Лікар О. Желізняк

ХІ. Порядок подання звітності

В цьому розділі Положення вказуються кінцевий термін та порядок подання головним суддею Звіту про результати проведення масового спортивного заходу по його завершенню. Також в розділі доцільно вказати, яка інформація має бути вказана у звіті.

Нормативних вимог щодо складання подібних звітів про проведений спортивний захід не має.

Однак у Звіті повинна бути відображена основна інформація за такими розділами:

- 1) титульна сторінка звіту (зазвичай передбачена для спортивного заходу національного і міжнародного масштабу);
- 2) назва масового спортивного заходу;
- 3) повна назва організації, яка проводить спортивний захід;
- 4) місце і час проведення спортивного заходу;
- 5) кількість команд, що брали участь у спортивному заході;
- 6) кількісний і якісний склад учасників;
- 7) оцінка якості підготовки місць проведення заходу;
- 8) забезпеченість інвентарем та його якість;
- 9) забезпеченість медично-санітарним обслуговуванням;
- 10) кількість отриманих травм, їх характеристика;
- 11) кількість поданих апеляцій, їх характеристика;
- 12) кількість учасників, що виконали вимоги: Майстра спорту України, кандидата у Майстри спорту України, I , II і III розрядів;
- 13) назви команд, які посіли призові місця;
- 14) учасники, які посіли призові місця;
- 15) склад суддівської колегії, що проводила змагання;
- 16) висновки та пропозиції щодо покращення організації і проведення заходу в майбутньому.

Звіт про проведений масовий спортивний захід зазвичай представляють в довільній описовій формі за розділами, представленими вище. Але не виключається варіант заповнення затвердженого заздалегідь офіційного бланку такого звіту. Якій формі підготовки Звіту надати перевагу, вирішує керівник організації, відповідальної за проведення цього заходу.

Нижче представлений один із можливих варіантів Звіту про проведений масовий спортивний захід.

ЗВІТ про проведення масового спортивного заходу

(назва спортивного заходу)

1. Організатор змагань _____;
 2. Місце і час проведення _____;
 3. Команди, що брали участь у змаганнях: _____
 4. Кількість учасників: _____, з них: Заслужених Майстрів спорту України _____, Майстрів спорту України міжнародного класу _____, Майстрів спорту України _____, кандидатів у Майстри спорту України _____, I розряду _____;
 5. Оцінка якості підготовки місць проведення заходу _____
_____;
 6. Забезпеченість інвентарем та його якість _____;
 7. Забезпеченість медично-санітарним обслуговуванням _____;
 8. Кількість отриманих травм: тяжкі _____, середні _____, легкі _____;
 9. Кількість поданих апеляцій _____, із них: відмовлено _____;
 10. Кількість учасників, що виконали вимоги: Майстра спорту України _____, кандидата у Майстри спорту України _____; I розряду _____; II розряду _____, III розряду _____;
 11. Команди, які посіли: перші місця _____; другі місця _____; треті місця _____;
 12. Учасники, які посіли: перші місця _____; другі місця _____; треті місця _____;
 13. Склад суддівської колегії, що проводила змагання: _____;
 14. Загальна характеристика роботи суддівської колегії _____;
 15. Висновки та пропозиції щодо покращення організації і проведення заходу в майбутньому _____.
- «___» _____ 202__ р.

Головний суддя _____ / _____
(підпис) (П. І. Б.)

Головний секретар _____ / _____
(підпис) (П. І. Б.)

Положення про проведення масового спортивного заходу та кошторис витрат затверджується керівником організації, яка відповідає за його проведення.

Крім Положення до початку проведення спортивного заходу готується **сценарій**, в якому детально та покроково розписується хід та завершення всіх заходів.

Сценарій може включати в себе:

- інформацію про місця проведення спортивних змагань і показових виступів та їх оформлення;
- інформацію про музичний супровід спортивного заходу та відповідальну особу за цю ділянку роботи;
- схему розташування уболівальників, гостей, суддів, учасників та відповідальну особу за цю ділянку роботи;
- схему місця проведення параду-відкриття та параду-закриття спортивного заходу, порядок нагородження переможців;
- розклад та наповнюваність пауз між виступами учасників, стартами та відповідальну особу за цю ділянку роботи;
- поетапний порядок проведення самого заходу;
- інформацію про місце та час проведення прес-конференцій.

До Положення про проведення заходу додається **Кошторис витрат** а також **Програма спортивного заходу**.

Кошторис витрат може складатися з таких розділів:

- найменування змагань.
- терміни і місце проведення.
- кількість суддів (в тому числі немісцевих), витрати на їх розміщення, харчування, проїзд;
- кількість учасників (в тому числі немісцевих), витрати на розміщення, харчування, проїзд;
- витрати на медичне обслуговування;
- витрати на оренду спортивних споруд;
- витрати на рекламу – афіші, плакати тощо;
- транспортні витрати (за необхідністю);
- канцелярські витрати;
- витрати на оплату обслуговуючого персоналу;
- витрати на придбання нагородної атрибутики.

Програма спортивного заходу розробляється на основі положення. Нижче надається один з можливих варіантів такої програми.

**Програма спортивного заходу «Олімпійський тиждень у школі»
в Ужгородському ЗЗСО ім. Т.Г. Шевченка
16.09.2021р. - 20.09.2022 р.**

Дата	Час	Назва заходу	Клас	Місце	Відповідальний
16.09. 2022 р.	9.45-10.00	1.Зарядка на подвір'ї	2-А,Б	Подвір'я	Кирлик К.Л.
	12.00-12.30	2. Рухливі ігри	4-Б,В	Спорт. зал	Кармелюк В.В.
	12.00-12.30	3. Гра «Зайці і мисливці»	5-А,Б	Шкільний стадіон	Чейпеш А.І.
	13.30-14.30	4. Естафета	8-А,Б	Шкільний стадіон	Кемень М.Г.
17.09. 2022 р.	9.45-10.00	1. Зарядка на подвір'ї	1-А,Б	Подвір'я	Кулик Р.І.
	12.00-12.30	2.Веселі старты	3-А,Б	Футб. поле	Батрин І.І.
	12.00-12.30	3.Спортивні танці	9-А,Б	Спорт. Зал	Марченко Л.І.
	13.30-14.30	4. Естафета	10-11 класи	Шкільний стадіон	Чейпеш А.І.
18.09. 2022 р.	9.45-10.00	1.Зарядка на подвір'ї	3-А,Б	Подвір'я	Бойчук І.С.
	12.00-12.30	2. Веселі старты	3-Б,В	Спорт. зал	Стеблюк Р.В.
	12.00-12.30	3. Гра «Зайці, мисливці»	5-Б,В	Спорт. майданчик	Курка С.А.
	13.30-14.30	4. Спортивна естафета	7-А,Б	Шкільний стадіон	Лазур М.І.
19.09. 2022р.	9.45-10.00	1.Зарядка на подвір'ї	4-ті	Подвір'я	Довгань К.М.
	12.00-12.30	2.Спортивний захід «Рух – це життя»	8-мі	Спорт. зал	Мишко Ю.Г.
	12.00-12.30	3.Переправа через перешкоди	10-11	Спорт. майданчик	Перець К.Т.
	13.30-14.30	4. Оздоровчий біг	10-11	Шкільний стадіон	Кривоніс Л.І.
20.09. 2022р.	9.45-10.00	1. Гра «Зайці, мисливці»	6-ті класи	Подвір'я	Кирлик К.Л.
	12.00-12.30	2.Спортивні змагання «Здоров'я і спорт поруч!»	7-мі класи	Спорт. зал	Кармелюк В.В.
	12.00-12.30	3. Спортивна естафета	8-мі кл.	Біг. доріжки	Чейпеш А.І.
	13.30-14.30	4.Підведення підсумків Олімпійського тижня	Всі класи	Шкільний стадіон	Вчителі фізичної культури

Організаційний комітет спортивного заходу

Питання для повторення пройденого матеріалу

1. Що означає порядок проведення спортивного заходу?
2. Який документ необхідний для проведення урочистого відкриття спортивного заходу?
3. Хто здійснює управління спортивним заходом?
4. Ким здійснюється оцінювання виступів учасників спортивних заходів?
5. Хто відповідає за матеріально-технічне обслуговування спортивного заходу?
6. Кому доручається лікарське обслуговування та контроль за безпекою змагань?
7. Ким проводиться висвітлення ходу командної та особистої боротьби?
8. Хто з суддів займається підведення підсумків спортивного заходу?
9. Якими є вимоги до ритуалу нагородження учасників?
10. Що повинно відображатися у звіті про проведення спортивного заходу?

Література та джерела

1. Загальна теорія спорту для всіх/ Товт В.А., Сівохоп Е.М.. Метод. розробка для самостійної роботи студентів. – Ужгород: "Говерла", 2014. – 48 с.
2. Єдина спортивна класифікація України. – К.: Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, 2006. – 462 с.
3. Основи теорії спорту для всіх. Метод. Посібник/Товт В.А., Ляховець Л.О., Ляховець-Булеца К.М., Степчук Н.В. – Ужгород: "Говерла", 2014. – 108 с.
4. Організація та методика спортивно-масової роботи: навч. посібник / уклад.: Цибульська В.В., Безверхня Г.В.– Умань : ВПЦ «Візаві», 2014. – 220 с.
5. Теорія і практика національної системи спорту для всіх / Навчальний посібник / Укладачі: В.А.Товт, В.Я. Сусла. - Ужгород: ПП «Данило С.І.».2017 – 128 с.
6. Товт В.А. Теорія і технології оздоровчо-рекреаційної рухової активності. Метод. посіб. /Товт В.А.,Сивохоп Е.М.,Маріонда І.І., Сусла В.Я. / – Ужгород: "Фест-Прінт", 2015. – 88 с.
7. Фізичне виховання дорослого населення: навч. посіб./ укладачі В.А. Товт, Л.М. Джуган. – Ужгород: «ТОВ "РіК-У"», 2020. - 165 с.

Розділ 6. ОРГАНІЗАЦІЯ СУДДІВСТВА ТА ОБСЛУГОВУВАННЯ МАСОВИХ СПОРТИВНИХ ЗАХОДІВ

6.1. Склад суддівської колегії та їх обов'язки

6.2. Суддівство змагань з неігрових видів спорту, в яких оцінювання проводиться за якісними та кількісними показниками

6.3. Суддівство змагань з ігрових видів спорту та система розіграшів

Питання для повторення пройденого матеріалу

Література

6.1. Склад суддівської колегії та їх обов'язки

Важливим елементом організації будь-якого спортивного заходу є підбір суддів та їх злагоджена і кваліфікована робота. Всі спортивні судді, що обслуговують той чи інший спортивний захід, об'єднуються в суддівську колегію, керівництво якою входить безпосередньо в обов'язки головного судді (Рис. 6.1.1).

Рис. 6.1.1. Всі спортивні судді, що обслуговують той чи інший спортивний захід, об'єднуються в суддівську колегію.

Очолює суддівську колегію головний суддя. Насправді він особисто не забезпечує функцію оцінювання результатів виступів спортсменів. Функція оцінювання не входить в його обов'язки. Обов'язки по здійсненню об'єктивного оцінювання виступів учасників спортивного заходу здійснюють інші судді, що входять до складу суддівської колегії. Склад суддівської колегії може бути різним. Її кількісний та якісний склад напряду залежить від масштабу спортивного заходу, кількості його учасників та виду змагань, що включені до його програми.

На рис. 6.1.2 представлений один з варіантів типового варіанту складу суддівської колегії масового спортивного заходу.

1. Головний суддя
2. Головний секретар
3. Заступник головного судді з медичної частини (лікар).
4. Суддя – секретар
5. Суддя – інформатор
6. Суддя – оператор табло
7. Старший суддя (в футболі -арбітр, рефері).
8. Суддя з виду спорту
9. Суддя-стартер
10. Суддя – хронометрист
11. Суддя на фініші
12. Суддя при учасниках
13. Комендант спортивного заходу (суддя при учасниках)

Рис. 6.1.2. Типовий варіант складу суддівської колегії.

Суддівство змагань – складний процес. Без спеціальної підготовки оцінити об'єктивно виступи спортсменів неможливо. Суддівство повинно проводитися у суворій відповідності до Правил змагань, визначених тим чи іншим видом спорту.

Правила вимагають, щоби спортивні вправи виконувалися у відповідності до вимог, без порушень встановлених норм та в рамках дозволених параметрів. Для прикладу, у таких змаганнях, як гімнастика, фігурне катання, стрибки у воду вправи повинні виконуватися з достатньою амплітудою рухів, чітко, впевнено, гарно і виразно.

У спортивних суддів, що входять до складу суддівської колегії, є чітко визначені обов'язки, які вони повинні знати і ретельно дотримуватися. Від злагодженої роботи суддів у великій мірі залежить успішне проведення спортивного заходу (Рис. 6.1.3).

Рис. 6.1.3. Від злагодженої роботи суддів у великій мірі залежить успішне проведення спортивного заходу.

Успіх спортивних змагань зокрема, та масового спортивного заходу загалом залежить від чіткого виконання суддями своїх обов'язків.

Основні обов'язки членів суддівської колегії представлені нижче.

Головний суддя несе персональну відповідальність за проведення змагань відповідно до правил і положень. Він керує всією суддівською колегією, учасниками змагань та представниками команд та відповідає за їх роботу.

Головний суддя зобов'язаний:

- контролювати підготовку місць змагань;
- розподілити обов'язки між суддями;
- дотримуватись виконання зобов'язань Положення про проведення заходу;
- затверджувати календар ігор;
- керувати роботою суддівського апарату і вирішувати всі питання, що пов'язані з ходом змагань;
- забезпечувати учасників, глядачів, представників преси, радіо і телебачення інформацією про хід змагань та їх результати;

- у виключних випадках головний суддя може втрутитись у хід матчу, якщо, на його думку, судді прийняли помилкове рішення.

Головний суддя затверджує результати всіх змагань, пише звіт про проведення спортивного заходу, який подає в організацію, що проводить змагання. У звіті головного судді дається стисла характеристика змагання: організація, стан спортивних споруд, робота суддівської колегії і обслуговуючого персоналу, кількість глядачів присутніх на змаганнях, відзначаються негативні моменти і пропозиції щодо поліпшення проведення змагань у майбутньому, вказуються спортивні результати команд, виконання спортивних розрядів, ін.

Головний суддя має право:

- у процесі змагань звільнити від суддівства арбітрів, які не справляються зі своїми обов'язками;
- згідно з рішенням головної суддівської колегії знімати зі змагань команди і окремих учасників, які грубо порушили правила змагань та вимоги, які висуваються до спортсменів;
- відмінити або відкласти змагання у зв'язку з непідготовленістю майданчиків;
- вносити зміни в програму змагань, якщо це обумовлено в Положенні змагань, календар ігор, призначення суддів, якщо в цьому є необхідність.

Розпорядження головного судді є обов'язковими для всіх учасників змагань.

Заступники головного судді (головний секретар, суддя-секретар, суддя-інформатор, суддя-оператор табло, лікар змагань, комендант змагань) відповідають за ділянку роботи, що доручена їм головним суддею. Під час тимчасової відсутності головного судді, один із заступників виконує його обов'язки.

Головний секретар спортивного заходу виконує обов'язки в межах своїх повноважень (Рис. 6.1.4). Головному секретарю необхідно:

- перевіряти листи-заявки, надані представниками команд-учасниць;
- складати розклади спортивних заходів і після затвердження його головним суддею доводити до відома команд;
- вести протоколи засідань суддівської колегії;
- оформляти розпорядження і рішення головної суддівської колегії;
- приймати заявки, протести і доповідати про них головному судді;

- відповідати за своєчасне оформлення протоколів і всієї технічної документації;
- надавати допомогу головному судді в підготовці звіту про спортивний захід.

Рис. 6.1.4. Головний секретар спортивного заходу виконує обов'язки в межах своїх повноважень.

Заступник головного судді з медичного забезпечення (лікар змагань) може входити до складу суддівської колегії на правах заступника головного судді, або виконувати свої обов'язки самостійно в межах своїх повноважень (Рис. 6.1.5).

Рис. 6.1.5. Лікар змагань може входити до складу суддівської колегії на правах заступника головного судді.

Лікар змагань також може працювати в групі лікарів. Медичне обслуговування змагань групою лікарів в основному стосується масштабних спортивних заходів з великим числом учасників.

Лікар спортивного заходу зобов'язаний:

- стежити за дотриманням санітарно-гігієнічних вимог при проведенні змагань;
- надавати медичну допомогу учасникам при травмах, поганому самопочутті, появі ознак захворювання;
- робити висновки про можливість продовжувати змагання спортсменам у випадку отримання ними ушкоджень чи поганого самопочуття;
- після закінчення змагань подавати звіт про лікарсько-санітарне забезпечення змагань головному судді спортивного заходу.

Суддя-секретар виконує свої обов'язки в межах повноважень, наданих головним секретарем спортивного заходу. Він відповідає за ведення документації масового спортивного заходу, безпомилковість заповнення протоколів, приймає участь у визначенні переможців та розподілі нагород.

На суддю-секретаря покладені такі обов'язки:

- контроль за правильним внесенням в протоколи результатів змагань відповідних записів (прізвищ гравців, спортивних звань і розрядів, ігрових номерів);
- контроль за веденням протоколу спортивного змагання;
- заключне оформлення підсумкового протоколу в кінці змагань;
- забезпечення прозорості доступу до організаційних документів та доступу представників спортивних команд, працівників ЗМІ до інформації щодо ходу і результатів спортивного заходу.

Суддя-інформатор відповідає за висвітлення важливої інформації про масовий спортивний захід. В обов'язки судді-інформатора входить інформування спортсменів та глядачів про мету і завдання заходу, нагадування про важливі положення щодо його організації, своєчасне оголошення проміжних та кінцевих результатів. Суддя-інформатор знайомить глядачів з командами, гравцями, спортсменами, тренерами і суддями, оголошує порядок заміни гравців в процесі гри, ін. Якщо до складу суддівської колегії не включено посаду судді-оператора, в цьому випадку суддя-інформатор особисто оголошує рахунок чи результати змагань. Для

оприлюднення рахунку чи результатів змагань він може користуватися електронним табло.

Суддя-оператор електронного табло відповідає за чітке і своєчасне оприлюднення на табло результатів змагань та іншої інформації, яка є актуальною на цей момент (Рис. 6.1.6).

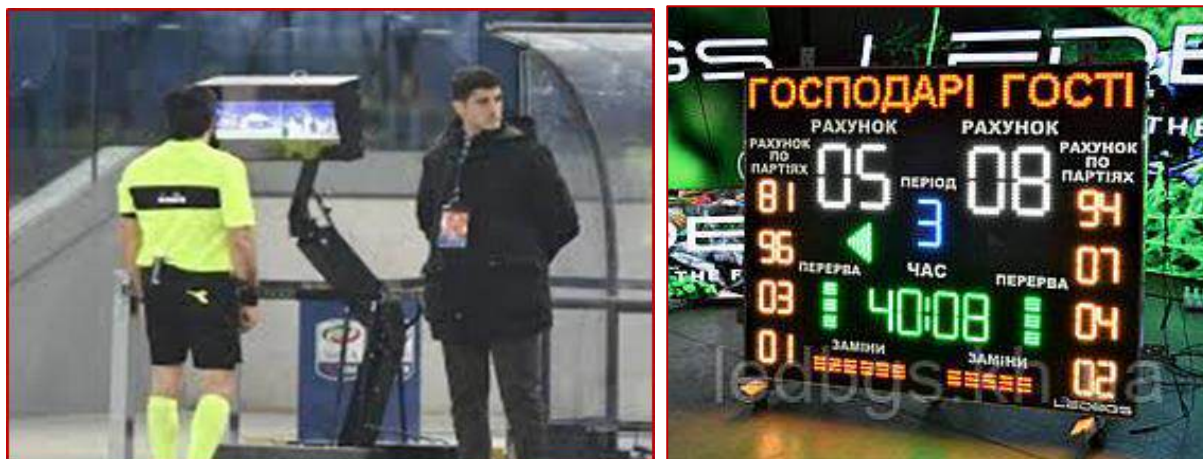

Рис. 6.1.6. Суддя-оператор електронного табло відповідає за чітке і своєчасне оприлюднення на табло результатів змагань.

Старший суддя (в футболі – арбітр або рефері) - людина, яка контролює хід спортивного змагання. Старший суддя дає сигнал до початку і закінчення змагання, контролює час, фіксує результати спортсменів. Він також стежить за тим, щоб під час проведення спортивних змагань (на ринзі, майданчику, дистанції, килимі, корті, старті і фініші) спортсмени-учасники і інші особи (тренери, глядачі ін.) дотримувалися встановлених правил гри (змагань) і при необхідності призначає покарання за порушення правил. Без суддівства не обходиться жодне серйозне змагання, навіть, так звані, бої без правил. Як правило, люди, що здійснюють суддівство, мають другу основну професію. Права і обов'язки старший судді з виду спорту описані у відповідних правилах змагань.

Обов'язки старшого судді:

- контролювати дотримання правил змагань;
- контролювати хід змагань, стежити за часом;
- забезпечувати контроль та визначати відповідність за пошкодження спортивного обладнання та інвентарю;
- забезпечувати відповідність спортивної екіпіровки учасників встановленим вимогам;

- не допускати на місцях проведення змагань сторонніх осіб;
- надавати відповідальним особам звіт про захід, що включає інформацію по всіх прийнятих дисциплінарних заходах відносно учасників і/або офіційних осіб команд, а також по всіх інших інцидентах, що відбулися до заходу, під час або після нього.

Старший суддя має право:

- радитися по ходу змагань з помічниками;
- зупинити, тимчасово перервати або припинити зовсім змагання при порушенні правил;
- зупинити, тимчасово перервати або припинити зовсім змагання при сторонньому втручанні;
- зупинити матч, якщо, на його думку, спортсмен отримав серйозну травму, і забезпечити його відхід/винесення за межі поля;
- продовжити змагання, коли спортсмен або команда, проти якої було здійснено порушення, отримує вигоду від такої переваги (наприклад залишається з м'ячем), і карає первинне порушення, якщо перевагою, що передбачалася, в той момент не скористалися;
- приймати заходи дисциплінарної дії по відношенню до спортсменів, винних в порушеннях, попередженням або видаленням. Він не зобов'язаний зробити такі заходи негайно, але повинен зробити це, як тільки трапляється нагода;
- приймати заходи відносно офіційних осіб команд за некоректну поведінку, і на свій розсуд відстороняти їх від змагань тимчасово або до завершення спортивного заходу.

Судді з виду спорту

Суддя з виду спорту в залежності від специфіки певного виду спорту, може виконувати різне коло обов'язків. Зазвичай він працює в бригаді суддів під керівництвом старшого судді. Його головними обов'язками є:

- оголошення старту і фінішу змагань;
- контроль дотримання спортивних правил;
- спостереження за ходом виконання вправ спортсменами або грою;
- реакція на можливі порушення;
- оцінка виступів спортсменів.

Суддя-стартер входить до складу суддівської колегії, якщо у видах програми спортивного заходу, проводяться змагання, в яких старт спортсмена здійснюється за сигналом судді. Суддя-стартер підпорядковується головному судді і відповідає за подачу стартового сигналу відповідно до правил змагань (Рис. 6.1.7).

Рис. 6.1.7. Суддя-стартер підпорядковується головному судді і відповідає за подачу стартового сигналу відповідно до правил змагань.

Суддя-стартер зобов'язаний:

- перед початком змагань отримати необхідну документацію та інвентар, перевірити працездатність стартового пістолета та іншого устаткування і, у випадку їх несправності, доповісти головному судді;
- перед початком змагань перевірити розмітку та устаткування старту, а у випадку невідповідності до вимог Правил – доповісти головному судді і разом з офіційними особами, що призначені виконавчим директором, вжити заходів для усунення недоліків;
- перед кожним стартом переконатись у готовності суддів-хронометристів і рефері (суддів на ділянках);
- стежити за правильністю положення спортсмена і його собаки на старті;
- при змінному старті випускати спортсмена на трасу у встановлений час;
- контролювати, щоб старт спортсмена відбувся не раніш стартового сигналу;

- після закінчення змагань здати отриманий інвентар.

Якщо спортсмен здійснив старт до стартового сигналу, стартовий сигнал не подається, а суддя-стартер повертає спортсмена командою “Назад!” та/або подвійним пострілом із стартового пістолета.

Якщо спортсмен здійснив третій фальстарт або не здійснив старт зі своєї вини протягом двох хвилин з моменту виходу на лінію старту, суддя-стартер дискваліфікує спортсмена у вправі.

Суддя-хронометрист призначається із числа кваліфікованих суддів, знаходиться за столом старшого судді на змагальному майданчику.

Суддя- хронометрист зобов’язаний:

- відповідати за справність гонгу, хронометрів, секундомірів інших вимірювальних приладів;
- давати команду секундантам залишити ринг перед початком бою;
- звуковим сигналом або сигналом гонгу повідомити про початок та кінець визначеному положенням чи правилами періоду змагання;
- фіксувати за секундоміром запізнення учасника з виходом на змагальний майданчик після першого дзвінка і оголошувати час по завершенню кожних 30 сек.;
- фіксувати неявку учасника на змагальний майданчик після закінчення виділеного на це часу;
- слідкувати за часом під час змагань і контролювати час перерв;
- в деяких видах змагань сповіщати сигналом про 10 секунд, які залишаються до кінця раунду періоду відпочинку між раундами, тощо;
- зупиняти час поєдинку за командою рефері "Час" і поновлювати облік часу за командою рефері;
- вести облік часу, наданого рефері для відновлення спортсмена;
- фіксувати час дострокової зупинки змагань за сигналом рефері.
- визначати додатковий час.

Старший суддя на фініші організовує раціональну роботу бригади суддів на фініші і керує суддями в процесі змагань (Рис. 6.1.8). Він безпосередньо відповідає за об’єктивність фіксування результатів учасників та правильність їх занесення до фінішного протоколу.

Рис. 6.1.8. Старший суддя на фініші організовує раціональну роботу бригад суддів на фініші і керує нею.

Старший суддя на фініші:

- контролює за другим контрольним хронометром роботу хронометриста й секретаря;
- після заповнення протоколів хронометражу й порядку приходу учасників, звіряє їх і передає у секретаріат;
- забезпечує готовність бригади до прийому учасників не пізніше ніж за 10 хвилин до приходу їх на фініш;
- звільняє суддів бригади тільки після того, як фінішують всі учасники або коли йому стане відомо, що спортсмени, які не фінішували, зійшли з дистанції;
- організовує роботу суддів по контролю за маркіруванням і забезпечує порядок у контрольній зоні.

Суддя-фіксатор фінішу знаходиться на лінії фінішу, збоку від учасників, які фінішують, і фіксує момент перетинання учасниками лінії фінішу (гомилкою ближчою до фінішу ноги) вигуком "Є!", або іншим умовним сигналом. Якщо одночасно фінішують два спортсмени чи більше, суддя фіксує момент фінішу вигуком "Є двоє", "Є троє"

Суддя порядку приходу знаходиться на лінії фінішу, збоку від учасників, які фінішують, реєструє порядок приходу їх до фінішу, називає секретареві судді порядок приходу, номери спортсменів при проходженні ними лінії фінішу.

Суддя-хронометрист відповідає за фіксацію перетину фінішної лінії. Він повинен мати два хронометри: за одним визначає час фінішу, а другий є запасним. До початку фінішу суддя-хронометрист повинен переконатись, що

його хронометри працюють синхронно з хронометрами стартера. Суддя-хронометрист знаходиться збоку від фінішної лінії і визначає час фінішу за сигналом судді-фіксатора. При наближенні учасника до фінішу він називає час, що минув (години і хвилини). Якщо з моменту фінішу попереднього учасника години, хвилини і секунди не змінились, то після перетину фінішу називаються тільки секунди.

Суддя при учасниках відповідає за зустріч учасників до початку спортивного заходу та створення комфортних умов для очікування початку змагань. Він також опікується логістикою переміщення учасників з місць проживання до спортивних майданчиків і приміщень. Перед парадом-відкриття спортивного заходу суддя при учасниках вишиковує спортсменів для виходу на парад. Його обов'язком є інформувати учасників про порядок виходу на парад-відкриття та парад-закриття заходу. При необхідності, якщо спортивний захід проводиться більше як один день, суддя при учасниках організує місця проживання та харчування учасників. За вказівкою головного судді та при виявленні бажання представників команд суддя при учасниках може допомогти учасникам в організації екскурсій по місту.

Комендант спортивного заходу забезпечує своєчасну підготовку місць для прийому учасників і глядачів, готовність майданчиків, спортивних споруд та інших приміщень до проведення змагань (Рис. 6.1.8).

Рис. 6.1.8. Комендант спортивного заходу забезпечує готовність майданчиків, спортивних споруд до проведення змагань

Він відповідає за підготовку обладнання місць старту і фінішу, відповідне художнє оформлення, готує необхідний інвентар і устаткування, а також забезпечує радіофікацію місць змагань. В процесі спортивного заходу комендант виконує розпорядження і вказівки головного судді змагань. В процесі спортивного заходу комендант слідкує за дбайливим ставленням учасників до спортивного майна. При виявленні пошкоджень, повідомляє про це головного суддю та приймає заходи з їх виправлення. Комендант спортивного заходу може не бути членом суддівської колегії.

6.2. Суддівство змагань з неігрових видів спорту, в яких оцінювання проводиться за якісними та кількісними показниками

Для якісного суддівства спортивні судді повинні добре знати усі вимоги, розбиратися у всіх тонкощах правил змагань, бути достатньо організованим, зібраним, уважним і володіти хорошою зоровою пам'яттю. Всі складові оцінки повинні нотуватися і усі записи судді повинні зберігати до часу завершення подачі апеляцій. Так, як оцінювання виступу спортсмена проводить бригада суддів, оцінки яких часто не збігаються, то старший суддя, записавши оцінки своїх помічників, виводить кінцеву оцінку, закреслюючи у протоколі послідовно найбільші та найменші оцінки, або за середнім арифметичним показником. Але якщо це можливо, для визначення кінцевого результату старший суддя може використовувати спеціальні комп'ютерні програми.

У видах спорту, в яких **оцінювання вправ проводиться за їх якістю виконання**, як правило використовується 10-ти бальна шкала оцінювання. Це такі види, як художня і спортивна гімнастика, спортивна акробатика, фігурне катання, стрибки у воду, ін. (Рис.6.2.1).

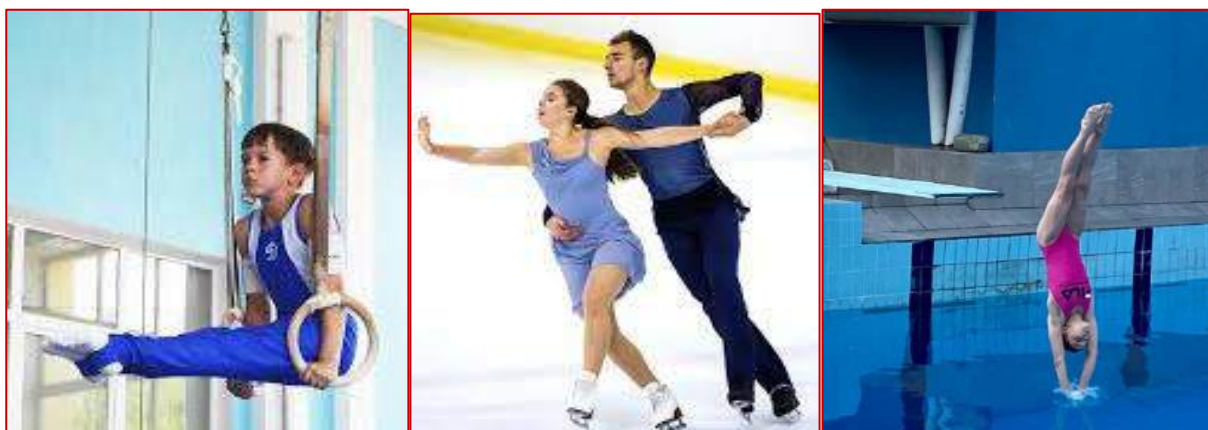

Рис. 6.2.1. Види спорту, в яких оцінювання вправ проводиться за якістю їх виконання.

Оцінювання в таких видах спорту зазвичай проводиться з точністю до десятих. Але правилами змагань інколи передбачено суддівство і з меншої оцінки, наприклад, з 8,6 балів. Таке оцінювання може використовуватися для того, щоби дати суддям можливість зробити надбавку до оцінки за віртуозне виконання вправи та виконання нових ризикованих елементів. У змаганнях з цих видів спорту оцінювання вправи проводиться шляхом зменшення оцінки за допущені спортсменом помилки. Розрізняють дрібні (незначне згинання чи розведення ніг, де це не передбачено технікою виконання, недостатня амплітуда то що), середні (нечіткий темп виконання, нестійке приземлення то що) та грубі (серйозні похибки техніки виконання вправ) помилки. В залежності від виду помилки оцінка зменшується відповідно на: 0, 1; 0, 2; 0, 3 бали. За зупинку чи падіння, відповідно зменшується на 0,5 бали.

У видах змагань, де **оцінювання виступів спортсменів проводиться за кількісними показниками**, результат визначається за секундами, кілограмами, голами, очками, ударами, уколами, тощо. До таких видів спорту належать: важка і легка атлетика; ігрові види спорту; плавання; теніс та настільний теніс; класичні та східні види єдиноборств; бокс; велоперегони, ін. (Рис.6.2.2).

Рис. 6.2.2. Види спорту, в яких оцінювання виступів спортсменів проводиться за кількісними показниками.

При можливості окремий суддя слідкує за дотриманням встановлених правилами вимог щодо форма одягу і взуття, вага і розміри спортивного інвентарю, способів виконання вправ, заступи за лінію відштовхування при стрибках у довжину, ін.

Є також окремі чіткі вимоги та стандарти до приладів вимірювання: секундомірів, пристроїв для вимірювання ваги, вимірювання довжини, дистанції, тощо.

6.3. Суддівство змагань з ігрових видів спорту та системи розіграшів

Залежно від мети змагання, конкретних умов його проведення (кількість команд, спортивних баз, матеріальних ресурсів, виділеного часу на проведення спортивного заходу) вибирається певна система розіграшу.

При проведенні змагань з ігрових видів спорту можуть застосовуватися такі **системи розіграшу (Рис. 6.3.1)**:

- колова;
- з вибуванням після першої або другої поразки (олімпійська);
- змішана (поєднання двох перших систем розіграшу).
- швейцарська система (швейцарка).

Рис. 6.3.1. Системи розіграшу в ігрових видах спорту.

Процедура жеребкування команд. Перед складанням плану-календарю проведення ігор між командами незалежно від системи розіграшу суддівська колегія проводить жеребкування. Для цього заздалегідь виготовляються карточки з номерами (зазвичай - в паперовому варіанті) у відповідності до кількості команд, які беруть участь у змаганнях. Нумери опускаються у непрозору скриньку. Капітани команд по черзі виймають зі скриньки карточки з номерами, які з цього моменту присвоюються їх командам. У відповідності до вибраних номерів за допомогою спеціальних таблиць визначається черговість зустрічей команд та складається календар ігор.

При непарній кількості команд останній не парний номер береться в дужки. Команда, яка витягнула цей номер в першому турі, є вільною.

За результатами жеребкування в турнірну таблицю ігор (так звану «шахівничку») заносяться назви команд відповідно до витягнутих номерів. А

згодом в таблицю вносять і результати ігор. Один із варіантів такої турнірної таблиці представлений на рис. 6.3.2.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	I	B	H	П	Мз	Мп	Різн	О
1. Олімпієць (Каховка)		5:1, 2:5	1:2, 1:0	2:1, 4:3	5:3, 2:3	2:3, 4:2	2:0	5:0, 5:1	7:3, 6:1	15	11	0	4	53	28	+25	33
2. Скіф (Каховка)	1:5, 5:2		6:5, 3:2	3:4, 4:3	4:7, 7:2	7:5	1:0, 7:2	3:4, 8:5	8:4, 9:0	15	11	0	4	76	50	+26	33
3. Екліпс (Каховка)	2:1, 0:1	5:6, 2:3		5:0	4:3, 3:5	3:2, 5:3	3:1, 4:3	15:0, 10:3	5:2, 5:6	15	10	0	5	71	39	+32	30
4. Сіріус (Каховка)	1:2, 3:4	4:3, 3:4	0:5		1:1, 2:2	5:3, 4:2	5:1, 2:2	5:2, 9:1	6:5, 3:2	15	8	3	4	53	39	+14	27
5. Цунамі (Каховка)	3:5, 3:2	7:4, 2:7	3:4, 5:3	1:1, 2:2		2:2, 6:6	6:2, 2:4	11:4	2:2, 10:3	15	6	5	4	65	51	+14	23
6. Атлант (Каховка)	3:2, 2:4	5:7	2:3, 3:5	3:5, 2:4	2:2, 6:6		6:3, 4:6	6:1, 7:3	13:0, 6:1	15	6	2	7	70	52	+18	20
7. Інтер (Каховка)	0:2	0:1, 2:7	1:3, 3:4	1:5, 2:2	2:6, 4:2	3:6, 6:4		4:2, 5:7	4:2, 9:1	15	5	1	9	46	54	-8	16
8. Факел (Каховка)	0:5, 1:5	4:3, 5:8	0:15, 3:10	2:5, 1:9	4:11	1:6, 3:7	2:4, 7:5		3:5, 8:5	15	3	0	12	44	103	-59	9
9. ДЮСШ (Каховка)	3:7, 1:6	4:8, 0:9	2:5, 6:5	5:6, 2:3	2:2, 3:10	0:13, 1:6	2:4, 1:9	5:3, 5:8		16	2	1	13	42	104	-62	7

Рис. 6.3.2. Варіант турнірної таблиці спортивних ігор.

Колова система розіграшу ігор. Принцип проведення змагань за коловою системою полягає в тому, що кожна команда зустрічається одна з одною по одному разу (в одне коло). Можливі варіанти двох чи більше ігор між командами (тобто в два кола або більше).

Колова система розіграшу ігор дозволяє найбільш об'єктивно визначити місця команд згідно з їх рівнем спортивної майстерності.

Для проведення змагань в одне коло за умов парної кількості команд, кількість ігор (турів) буде на 1 менше від кількості команд. А за умов непарної кількості команд, кількість ігор буде відповідати кількості команд.

Кількість ігор визначається за формулою:

$$X = [(n^2) - n] : 2;$$

де, X – кількість ігор; n – кількість команд.

Наприклад, якщо у змаганнях бере участь 6 команд, то кількість ігор буде дорівнювати: $X = [(6 \times 6) - 6] : 2 = 15$ ігор.

Якщо ігри за коловою системою розіграшу будуть проводитися в два кола, відповідно кількість ігор в одному колі зросте в два рази.

При складанні плана-календаря змагань враховують два способи планування:

- без зміни ігрового поля (майданчика);
- зі змінами ігрового поля (майданчика).

Схема складання плана-календаря ігор під час проведення змагань без зміни ігрового поля для 5-6 команд за коловою системою. Цей спосіб проведення змагання носить назву «**З обертанням навколо 1**». Кожний наступний ігровий день складається внаслідок зміщення всіх номерів учасників на одну сходинку проти годинникової стрілки. Цифра «1» залишається нерухомою.

Якщо ігри проводяться на майданчиках учасників, то виникає потреба в чергуванні ігор на своєму й чужому полях.

У цьому випадку план-календар ігор складається за схемою «**змійка**». За умов непарної кількості команд викреслюється така кількість вертикальних ліній, яка відповідає кількості команд (якщо кількість команд парна – вертикальних ліній на одну менше).

Першою в плані-календарі ігор ставиться цифра «1», а далі справа від неї знизу вгору проставляються в арифметичному порядку половина номерів учасників. Друга половина у зворотному порядку пишеться зліва від вертикальної лінії. Кількість команд-учасниць ділять на 2 і пишуть стовпчиками цифри, починаючи з другої половини. Якщо кількість команд непарна, то на 2 ділять наступну парну цифру.

Приклад розподілу 7 команд (непарної кількості) за коловою системою розіграшу «з обертанням навколо 1» представлений в табл. 6.3.1:

Табл. 6.3.1.

Таблиця розподілу 7 команд за коловою системою розіграшу «з обертанням навколо 1» (приклад)

1-й день	2-й день	3-й день	4-й день	5-й день	6-й день	7-й день
1–2	1–3	1–4	1–5	1–6	1–7	1–0
0–3	2–4	3–5	4–6	5–7	6–8	7–2
7–4	0–5	2–6	3–7	4–8	5–2	6–3
6–5	7–6	0–7	2–0	3–2	4–3	5–4

Приклад розподілу 8 команд (парної кількості) за коловою системою розіграшу «з обертанням навколо 1» представлений в табл. 6.3.2.

Табл. 6.3.2.

Таблиця розподілу 8 команд за коловою системою розіграшу «з обертанням навколо 1» (приклад) .

1-й день	2-й день	3-й день	4-й день	5-й день	6-й день	7-й день
1–2	1–3	1–4	1–5	1–6	1–7	1–8
8–3	2–4	3–5	4–6	5–7	6–8	7–2
7–4	8–5	2–6	3–7	4–8	5–2	6–3
6–5	7–6	7–8	2–8	3–2	4–3	5–4

З таблиці видно, що біля написаних стовпчиком цифр проводиться вертикальна лінія і під нею пишуть цифру 1, а в стовпчику знизу вгору справа від неї – наступні по порядку цифр – 2,3,4. Знову проводять вертикальну лінію, над якою пишуть наступну цифру – 5, і т.д., вміщуючи наступну цифру то під лінією, то над нею, як це вказано вище. І так доти, поки не виникне потреба поставити цифру 1 над лінією. Цифри, що опиняться під лініями і над ними при непарній кількості команд (в таблиці це пари з нулем), показують номери вільних команд ігрового дня, а при парній кількості створюють з останньою парною цифрою одну з пар даного ігрового дня. Цифри, розташовані по один і другий бік кожної лінії показують номери ігрових пар, причому цифри з правого боку означають номер команди, що грає на своєму полі, а з лівого боку – на полі суперника. Цифри під лініями, так само означають команди, що грають на своєму полі цифри над лініями – на полі суперника. При цьому кожні 2 сусідніх стовпчики створюють наступний ігровий день.

Приклад розподілу команд за варіантом «змійкою», коли змагаються 4 команди (парна кількість) за коловою системою розіграшу представлений на табл. 6.3.3.

Табл. 6.3.3.

Таблиця розподілу команд за варіантом «змійкою», коли змагаються 4 команди за коловою системою розіграшу (приклад).

1-й день	2-й день	3-й день	4-й день
1:4	4:3	3:2	2:1
2:3	1:2	4:1	3:4

Приклад розподілу команд за варіантом «змійкою», коли змагаються 5 команд (непарна кількість) за коловою системою розіграшу представлений в табл. 6.3.4.

Табл. 6.3.4.

Таблиця розподілу команд за варіантом «змійкою», коли змагаються 5 команд за коловою системою розіграшу: (приклад).

1-й день	2-й день	3-й день	4-й день	5-й день
1:5	5:4	4:3	3:2	2:1
2:4	1:3	5:2	4:1	3:5
(3)	(2)	(2)	(5)	(4)

Примітка: в дужках номери команд, які на даний час є вільними

Система розіграшів з вибуванням (олімпійська система). При великій кількості команд використовують систему розіграшу з вибуванням (після першої поразки). Ця система, на відміну від попередньої, дозволяє у досить стислі терміни визначити переможців. Водночас її недоліком є те, що у фіналі зустрічаються не завжди найсильніші суперники. Тому часто фаворитів змагань попередньо «розсіюють» у верхню і нижню половину сітки (за таких умов, у випадку перемоги обидві сильні команди зустрічаються між собою лише у фіналі.

Проведення змагань за такого роду системою, проводиться в 1-2, а то й більше турів. Все залежить від числа учасників. Зазвичай цей показник не перевищує 128 осіб. Хто, з ким зідеться в турнірній сітці визначає жереб.

Загальна кількість ігор при розіграші за олімпійською системою визначається за такою формулою:

$$X = n - 1,$$

де, X – кількість ігор; n – кількість команд.

Сітка змагань будується за принципом суміжних рядків. Тобто, вона розгортається по дві горизонтальних лінії, над якими будуть підписані прізвища або ж команди. Далі від попарних ліній проводиться по одній вертикальній, для того щоб показати, хто, з ким зіграє в наступній стадії змагань (Рис. 6.3.3).

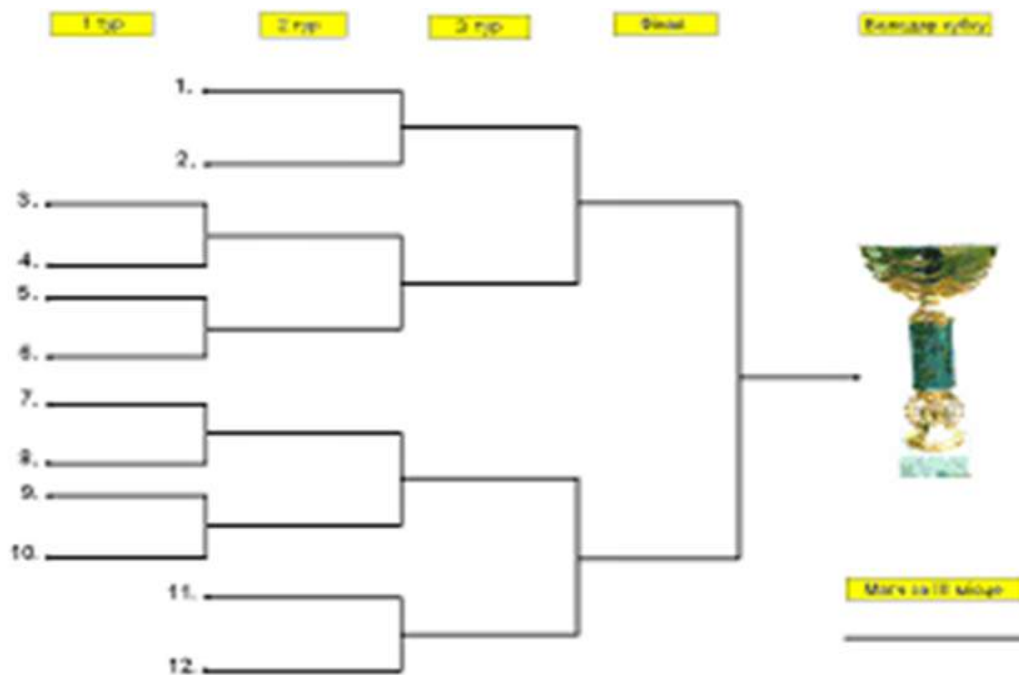

Рис. 6.3.3. Приклад складання сітки змагань за системою розіграшів з вибуванням (олімпійська система).

Якщо кількість команд дорівнює числу 2 в ступені 1, 2 і більше (2^n), тобто це може бути 4, 8, 16, 32, команди, то їхнє найменування розташовують у таблиці згори донизу, одне під одним, у порядку, визначеному жеребкуванням. Перший номер грає з другим, третій – з четвертим тощо. Всі команди починають змагання з першого туру. Переможці першого туру грають між собою так само попарно згори донизу. Тур, в якому зустрічаються 8 команд називають чверть-фінальним, 4 команди – півфінальним, нарешті, тур, де зустрічаються 2 команди, називають фінальним.

Олімпійська система розіграшу має свої переваги і недоліки (Рис. 6.3.4).

Перевагами цієї системи вважаються:

- 1) менша, порівняно з круговою та швейцарською системами, кількість ігор, що дозволяє зекономити час і кошти, а іноді також вимагає меншої кількості майданчиків для проведення турнірів;
- 2) безкомпромісність боротьби і швидке виявлення переможців, що унеможлиблює договірні матчі;
- 3) динамічність змагань, які проводяться протягом 1-3 днів.

Рис. 6.3.4. Олімпійська система розіграшу має свої переваги і недоліки.

Недоліки олімпійської системи розіграшу:

- 1) неможливість об'єктивно розподілити учасників за місцями, з огляду на те що один з них може мати сильніших суперників, ніж інший;
- 2) відсутність оптимального варіанту проведення змагань (доводиться або групувати учасників за рейтингом і зводити учасників з високим та низьким рейтингами, або ж відмовлятися від «розсіювання» і проводити «сліпий жереб»); у першому випадку втрачається інтерес до ранніх стадій розіграшу, через передбачуваність підсумків змагання, у другому - є велика імовірність того, що потенційно сильний учасник, зустрівшись уже на ранній стадії з рівним собі, вибуде з розіграшу, а потенційно слабший не зустрінеться із жодним, з них, і дійде до фінальних раундів або ще й виграє турнір; він може також вийти фінал, у якому один із суперників значно поступається силою іншому — що суттєво знизить інтерес до головного поєдинку);
- 3) нерівність умов, коли через неоптимальну для олімпійської системи кількість учасників декотрі з них матимуть більше ігор, ніж їхні конкуренти вже на старті розіграшу.

Швейцарська система розіграшу (швейцарка) – різновид колової турнірної системи, при якій у кожному наступному турі зустрічаються суперники з однаковою або близькою кількістю очок.

При застосуванні швейцарської системи в першому турі пари визначаються жеребкуванням. В кожному наступному турі між собою грають ті гравці, які набрали однакову кількість очок. Іноді це буває неможливо, наприклад, якщо кількість гравців з певною кількістю очок непарна. В такому разі один із гравців опускається або підіймається в групу гравців із вищою або нижчою кількістю очок.

Звідси виходить, що коли проводиться розіграш за швейцарською системою бажано мати парну кількість гравців, щоб у кожному турі для кожного гравця знайшовся суперник. При непарній кількості гравців застосовується практика «фіктивного» гравця, якому зараховують програші за усіма партіями. Це дає змогу гравцям у кожному турі відпочити, так як їм зараховується перемога над фіктивним гравцем.

Кількість турів при швейцарській системі визначається часовими рамками, в яких проводиться турнір. Вона завжди більша від кількості турів, потрібних при розіграші за системою з вибуванням принаймні на два-три тури. Переможець турніру визначається за кількістю виграних партій. При рівній кількості набраних очок застосовуються додаткові показники. Зазвичай першим із них може бути менша кількість нічиїх. Але це має бути прописано в Положенні про змагання.

За швейцарською системою проводяться змагання з великою кількістю учасників у разі, коли недоцільна система розіграшу з вибуванням. Зокрема, за швейцарською системою часто проводяться шахові змагання, наприклад, шахова олімпіада (Рис. 6.3.5).

Рис. 6.3.5. За швейцарською системою часто проводяться шахові змагання.

Питання для повторення пройденого матеріалу

1. Яким є типовий склад суддівської колегії?
2. Якими є обов'язки головного судді?
3. Якими є обов'язки головного секретаря спортивного заходу?
4. Якими є обов'язки заступника головного судді з медичного забезпечення?
5. Якими є обов'язки судді-інформатора?
6. Якими є обов'язки арбітра (судді з виду програми)?
7. Якими є обов'язки комендант змагань (судді при учасниках)?
8. Якими є особливості суддівства змагань, в яких оцінювання вправ проводиться за якісними та кількісними показниками?
9. Яким є основний принцип колової системи розіграшу в спортивних іграх?
10. В чому полягають переваги та недоліки олімпійської системи розіграшу?

Література та джерела

1. Загальна теорія спорту для всіх/ Товт В.А., Сивохоп Е.М.. Метод. розробка для самостійної роботи студентів. – Ужгород: «Говерла», 2014. – 48 с.
2. Єдина спортивна класифікація України. – К.: Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, 2006. – 462 с.
3. Основи теорії спорту для всіх. Метод. Посібник/Товт В.А., Ляховець Л.О., Ляховець-Булеца К.М., Степчук Н.В. – Ужгород: «Говерла», 2014. – 108 с.
4. Організація та методика спортивно-масової роботи: навч. посібник / уклад.: Цибульська В.В., Безверхня Г.В.– Умань: ВПЦ «Візаві», 2014. – 220 с.
5. Теорія і практика національної системи спорту для всіх / Навчальний посібник / Укладачі: В.А.Товт, В.Я. Сусла. - Ужгород: ПП «Данило С.І.».2017 – 128 с.
6. Товт В.А. Теорія і технології оздоровчо-рекреаційної рухової активності. Метод. посіб. /Товт В.А.,Сивохоп Е.М.,Маріонда І.І., Сусла В.Я. / – Ужгород: «Фест-Прінт», 2015. – 88 с.
7. Фізичне виховання дорослого населення: навч. посіб./ укладачі В.А. Товт, Л.М. Джуган. – Ужгород: «ТОВ "РiК-У"», 2020. - 165 с.

Розділ 7. ОРГАНІЗАЦІЯ ПОКАЗОВИХ ВИСТУПІВ У ПРОЦЕСІ ПРОВЕДЕННЯ МАСОВИХ СПОРТИВНИХ ЗАХОДІВ

7.1. Загальні вимоги до показових виступів

7.2. Характеристика програм

7.3. Музичний супровід

7.4. Художнє оформлення

7.5. Організація та методика підготовки показових виступів

Питання для повторення пройденого матеріалу

Література та джерела

7.1. Загальні вимоги до показових виступів

Показові виступи під час проведення спортивних заходів – це свого роду святкове шоу спеціально організоване з метою агітації і пропаганди спорту, яке проводиться за узгодженим планом заради створення видовищності спортивного заходу, і зазвичай включає послідовне виконання сольних та групових спортивних номерів, виступів артистів, виконання різноманітних музичних творів тощо.

Масові показові виступи часто приурочуються до визначних подій в житті держави, регіону, територіальної громади, колективу. Часто ці події знаходять відображення в програмах показових виступів. Навіть при середній підготовці учасників добре організовані масові показові виступи можуть стати вражаючим видовищем, здатним привернути увагу як глядачів, так і самих учасників спортивного заходу.

Успіх масових показових виступів складається із багатьох факторів, серед яких створення вражаючого видовища, спортивна складність та відповідність номерів програми контингенту учасників залучених до спортивного шоу, унікальність змісту програми, яскраві та вдало підібрані костюми учасників, художнє оформлення місць для показових виступів, добре підібраний музичний супровід. Всі ці наведені фактори зведені в ранг загальних вимог до організації показових виступів будь-якого масштабу. Саме врахування цих факторів під час організації масових показових виступів забезпечує успіх їх проведення.

Отже складовими успіху будь-яких показових виступів по праву вважаються три основних фактори (Рис. 7.1.1):

- відповідність змісту виступів контингенту учасників;
- спортивна складність програми;
- створення видовищності.

Рис. 7.1.1. Складові, які забезпечують успіх показових виступів.

Що означають ці складові і яка їх роль у забезпеченні успіху показових виступів?

Відповідність змісту виступів контингенту учасників означає, що всі засоби реалізації теми виступів (виступи спортсменів і артистів, шиккування, музика, реквізит) повинні відповідати віковим та інтелектуальним, особливостям учасників. Зміст виступів може базуватися на культурних, національних та історичних традиціях громади, на території якої проводиться цей захід. Номери, з яких складається програма показових виступів, можуть містити фрагменти відомих творів письменників, фантастичних чи пригодницьких фільмів, елементи циркового мистецтва, містити сюжети на військову тематику.

Учасники окремих номерів програми можуть бути одягнені в яскраві костюми відомих казкових персонажів, звісно якщо ці показові виступи призначені для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Фантастика, чи пригоди героїв відомих фільмів повинні подобатися дітям середнього шкільного віку. Військова тематика показових виступів більше підійде для

учнівської та студентської молоді. Але не виключено, що вона буде до вподоби і дорослому глядачу. В будь-якому разі організатори показових виступів повинні враховувати віковий склад учасників та гостей масового спортивного заходу, передбачати характер їх інтересів. Вміння правильно визначати фокус інтересів учасників спортивного заходу – важлива складова професійної майстерності його організаторів.

Спортивна складність програми вже сама по собі викликає у глядача шанобливе захоплення до показових виступів спортсменів. Крім того складні за змістом сольні номери і масові синхронні виступи в гармонії з музичним супроводом, є переконливою наочною агітацією щодо активних занять фізичною культурою та спортом. Спортивна складність програми означає включення до її змісту достатньо складних виступів професійних спортсменів і представників шоу-бізнесу. З цією метою спортсмени високої кваліфікації можуть включати до своїх виступів ризиковані вправи, що інколи виконуються на грані людських можливостей. Однак ці вправи повинні бути добре відпрацьованими, а їх виконання достатньо надійним і впевненим. Не зайвим буде при виконанні таких вправ подбати про заходи безпеки: поролонові мати для м'якого приземлення, страхувальні сітки, підтримуючі мотузки з шкіряними ремнями.

Часто дивують глядачів складністю своєї програми представники різних видів шоу-бізнесу (Рис. 7.1.2).

Рис. 7.1.2. Часто дивують глядачів складністю своєї програми представники різних видів шоу-бізнесу.

Деякі організатори люблять включати в програму показових виступів ефектні види спорту, наприклад акробатики на байках, з ефектними розгонами байку на хорошому форсажі, з доланням складних перешкод, стрибками з використанням трамплінів, їзді на одному колесі, іншими віртуозними

акробатичними трюками, що виконуються на достатньо великій швидкості. Це можуть бути фокусники з власними авторськими програмами, артисти цирку із залученням складної циркової атрибутики, клоуни, жонглювальники, ін. Головна вимога до таких номерів, щоби складність їх виконання не впливала на надійність і безпеку.

Створення видовищності означає, що програма показових виступів є достатньо вражаючою своєю яскравістю і чіткою технікою рухових дій, оригінальною за змістом, привабливою за неочікуваною логікою побудови сюжету (Рис. 7.1.3).

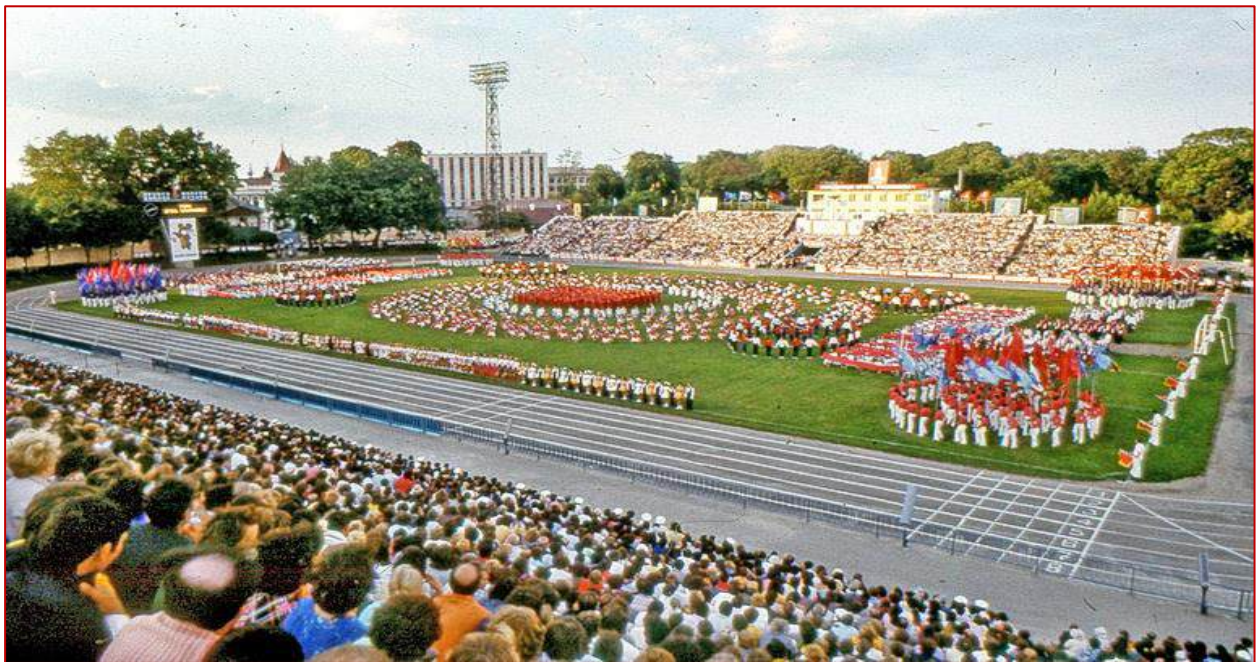

Рис. 7.1.3. Створення видовищності означає, що програма показових виступів є достатньо вражаючою.

Створення видовищності показових виступів забезпечується такими чинниками:

- цікавою задумкою всього сценарію виступів;
- оригінальним неординарним рішенням окремих фрагментів;
- підбором відповідного ненав'язливого музикального супроводу;
- добре продуманим художнім оформленням;
- оптимальною тривалістю кожного епізоду.

Кожен з названих чинників по своєму сприяє створенню видовищності. Так, цікава задумка сценарію виступів пов'язує всі номери в єдиний цільний сюжет, який швидко вивчається учасниками, легко сприймається і запам'ятовується глядачами. Оригінальне неординарне рішення окремих фрагментів вносить інтригу в сюжет та допомагає зосередитися глядачам на

виступах учасників. Підбір відповідного ненав'язливого і приємного музикального супроводу створює позитивний настрій і покращує емоційний стан як у учасників, так і у глядачів. Добре продумане художнє оформлення однозначно є окрасою всієї вистави. Продумане художнє оформлення безумовно сприяє створенню святкового настрою. Оптимальна тривалість кожного епізоду є важливим чинником видовищності показових виступів. Відомо, що тривалі за часом номери швидко стомлюють мозкову діяльність, активність якої в стані втоми починає стрімко знижуватися. Тому організаторам варто визначити оптимальну тривалість кожного номеру програми зокрема, і тривалість всіх показових виступів загалом.

Не дивлячись на те, що кожний з вказаних чинників відіграє у створенні видовищності показових виступів значну роль, в комплексі всі вони здатні створити незабутні враження, що запам'ятаються учасникам спортивного заходу і глядачам на довго.

7.2. Характеристика програм

Якими би не були різноманітними показові виступи по своїм масштабам і тематиці, все ж можна перерахувати їх основні структурні елементи, які є сталими та повторюваними в більшості програм (Рис. 7.2.1).

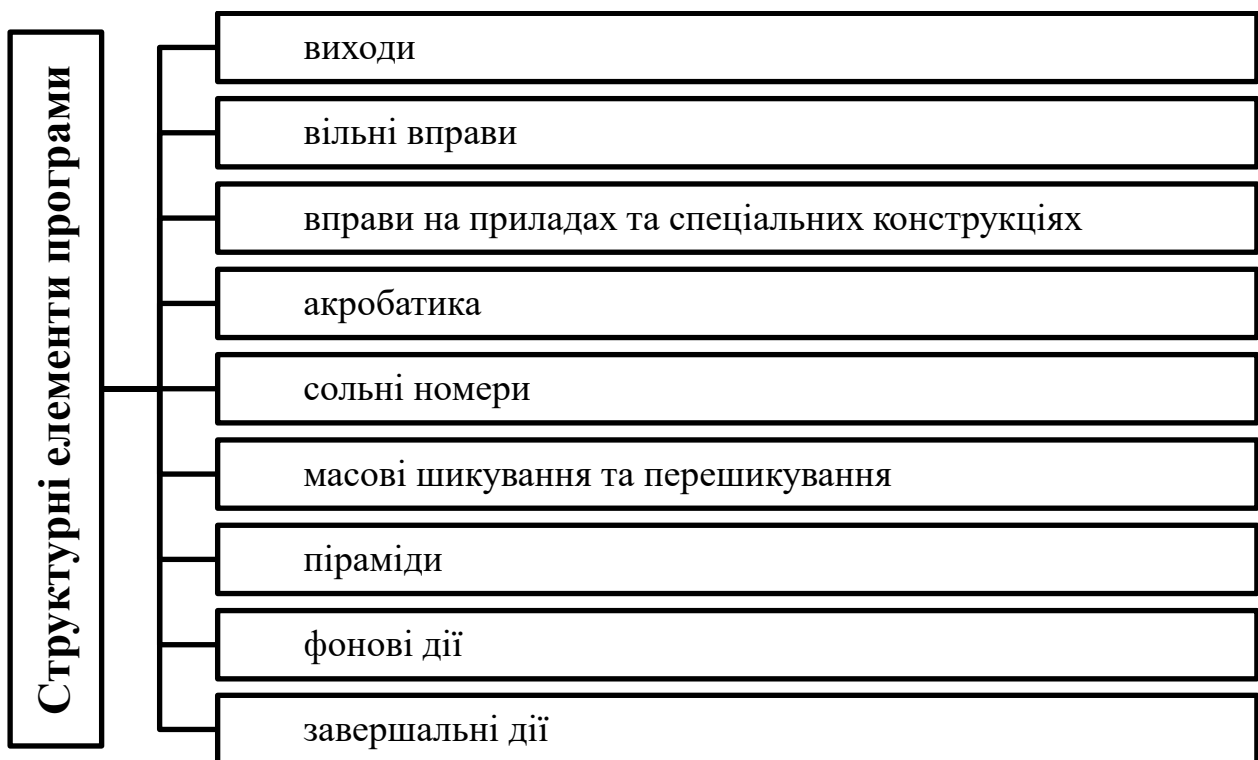

Рис. 7.2.1. Основні структурні елементи, які є сталими та повторюваними в програмах показових виступів.

До сталих повторюваних елементів структури показових виступів належать: виходи; вільні вправи; вправи на приладах та спеціальних конструкціях; акробатика; сольні номери; масові шикування та перешикування; піраміди; фонові дії; завершальні дії.

Виходи або первинні дії вважаються початковим елементом типової структури програми показових виступів. З виходів починаються практично всі програми. По суті це рухові дії, які дозволяють учасникам показових виступів переміститися з укриття (із-за куліс, ширми, інших штучного чи природнього укриття) на майданчик або сцену перед глядачами. Так як виходи є невід’ємним елементом будь-якої програми, вони мають бути не менш продуманими і відпрацьованими, ніж інші елементи. Вони повинні бути швидкими, з чіткими лініями розташування учасників та синхронними рухами. Під час планування виходів варто подумати і про їх розважально-гумористичний бік. Інколи продумані жарти, відпрацьовані елементи незграбності учасника, його нібито випадкове падіння посеред сцени, можуть викликати щирий сміх аудиторії. Такими прийомами часто користуються досвідчені організатори показових виступів.

Вільні вправи в програмі показових виступів – це зазвичай елементи гімнастики і акробатики. В розумних пропорціях вільні вправи завжди є цікавими для глядачів так, як більшість з цих вправ добре знайома присутнім з власного досвіду занять руховою активністю. Вільні вправи можуть виконуватися як окремими учасниками, так і в групах (Рис. 7.2.2).

Рис. 7.2.2. Вільні вправи можуть виконуватися як окремими учасниками, так і в групах.

Змістом таких вправ можуть бути статичні та динамічні силові елементи гімнастики: високий кут, горизонтальні упори, стійки на руках силою, ін. Також це можуть бути вправи на гнучкість: шпагати, рівноваги, перекидання, повільні перевороти; швидкі повороти на ногах та стрибки з поворотами.

Дуже ефектно виглядають кола двома ногами, а також круги ногами нарізно. Ще до вільних вправ належать акробатичні елементи з обертанням вперед і назад: переверти вперед, а також різноманітні сальто, що виконуються у різних положеннях тіла - згрупавшись, зігнувшись, прогнувшись, випроставшись. Також сюди належать різноманітні сальто з поворотами - піруети і складні подвійні сальто. Сальто можуть виконуватися як з приземленням на ноги, так і в упор лежачи, або у перекид, так звані полуторні сальто.

Більш складними, а це означає цікавими, вважаються акробатичні елементи з обертанням у бічній площині та стрибки назад з поворотом на 180° і більше з можливим подальшим виконанням сальто вперед. Стрибки вперед з поворотом на 180° (360°) і сальто назад, ін. Часто в програмі вільних вправ використовуються акробатичні елементи з обертанням у бічній площині та стрибки назад з поворотом на 180° градусів з можливим подальшим виконанням сальто вперед. Стрибки вперед з поворотами і сальто назад, ін.

Різнманіття ритмів та величезний темповий діапазон, доступність для всіх відкриває широкі можливості для використання вільних вправ у масових виступах. Ефектно виглядають також вільні вправи з предметами (зонтиками, прапорцями, гумовими кулями).

Вправи на приладах та спеціальних підручних конструкціях. Показові виступи із застосуванням спортивних приладів та спеціальних конструкцій є найбільш видовищними, зазвичай викликають позитивні емоції і відповідно кращу зацікавленість у глядачів (Рис. 7.2.3).

Рис. 7.2.3. Показові виступи із застосуванням спортивних приладів та спеціальних конструкцій.

Але їх недоліком є значна вартість і незручність у транспортуванні приладів та спеціальних підручних конструкцій. Були зроблені спроби створити легкі та розбірні гімнастичні конструкції для проведення великих

державних спортивних “шоу”. Для спортивних свят меншого масштабу, як правило, використовуються недорогий спортивний інвентар та обладнання масового виробництва. Це можуть бути міні батути, переносні трапеції, гімнастичні стояки, м'ячі різних розмірів, пілони, підвісні кільця, ін. (Рис. 7.2.4).

Рис. 7.2.4. Вправи з використанням міні батутів.

Змістом таких програм є вправи повітряної гімнастики, силової акробатики, пол денсу (танців на пілоні), одноколісних велосипедах (моноциклах), тощо.

Вправи на спортивних приладах та спеціальних конструкціях зазвичай виконуються під музикальний супровід.

Акробатика – це по-перше, це жанр циркового мистецтва, по-друге - різновид гімнастики.

В акробатичних номерах використовують кілька груп вправ, в тому числі дві основні:

- вправи стрибкової акробатики, яка включає в себе різноманітні стрибки, перевороти, переكاتи, сальто;
- вправи силової акробатики, що пов'язані із значними силовими зусиллями - стійки (на лопатках, руках, кистях, голові), гімнастичні мостики, горизонтальні та інші види рівноваги, піраміди.

Як силова так і стрибова акробатика добре вписується у загальний сюжет програми показових виступів (Рис. 7.2.5). Головне в стрибковій

акробатиці динамічність виконання та складність стрибків. В силовій акробатиці відповідно – виконання силових трюків і стійкості рівноваги.

Рис. 7.2.5. Як силова так і стрибова акробатика добре вписується у загальний сюжет програми показових виступів.

Акробатичні вправи виконують поодинокі, з партнером і групами, іноді з використанням спеціальних приладів. Вправи, що виконуються на підлозі без приладів та спеціального обладнання, належать до так званої партерної акробатики. Музикальний супровід акробатичних вправ значно підсилює їх видовищність.

Сольні номери – термін, який часто використовується у вокальному мистецтві, інколи - в шоу-бізнесі. В термінології фізичного виховання і спорті термін «сольні номери» означають одноосібні виступи спортсменів.

В програмах показових виступів сольні номери є майже чи не обов'язковим елементом. Їх перевага в тому, що на підготовку сольного номера витрачається мінімальна кількість часу. Зазвичай сольні номери виконують кваліфіковані спортсмени, які вже мають для такого випадку свою підготовлену авторську програму виступу.

Отже, якщо в програму показових виступів включаються сольні номери, то звісно виконавці вже повинні бути підготовленими до демонстрації своїх вправ. На репетиціях визначається тільки місце і час їх виступів. Інколи проводиться невелика корекція сольного виступу, а головне – коригуються супроводжуючі фонові дії, також уточнюються виступи інших учасників з метою пов'язати ці виступи з сольним номером в єдину композицію або забезпечити логічний перехід до іншого номера. Найбільш часто для виконання сольних номерів запрошуються гімнастки, акробати, жонглювальники, еквілібристи (Рис. 7.2.6).

Рис. 7.2.6. Найбільш часто для виконання сольних номерів запрошуються гімнастки, акробати, жонглювальники, еквілібристи.

Масові шиккування та піраміди. Шиккування учасників фігурами а також для утворення площинних зображень різноманітних вітань стає більш видовищним при великій кількості учасників та якісній попередній підготовці (Рис. 7.2.7).

Рис. 7.2.7. Шиккування учасників фігурами, утворення площинних зображень стає більш видовищним при великій кількості учасників.

Часто для масових шиквань та синхронного виконання вільних вправ використовуються футбольні поля і стадіони. В таких діях глядача захоплюють яскраві костюми, блискавичні перешикування та злагодженість дій учасників. Однак, не зважаючи на видовищність, недоліком таких програм є саме залучення великої кількості людей. Є проблема з спортивною формою, яка має бути закуплена для всіх учасників. А це чималі кошти. Тому подібні масові номери використовуються на спортивних заходах національного та

міжнародного масштабу. Звісно можна зменшити кількість учасників. Але це вже вплине на видовищність виступів.

Значно менше учасників потрібно для створення акробатичних пірамід. І справляють враження вони непогане. В створенні пірамід використовується техніка, яка характерна для силових акробатики (Рис. 7.2.8). Загалом нічого складного в підготовці таких пірамід не має. І часу на тренування вони потребують не так вже й багато. Недоліком таких номерів є необхідність підбору та ретельної підготовки учасників. І ще робота над їх злагодженістю.

Рис. 7.2.8. В створенні пірамід використовується техніка, яка характерна для силових акробатики.

Загалом нічого складного в підготовці таких пірамід не має. І часу на тренування вони потребують не так вже й багато. Недоліком таких номерів є необхідність підбору та ретельної підготовки учасників. І ще робота над їх злагодженістю.

Фонові дії – це створення відповідного фону при постановці спортивних номерів, чи сольних виступів артистів (Рис. 7.2.9). Фонові дії часто призначені для компенсації відсутніх художніх декорацій. В програмі показових виступів фонові дії виконують дві важливі функції:

- супроводжують і посилюють ефект масових показових виступів;
- відволікають увагу і прикривають предмети, що можуть знаходитися поза віртуальною сценою і не вписуються у художнє оформлення заходу (будинки, не прибрані території, смітники, ін.).

Як правило, фонові дії здійснюються спеціально підготовленими колонами спортсменів, які заповнюють паузи між виступами швидкими перешикуваннями, звичайними стройовими вправами чи вправами загального розвитку. Інколи з цією метою використовуються комплекси вправ на 16

рахунків. Якщо учасники виконують комплекси синхронно під вдало підібраний музикальний супровід, одягнені в яскраву спортивну форму, то ці дії справляють вражаючий ефект.

Під час виступів ці колони спортсменів знаходяться на задньому плані, створюючи привабливий фон яскравими костюмами або різнобарвними прапорами.

Рис. 7.2.9. Фонові дії – це створення відповідного фону при постановці спортивних номерів, чи сольних виступів артистів.

Завершальні дії (уходи). Розроблюючи графік руху учасників при завершенні виступів, необхідно передбачити такий варіант їх покидання

майданчику для виступів, який був би коротким за часом та мажорним за настроєм. Такі завершальні дії можуть бути достатньо цікавими. Але завоювати увагу вже стомлених наприкінці спортивного заходу глядачів можливо тільки в тому випадку, якщо завершальні дії будуть достатньо продуманими, містити елементи гумору і фантазії. Однак гумор має бути не грубим, розрахованим саме на той контингент глядачів, який в більшій мірі присутній в залі. Варто пам'ятати, те що може здаватися дотепним для дорослих, не обов'язково буде смішним для дітей, і навпаки. На рисунку зображені приклади можливих варіантів покидання майданчику для виступів (Рис. 7.2.10).

Рис. 7.2.10. Варіанти їх покидання майданчику для виступів.

Звісно для кожного виступу повинен бути підібраний свій варіант покидання майданчику. Важливо, щоби ідеї та пропозиції організаторів були узгоджені безпосередньо з виконавцями цих перфоменсів.

7.3. Музичний супровід

В музиці, як відомо, знаходиться величезний потенціал впливу на здоров'я. Вона допомагає знімати стреси, стимулювати роботу мозку, підвищити засвоєння зорової інформації, сприяє естетичному вихованню. Наш емоційний стан, процеси сприйняття, запам'ятовування, розуміння залежить від того, що ми слухаємо. Звук – це енергія. Залежно від частоти коливання, рівня голосності, ритму, звук впливає на людину. Правильно підібрані мелодії здатні активізувати людські резерви.

Ось чому музичний супровід є обов'язковим атрибутом показових виступів. В показових виступах по музика підсилює та робить більш зрозумілим головну задумку автора показового номеру. У зв'язку з цим, музикальний матеріал необхідно розробляти не менш ретельно, а ніж сам зміст виступів.

Краще роботу з підбору музичного супроводу довірити професійним музикантам. Тоді точно можна розраховувати на успіх.

Рис. 7.3.1. Краще роботу з підбору музичного супроводу довірити професійним музикантам.

Однак, якщо такої можливості нема, тоді підбором музичного супроводу повинен зайнятися хтось із організаторів спортивного заходу, який має найкращий музикальний слух і трохи хисту в цій справі.

При підборі музикального матеріалу необхідно враховувати:

- а) відповідність музикального матеріалу темі свята, якому присвячено виступи;
- б) якість музики як твору мистецтва; вульгарна чи низькопробна музика може викликати у більшості глядачів негативні емоції;
- в) відповідність змісту музикального твору діям учасників;
- г) темп виконання повинен відповідати темпу роботи учасників;

д) чіткість та рівномірність метричного підрахунку; музикальні твори, у яких окремі частини виконуються із зміненим метричним підрахунком (ліга, фермата, синкопа), навряд чи можуть бути використані для масових виступів, так як складають умови для порушення синхронності у діях учасників;

ж) контрастність музикальної програми по жанру і настрою; це особливо важливо коли виступ складається із декількох епізодів і продовжується 10 і більше хвилин.

7.4. Художнє оформлення

Художнє оформлення допомагає створити зорову ілюзію абсолютної синхронності спільних дій учасників показових виступів, посилює контрастність і яскравість номерів, виділяє та підкреслює головне (Рис. 7.4.1).

Головними компонентами художнього оформлення вважаються:

- фактура та кольорова гама костюмів учасників;
- архітектура місця проведення виступів (місце для виступів повинно бути зручним за розмірами, якістю покриття, достатньо освітленим і безпечним; місця для глядачів повинні бути комфортними, забезпечувати хороший огляд, відповідати всім вимогам безпеки);
- матеріал та кольори реквізиту;
- забарвленість прапорів розцвічування;
- оформлення майданчику та території навколо нього банерами, прапорами, квітами, повітряними кульками, ін.

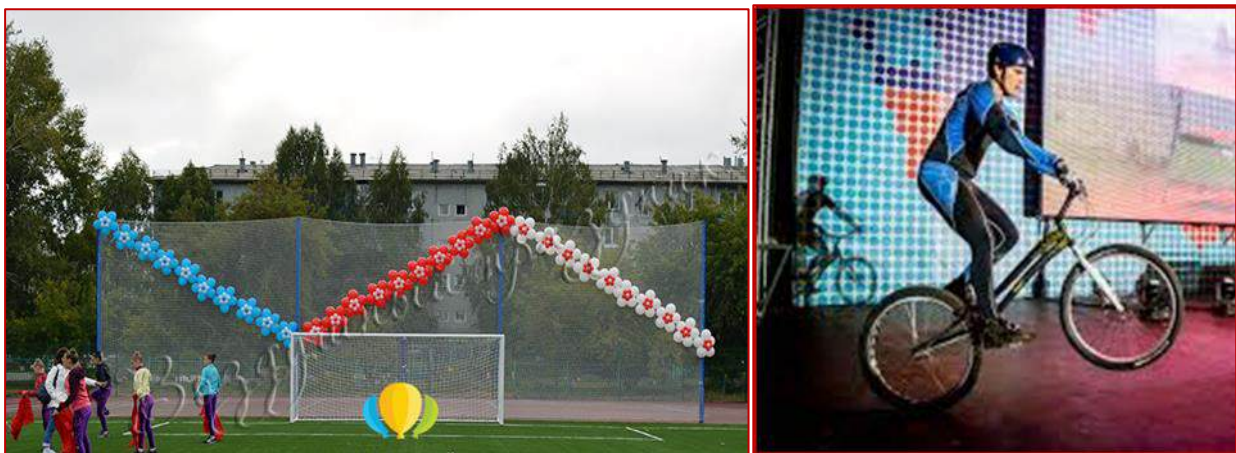

Рис. 7.4.1. Художнє оформлення допомагає створити зорову ілюзію.

При розробці ескізів костюмів учасників та художнього оформлення виступів необхідно враховувати:

*а) **зорове сприйняття костюмів учасників**; якщо головним завданням є агітація за фізичну культуру і спорт, то це і повинно лягти в основу пошуку найбільш підходящої моделі костюмів учасників;*

Рис. 7.4.2. Зорове сприйняття костюмів учасників.

*б) **святковість виступів**; в розцвітці костюмів учасників, фонових елементів художнього оформлення майданчиків; слід уникати сіруватих темних тонів; найбільш яскравими повинні бути головні солісти виступів;*

*в) **гармонійне поєднання забарвлення костюмів, реквізиту, інвентарю, майдану та фону**; є фактори розцвічування сталі, які змінити практично неможливо (трава, асфальт, стіна будівлі то що), а є фактори, забарвлення яких можна підібрати; при такому виборі важливо врахувати гармонію поєднання всіх кольорів: сталих та перемінних.*

7.5. Організація та методика підготовки показових виступів

Об'єм та порядок виконання підготовчих робіт, необхідних для проведення показових виступів залежать від масштабу заходу та фінансових можливостей організації, яка їх проводить. Фінансові можливості організації визначаються сумою грошей, які вона може собі дозволити потратити на проведення цього заходу. Зазвичай бюджет організації складається з власних коштів, коштів, які організація може отримати від державних органів влади та наявних спонсорських коштів. Визначення потенційного бюджету коштів на проведення спортивного заходу вважається першим етапом підготовки показових виступів.

За характером та термінами виконання всю підготовчу роботу можна розділити на два періоди: *до репетицій (дорепетиційний)*; *під час проведення репетиційний (репетиційний)*.

До змісту і порядку виконання робіт у дорепетиційний період входить:

- підготовка вихідних даних (*мети, кількісного і якісного складу учасників, ін.*);
- інструктаж організаторів та відповідальних осіб (Рис. 7.5.1);
- підготовка місць проведення;
- складання програми та сценарію показових виступів;
- розробка в ескізах необхідного інвентарю та реквізиту;
- підготовка ескізів костюмів учасників та замовлення їх виготовлення;
- складання схеми шикувань та перешикувань учасників;
- підбір музикального матеріалу;
- складання плану репетицій;

Рис. 7.5.1. Інструктаж організаторів та відповідальних осіб проводиться до початку репетицій.

Порядок виконання робіт в період проведення репетицій передбачає:

- попередній збір учасників, представлення організаторів, оголошення мети і змісту програми виступів;
- проведення групових репетицій з ретельним відпрацюванням окремо кожного номера (Рис. 7.5.2);
- проведення спільних репетицій;
- проведення генеральної заключної репетиції.

Рис. 7.5.2. Групові репетиції проводяться з ретельним відпрацюванням окремо кожного номера.

Дбайливо підготовлені та проведені показові виступи є одним із важливих етапів фізичної та спортивної підготовки, найкращою формою агітації здорового способу життя, пропаганди засобів спорту серед всіх категорій населення.

Питання для повторення пройденого матеріалу

1. З яких чинників складається успіх масових гімнастичних виступів?
2. Якими є перші два елементи програми показових виступів?
3. Що означає відповідність змісту виступів контингенту учасників?
4. Яка роль фонових дій у показових виступах?
5. Яка роль музикального супроводу під час показових виступів?
6. Яка роль художнього оформлення показових виступів?

7. Що є головними компонентами художнього оформлення показових виступів?
8. До яких подій приурочуються масові спортивні показові виступи?
9. Від чого залежать об'єм та порядок виконання підготовчих робіт до показових виступів?
10. На які два періоди можна поділити роботу з підготовки показових виступів?

Література та джерела

1. Товт В.А. Теорія і практика національної системи спорту для всіх / Навчальний посібник / Укладачі: В.А.Товт, В.Я. Сусла. - Ужгород: ПП «Данило С.І.».2017 – С. 111-115.
2. Основи теорії спорту для всіх. Метод. Посібник/Товт В.А., Ляховець Л.О., Ляховець-Булеца К.М., Степчук Н.В.. – Ужгород: "Говерла", 2014. – С. 101-105.
3. Організація та методика спортивно-масової роботи: навч. посібник / уклад.: Цибульська В.В., Безверхня Г.В.– Умань : ВПЦ «Візаві», 2014. – 220 с.
4. Теорія і практика національної системи спорту для всіх / Навчальний посібник / Укладачі: В.А.Товт, В.Я. Сусла. - Ужгород: ПП «Данило С.І.».2017 – 128 с.
5. Товт В.А. Теорія і технології оздоровчо-рекреаційної рухової активності. Метод. посіб. /Товт В.А.,Сивохоп Е.М.,Маріонда І.І., Сусла В.Я. / – Ужгород: "Фест-Прінт", 2015. – 88 с.
6. Фізичне виховання дорослого населення: навч. посіб./ укладачі В.А. Товт, Л.М. Джуган. – Ужгород: «ТОВ "РiК-У"», 2020. - 165 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ МАСОВИХ СПОРТИВНИХ ЗАХОДІВ І ПОКАЗОВИХ ВИСТУПІВ

навчальний посібник

укладачі: В.А. Товт, Н.В. Семаль, Е.М. Сивохоп